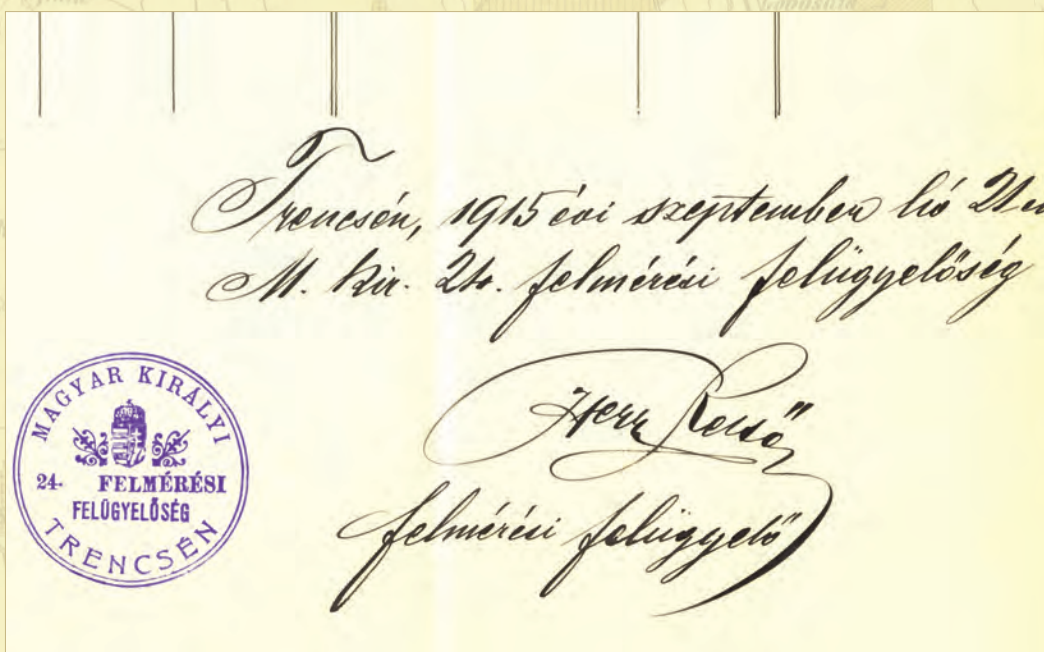

CATASTRUM

ÉVNEGYEDES KATAZTERTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

- Török Enikő: „A haza javát nagymértékben előmozdító nyeresemény”.
Az erdélyi dülönkénti felmérés előkészítése
- Günter Lego – Ján Tibor Obenau: „Wir haben Mitteleuropa vermessen“.
Die Familien der Geometer: Obenau, Biscontini, Mersich, Tiller, Kraus und Lego
- Klettner Csilla: A dualizmus kori nemességadományozások.
Dobrovics Győző háromszögélő hivatali főnök nemességi ügye
- Reisz T. Csaba: A kataszteri felmérés Trencsén megyében

■ ■ ■ FELMÉRŐK ÉS FELMÉRTEK

A Habsburg Birodalom részletes kataszteri felmérése térben és időben is igen jelentős feladat volt, a munkálatok elvégzéséhez több ezer szakemberre volt szükség. Az apák foglalkozását fiaik folytatták, a lányok pedig a szolgálat ifjabb tisztviselőihez mentek hozzá, ezáltal többgenerációs felmérő dinasztiák jöttek létre. E családok kései utódai – sokszor maguk is mérnökök – nemcsak megőrizték a felmérők karriertörténetére vonatkozó iratokat, de családtörténeti összefoglalókban közzé is teszik azokat. A tisztviselői kar egyes tagjai olyan kimagasló munkát végeztek, hogy igen magas uralkodói elismerésben is részesülhettek, pl. nemesi címet kaptak, mint Dobrovics Győző.

A felmérési munkálatok a felméréndő községek közreműködését és jelentős anyagi tehervállalását is igényelték, mint azt az erdélyi dülönkénti felmérés előkészületeiből sejtethetjük, a Trencsén megyei községek tervezett felméréséből pedig pontosan tudhatjuk.

Újabb gyűjtemény járult hozzá a *Catastrum* képanyagának gazdagításához, ezért köszönet illeti dr. Katarína Babičova ny. múzeumigazgatót és a Trencsényi Múzeumot (Trencsén).

■ ■ ■ TARTALOM

Török Enikő: „A haza javát nagymértékben előmozdító nyereség”. Az erdélyi dülönkénti felmérés előkészítése.....	3
Günter Lego – Ján Tibor Obenau: „Wir haben Mitteleuropa vermessen“. Die Familien der Geometer: Obenau, Biscontini, Mersich, Tiller, Kraus und Lego	11
Klettner Csilla: A dualizmus kori nemességadományozások. Dobrovics Győző háromszögélő hivatali főnök nemességi ügye	40
Reisz T. Csaba: A kataszteri felmérés Trencsén megyében	49

CATASTRUM ■ Évnegyedes katasztertörténeti folyóirat ■ V. évfolyam, 3. szám

A borítón: A 24. trencsényi felmérési felügyelő, Herr Rezső aláírása a hivatal pecsétjével (MNL OL, K 255 Pénzügyminisztériumi Levéltár, Pénzügyminisztérium, Elnöki iratok, 1916-88-2849. /15010/1915./)

Alapítva: 2013 ■ Megjelenés gyakorisága: negyedévente ■ Alapító: Magyar Nemzeti Levéltár (MNL)

■ Kiadó: Herman Ottó Intézet Nonprofit Kft. (HOI) ■ Címe: 1223 Budapest, Park u. 2. (info@agrarlapok.hu)

■ Felelős kiadó: dr. Béres András ügyvezető ■ Telefon: (06 1) 362-8100, honlap: www.agrarlapok.hu

Szerkesztőbizottság:

Dr. Béres András (HOI), dr. Szinay Attila (Agrárminisztérium), dr. Váczy Attila (Nemzeti Kataszteri Program Nonprofit Kht.), Varga Felicián (Budapest Főváros Kormányhivatala, Földmérési, Távérzékelési és Földhivatali Főosztály /BFKH FTFF/).

Szerkesztőség:

Címe: 1014 Budapest, Bécsi kapu tér 2–4. ■ E-mail: info@catastrum.hu ■ Honlap: www.catastrum.hu

 www.facebook.com/catastrum

Főszerkesztő: Reisz T. Csaba (MNL) ■ Felelős szerkesztő: dr. Török Enikő (MNL) ■ Szerkesztők: dr. Pásztai László (Országos Széchényi Könyvtár), Varga Felicián (BFKH FTFF) ■ Olvasószerkesztő: Reményi József Tamás.

■ Kézirat-előkészítés: Dávid Ildikó

A szerkesztőség kéziratokat nem őriz meg és nem küld vissza.

A nyomdai munkálatokat végezte: Komáromi Nyomda és Kiadó Kft., 2900 Komárom, Igmándi út 1.

Előfizetés: a kiadónál ■ Előfizetés egy évre 2800 Ft, számonként 750 Ft.

Támogató: Agrárminisztérium, Nemzeti Kataszteri Program Nonprofit Kft.

ISSN 2064-5805

SUMMARY

TÖRÖK Enikő: „A Prize Highly Promoting the Development of the Country”. The Preparation of the Concretual Cadastral Survey in Transylvania

torok.eniko@mnl.gov.hu

The tax committee (Steuerlandeskommission) was founded upon the order of the Ministry of Finance with the centre in Nagyszeben on 8th April 1850. The committee informed the citizens about the introduction and the importance of the provision and asked them to help the work of the experts in a public call in Hungarian and Romanian dated 27th December. The military and public governor of Transylvania ordered the public administration to support the work of the engineers on 24th March 1851. The responsibilities of the settlements regarding the survey were introduced in an announcement on 21st March.

Günter LEGO – Ján Tibor OBENAU: „We Have Surveyed Europe”. The Families of Obenau, Biscontini, Mersich, Tiller, Kraus and Lego, Landsurveyors

gunter.lego@aon.at; obi1@panelnet.sk

The land tax cadastral ordered in the Habsburg Hereditary Lands in 1817, and finished in 1861, needed the survey of 50 million lands, which required a lot of engineers and technicians. Land surveying dynasties were formulated during the 50 years of activities, the profession of the fathers were followed by the sons, the daughter of the engineer was married by the junior engineer. Several members of the Biscontini, Obenau, Mersich, Tiller, Kraus and Lego families took part in the surveying activities all over the empire, thus also in Hungary. The documents of their work and life have been kept by the families, their memories are fostered, and their stories are introduced to the readers.

KLETTNER Csilla: Conferring Titles of Nobility during the Period of Dualism. The Case of Győző Dobrovics, Director of the Triangulation Surveying Office

klettner.csilla@mnl.gov.hu

The Central Archives of the National Archives of Hungary preserves documents regarding nobility titles conferred to the cadastral and triangulator engineers during the period of dualism. Győző Dobrovics, director of the Triangulation Surveying Office obtained nobility in 1913, due to his work completed in the course of the border adjustments on the Hungarian–Romanian border in 1910. The featured documents made out by the sovereign, the officials of the ministries and also the person the title had been given to provide us with an in-depth insight into the process of conferring a title of nobility.

REISZ T. Csaba: The Cadastral Survey in County Trencsén

reisz.t.csaba@mnl.gov.hu

The survey inspectorate No. 24 of Trencsén was the last one to be founded in the cadastral organisation. Due to the successful carbon survey in 1913 the Ministry of Finance decided to start the work that had been delayed for a long time. The costs were partly charged on the settlements, which needed loans and high extra taxes to provide the necessary amounts. The desperation of the citizens was reported to the Prime Minister by the Lord Lieutenant of the county, who successfully applied to the Financial Minister to take action in this issue. The cadastral survey of County Trencsén was not completed during the war, because the majority of the expert employees did military service. The study provides the complete data basis of the headcount of the inspectorate.

TÖRÖK ENIKŐ

„A haza javát nagymértékben előmozdító nyereség”

Az erdélyi dűlönkénti felmérés előkészítése*

Erdély önálló koronatarományként különálló adótaromány volt az 1850-es években. Az ideiglenes földadó megállapításához kapcsolódó műszaki, felmérési munkálatokat itt is 1850-ben rendelték el, mint a magyarországi adókerületekben, valamint a Szerb Vajdaság és Temesi Bánságban.

Erdélyben az 1850. április 8-án kelt 4090/1850. számú pénzügyminisztériumi rendelettel tartományi adóbizottmányt (Steuerlandeskommission) állítottak fel Nagyszében központtal, elnökévé Bedeus Józsefet (1783–1858) nevezték ki. Az adóbizottmány feladata volt a becslési (Schätzung) és felmérési (Vermessung) munkák megszervezése és irányítása, az adóigazgatási egységek (felügyelőiségek, becslőjárások, adóközségek) kialakítása, a becslő- és felmérési személyzet ügyeinek intézése. Erdélyt 16 becslőfelügyelőiségre (Schätzungsinspektorat) és 63 becslőjárásra (Schätzungsbezirk) osztották fel.¹

A műszaki munkák irányításával 1850. július 10-én Mersich András 2. osztályú mérnököt bízták meg, aki akkor Galíciában dolgozott. Kinevezése szeptember 1-jével lépett életbe, bár ő csak szeptember 23-án állt munkába. Maga a dűlönkénti felmérés 1851. április 1-jén vette kezdetét, addig Mersich feladata az volt, hogy számba vegye, milyen segédletek (meglévő térképek és telekkönyvek) állnak rendelkezésre. Év végére összeírta azt

is, hogy ötven mérőműszerre van szükség, ebből tízre sürgősen a következő január elején szolgálatba lépő mérnökök számára. Aktívan részt vett a 63 mérnöki álláshelyre pályázók kiválasztásában.²

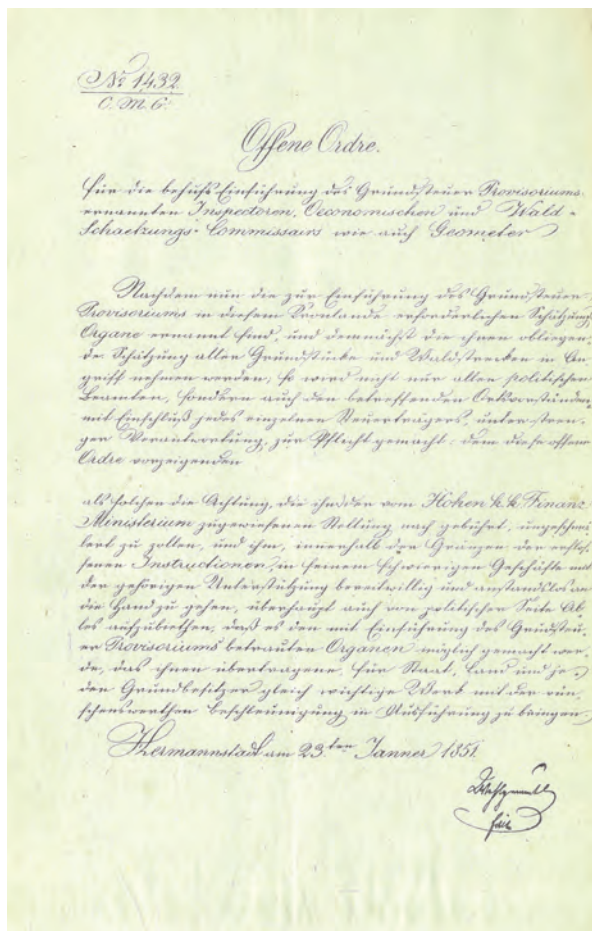
A lakosságot is igyekeztek felkészíteni a munkálatokra. Az 1850. december 27-én kelt „felhívást” (*Aufruf an die Bewohner Siebenbürgens!*, *Serkentés Erdély lakóihoz! Prokiemăciune kütrü lokuitori Transilvaniei*) mindhárom „honi nyelven” (Landessprache), vagyis németül, magyarul és románul kinyomtatták, közzétették az újságokban és a felmérési felügyelők által is terjesztették, az utóbbiaknak kellett a nyomtatványt a kerületi és járási hivatalokhoz eljuttatniuk. A „felhívás”-ban kiemelték a provizórium jelentőségét és értékét, felszólították a lakosságot, hogy készségesen támogassa a kivitelezéssel megbízott szerveket. A személyes kereseti adó, a fejadó (Kopfsteuer) és a marhaadó igazságtalanságainak kiküszöbölését tűzték ki célul az új adórendszer kialakításánál, a ház-, a föld- és jövedelemadó mint igazságosabb adóztatási forma előnyeit hangsúlyozták. A ház- és a földadó megállapítása a tiszta jövedelem alapján történt, a föld termésének tiszta jövedelmét pedig az 1824. évi piaci árakkal számították ki, melyek a megelőző 30 évben a legalacsonyabbaknak bizonyultak. A felszólalási jog biztosításával az esetleges tévedések kiigazítását is lehetővé tették.³

* A bécsi kutatásaimat (2015, 2017) a Klebelsberg Kuno-ösztöndíj támogatásával végeztem. Ezúton is köszönöm Oross Andrásnak, a bécsi magyar levéltári delegátusnak a kutatásban nyújtott segítségét.

1 *Handbuch Österreich*, (1856) 5:34., 45., (1858) 5:33., 44., (1859) 5:30., 40. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (= MNL OL), F 259 Erdélyi országos kormányhatósági levéltára, Az abszolutizmus és egyesítés korának erdélyi közigazgatási levéltára, Militär- und Civilgouvernement. Statthaltereien in Siebenbürgen, Általános iratok (= F 259) 28. 1432/1851.

2 MNL OL, F 259 20498/1850., 25199/1850. Österreichisches Staatsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Neue Hofkammerarchiv und Finanzministerium Katasterabt. Akten 301. 2414/1850. Mersichről l. még Török Enikő: Az 1850-ben kinevezett kataszteri főmérnökök. *Catastrum*, 3. (2016) 1:29. GÜNTER LEGO – JÁN TIBOR OBENAU: „Wir haben Mitteleuropa vermessen“. Die Familien der Geometer: Obenau, Biscontini, Mersich, Tiller Kraus und Lego. *Catastrum*, 5. (2018) 3:11–39.

3 MNL OL, F 259 28. 1547/1851.

■ Nyílt parancs az erdélyi kataszteri személyzet számára, 1851 (MNL OL, F 259 28. 1432/1851.)

A becslő és felmérési személyzet számára megfogalmazott, 1851. január 23-án kelt nyílt parancsot (offene Ordre) is kinyomtatták, amellyel az alkalmazottak igazolták magukat, és ennek alapján a községek kötelesek voltak a rendeletek és az utasítások által megszabott segítséget megadni munkájukhoz.⁴

Március 24-én Erdély katonai és polgári kormányzója elrendelte, hogy a közigazgatási szervek támogassák a mérnökök munkáját. Eszerint április 1-jén kezdődnek a felmérések, és amikor a mérnök a községbe ér, a felméréshez szükséges dolgokat készítsék elő a *Hirdet-*

ménynek megfelelően. A március 21-én kelt *Hirdetményt* (*Kundmachung; Publikare*) is mindhárom (magyar, német és román) nyelven adták közre.⁵

Augusztus 2-án a kataszteri főigazgatóság 80-80 példányban elküldte Erdélybe a felmérési és a mérnököknek szóló utasítást, négy példányban pedig a főmérnök munkáját szabályozó utasítást. A mérnökök egy-egy példányt kaptak az első kettőből, amelyet kilépéskor vissza kellett adniuk.⁶

Mindezek ellenére a felmérés nem indult zökkenőmentesen. A községek gyakran nem készültek fel a *Hirdetményben* előírtak szerint a mérnök érkezésére, illetve előfordult, hogy a lakosok gonoszszágból vagy csínytevésből áthelyezték, megrongálták vagy eltulajdonították a kihelyezett jeleket, ezzel hátráltatták a munkát és növelték a felmérés költségeit. Például október 13-án Bedeus a Székásbesenyő felmérésével megbízott Johann Lechky mérnök ügyében kérte a községi elöljáró felelősségre vonását és megbüntetését, ugyanis a mérnök szeptemberi munkanaplójából kiderült, hogy egész hónapban alig tudott dolgozni, mert a községi elöljáró nem biztosította számára a felméréshez szükséges eszközöket és napszamosokat, sőt még inzultálta is a mérnököt és a katonai napszamosokat. A Gubernium még aznap, október 13-án újabb rendeletet adott ki, amelyet a *Landesgesetzblattban* is közzétettek. Eszerint a községek és a csendőrség is felelős volt a kihelyezett jelek őrzéséért. Minden megrongált, ellopott, áthelyezett jelért egytől öt forintig terjedő pénzbírságot szabhattak ki, az összeg felét az kapta, aki a tettet feljelentette, a másik felét pedig a község, mivel új jelrudat kellett biztosítania. Ha valaki nem tudott fizetni, akkor háromtól nyolc napig terjedő elzárásra ítéltették. A székásbesenyői események kivizsgálásának eredményeképp megállapították, hogy a köz-

4 MNL OL, F 259 28. 1432/1851.

5 MNL OL, F 510 Erdélyi országos kormányhatósági levéltára, Az abszolútizmus és egyesítés korának erdélyi közigazgatási levéltára, Az ideiglenes földadót bevezető bizottság (= F 510) 869/1851., 2196/1851.

6 MNL OL, F 510 869/1851., 1146/1851. *Instruction zur Ausführung der Vermessungs-Operationen, für das mit allerhöchstem Patente vom 4. März 1850 angeordnete Grundsteuer-Provisorium*. Wien, 1850. *Amts-Instruction für die zur Leitung der Vermessungs-Operationen bei Ausführung des Grundsteuer-Provisoriums aufgestellten Ober-Geometer*. Wien, 1850.

■ Gotthard Wokalek: Gyümölcsésés dűlönkénti felmérésének első szelvénye, 1856. Másolta Thomas Hanus (MNL OL, S 78 - 345. téka - Plopis - 1.)

Serkentés Erdély lakóihoz!⁹

Ámbár azon évi adómennyiség, melyet Erdély eddig az álladalmi háztartásra adott – a körülmények azon álláspontjából véve, mely szerint termékeinek értéke más, aránylag sokkal többet adózó tartományok terméki értékéhez áll –, csekélynek látszik, mégis az Erdélyben fennállott országos intézetek közül egy se nehézkedett a néptömegre oly nyomasztólag, mint éppen az adó, s ennél fogva a nép teljes joggal ugyan, de fájdalom, eredménytelenül, semmit sem várt epeztöbben az országgyűlések munkásságától, mint az adórendszer javítását.

Míg – Magyarországon s Erdélyen kívül – álladalmunk minden többi tartományaiban az adóügyre nézve célszerű javítások hoztak, az, ámbár [Magyarország és Erdély] a törvényhozó hatalom hiányos voltát rég elismerte, hazánkban 81 év alatt változatlan maradt.

Miután korunk szelíd elve azon ítéletet kimondotta, hogy jövőre minden álladalmi polgárok jogban és kötelességben egyenlők legyenek, s miután az 1849. martius 4-ki birodalmi alapszabály¹⁰ mindenkit az álladalmi terhek hordozásában részvételre kötelezett, az

ségi bíró volt a felelős a felmérés hátráltatásáért, akit megfosztottak tisztségétől és testi fenytéssel büntettek.⁷

A forrásközlésben a *Serkentés* és a *Hirdetmény* magyar nyelvű szövegét a jelenleg érvényes helyesírási és központosítási gyakorlat figyelembevételével adom közre. A sorszámneveket, az idegen (német, latin) szavakat és a tájnyelvi alakokat az eredeti szerint meghagyom.⁸

eddig irdélyi adórendszer egy nevezetes, a hazai törvényeken alapult hiánytól – mely szerint az adó s azzal egybekapcsolt közterhek alól, többek között, az ország lakosainak legtehetősebb osztálya mentve volt – tisztított ki.

Ha azonban a földművelő és kézműves abba, hogy az eddig előjogokkal bírt nemesség és más adómentesek már adózni kötelesek, némű¹¹ vigasztalást is lel, mégis az adórendszerben sok oly fogyatkozások maradtak fenn, melyek befolyása alatt az adófizetés legtöbb adózókra nézve továbbra is nyomasztó terűnek marad.

A felületesen s csak egész határookra nézve keresztűlvitt osztályzata a földnek oly kevésse nyugszik biztos – gazdasági eredményből merített – alapokon, és az arány, mellyel a különböző természetű nemekre, minők: szántó, kaszáló és szőlő alkalmazott adótételek egymáshoz állanak, jövedelmi arányukhoz oly kevésse vannak mérve, hogy némely telek után – melyből alig lehet fáradságos és költséges munkásság után sovány jövedelmet előidézni – több adót kell fizetni, mint más után, melyen könnyű munkát gazdag jövedelem jutalmaz. Változtatása azonban ilyen aránytalanságoknak teljes lehetetlen, mivel visszahívási jog¹² –

7 MNL OL, F 510 3336/1851., F 259 28. 23812/1851., 25424/1851., 26957/1851.

8 HERMANN RÓBERT: Gondolatok a XIX. század közepi források kiadási módjáról. *Fons*, 5. (1998) 1:153–155.

9 MNL OL, F 259 28. 1547/1851.

10 Az olmützi alkotmány.

11 Némi.

12 Felszólalás joga. L. SCHMIDT ANIKÓ: A panasztétel joga: a felszólalási jegyzékek. *Catastrum*, 1. (2014) 4:29–35.

az egyes részleteknek a helység számára kijelölt osztálybóli kiválasztására – a rendszerbe meg-alapítva nincs.

Az úgynevezett magány jövedelmi adóval minden olyan vállalatokból folyó jövedelmek lennének megrovandók, melyek a földművelés és polgári keresetek körin kívül esnek, de ezen intézet a célnak teljességgel meg nem felel, mert nem mutat a megkívántató áttekintésre szükséges támaszpontokat, minélfogva számtalan vállalatok jövedelmei adózatlan maradnak. A gazdag tőkepénzes felszaporított kamataiból az álladalomnak mit sem ad, míg egy egyszerű pálinkafőzőüst a megadóztatást ki nem kerüli.

A munkatevő marha megadóztatása második megrovása a földnek, és a marhaadó általában a nép erkölcstelenítését elősegíti, mert hol – mint a marhákra nézve a tapasztalás tanúsítja – a törvény kijátszása oly könnyűvé válik, ott a kísértet, az adó alól kibújhatni, nagyobb, semhogy általa sokan meg ne szédítetnének, és így a szilárd fizet, míg a jellemtelen az adókötelezettséget kikerüli.

Végül a személyadó a legnyomasztóbb igazságtalanságok tényezője, midőn eme rendszer a vagyonos és tehetetlen között különbséget nem tesz, hanem vasszigorával annyit követel attól, ki csak ép tagokkal bír, mint attól, ki minden javakban bővölködik.

Miután a forradalom, mely hazánkban is a polgárháború fáklyáját föllobogtatá és a rendnek minden kapcsait megtágítván a kormányzás újjáteremtését szükségessé tette, legyőzött, és a sok sebektől vérző hazának a béke visszaadott; ő felségének, legkegyelmesebb császárunknak minden törekvése oda van irányozva, hogy – mint többi népeinek – úgy az Erdélyben lakó nemzeteknek is azon, az 1849. martius 4-ki birodalmi alkotmányban ígért, a jól értett nép szabadságát biztosító és

kimondott egyenjogúságát életbe léptetendő institutiókat telhető gyorsasággal megadja, és azáltal a népfajoknak a béke áldásai között azoni örömet eszközöljen, hogy ők is polgárai az összes osztriai nagy álladalomnak.

Amellett, hogy a közigazgatást, igazságügyet, egyházat és tanodákat, kereskedelmi és iparügyet érdeklő javított intézetek ő felsége által a magos minisztertanács előterjesztésére rész szerént¹³ szentesítették, a népei jóllétére törekvő Császár a magos minisztertanács munkásságát egy igazságos adórendszernek Erdélyre nézve előidézésére irányozta.

Ha szinte eme igen nevezetes feladat még teljesen megoldva nincs, mégis már egész bizodalommal lehet állítani, hogy jövőre hazánkban is más adótárgyak nem leendnek, mint: föld, ház és – a két első adótárgyon kívül keletkező – jövedelem, és hogy azon igazságos elv, mely szerint minden álladalmi tag azon arányba adózzék az álladalom szükségeire, amelybe annak oltalmára van szüksége, hazánkban is erőre lép.

A föld- és házadó által nem érdekelt jövedelmek adójára nézve még most meg nem állítható¹⁴, hogy az a jövendő rendszerbe minő elhatározott kiviteli módon fog felvételni.

A pénzügyminister ő nagyméltósága előterjesztésére keletkezett, Magyarországon és Erdélyben béhozandó föld- és házadó-ideiglent illető, 1850. martius 4-ről költ legfelsőbb nyílt parancsba¹⁵ pedig az adóügy mezején béfejezett törvényt, sőt drága – a haza javát nagymértékben előmozdító – nyereményt üdvelzelhetünk.

Az adótörvény mezején, tudomány kezét fogva tapasztalással, kulcsot – mely alapul szolgáljon az álladalom, tartomány és község szükségei fedezésére megkívántató adó kivetésére és a minden, a birtokra eső többi közterheknek felosztására – oly tökéletest még nem talált, mint az állandó adókönyvet.

13 Részben.

14 A „megállít” ige a szövegben megállapít jelentésben szerepel.

15 1850-diki marcius 4-kén kelt császári nyiltparancs, mellyel Magyar-, Horvát-, Tótországban a Tenger mellékellet egyetemben, Erdélyben, a Szerbvajdaság és a temesi bánóságban telekadó-ideigleneg hozatik be. Kaiserliches Patent, womit in Ungarn, Croatien, Slavonien sammt dem Küstenlande, Siebenbürgen, der serbischen Woiwodschaft und dem Temeser Banate ein Grundsteuer-Provisorium eingeführt wird. *Magyar koronaországot illető országos törvény- és kormánylap*, 1. (1850) VIII:45. 80–84.

Az állandó adókönyv (Cataster) röviden értelmezve: mérnöki felvételen alapuló térrajzon látható topographikai kimutatása a birtokok minden egyes, termékeny és terméketlen holdföldjeinek, melyből azok fekvése, területe, művelésneme, általános terméki és tiszta jövedelme minden egyes holdnak kitűnő¹⁶.

A tiszta jövedelem azon tőke, melyről az átladalom bizonyos százalékban az adót kívánja.

Tiszta jövedelme egy holdnak vagy dűlőföldnek következőleg közvetítendő.

Előrebocsátott mérnöki felvétel után egy községnek határa általánosan és részletekben, mégpedig természetesi nemek szerint elkülönítve osztályokba soroztatik, minden osztályból egy, a középszerűkhöz tartozó mintaföld¹⁷ választatik, és úgy minden földek ezen mintaföldhöz hasonlítva megállítandott osztályokba soroztatnak. Ekkor a terméki teljsúlyú jövedelme egy hold földnek egy évre a helységben szokottas gazdálkodási módon kiadott termés; és éppen úgy a természetesire a terméki teljsúlyú jövedelemnek megkívántató munka és más szükségletek – minden osztály és természetesi nemekre nézve különösen – kikeresztetnek, mindkettőnek értéke, megállított adókönyvi méltányos ár szerént pénzbecsre számíttatik, s végül a művelési költség értéke a teljsúlyú jövedelem értékéből levonatik; az ezen számításbóli eredmény: egy holdnak tiszta jövedelme, mely aztán kulcsul használtatik tiszta jövedelme kiszámítására minden, ugyanazon osztály- és művelési nembeli kisebb vagy nagyobb földrészleteknek.

Ha valaki az adókönyvi munkálatok eredményével magát megterheltette lenni hiszi, visszahívási joga hagyatik fenn, és az ennek nyomán véghezmenendő utólagos kinyomozás által világosságra jöhető vétségek azonnal kiigazíttatnak.

Az épületekre nézve az adókönyv szerént ott, hol azok nagyobbára bérbe adatnak – a

fenntartási költségek tekintetbevételével –, a házbér, hol pedig ezen eset elő nem fordul, szobaszám szerint vettetik ki az adó.

Így az állandó adókönyv szerént, valamint a termőföldnél, úgy a házaknál is csak a valóságos jövedelem adóztatik meg, és ez az, mit egy adórendszer megállapításánál – hogy az igazságos és eredménydús legyen – fő célul kell kivívni.

Következőleg az állandó adókönyv a termőföld és épület megadóztatásában minden esetre a legbiztosabb és igazságosabb alapot mutatna ki, és kinek módja van az adókönyvvel már sok évek óta ellátott régi osztrák koronartományok lakosainak megelégedését szemlélni, kinek alkalmá van látni, minő hatásteli befolyást gyakorol az adókönyv a földművelés javítására, a nép gazdagulására, és mennyire legtökéletesebb telekkönyvet ad az a közhitel emelésére, annak tisztán el kell esmernie, hogy az adókönyv minden ország s minden birtokos részére megmérhetlen haszon.

Ezen jótékony intézetbe hazánkat is részleteni közelebbi első eszméje volt ő felségének, s a magos minisztertanácsnak, de létrehozása egy ilyen adókönyvnek oly szélesen kiterjedő munkálatokkal van összekötötve, hogy annak végrehajtása sok évi időráfordítást igényel; hazánk állása azonban – összhangzásban eddigi hiányos adórendszerünkkel – lehető leggyorsabb javítást tesznek sürgetővé.

Ha szinte tehát a fennebbi értelmezés szerénti adókönyvi munkálatokra szükséges költségek – melyek egy □mérföldre körülbelől 6000 p. fra¹⁸ hágnak – nem is kíméltetnének, mégis, egy tökéletes javítás nyomasztó szükségesség volta mián életbeléptetését az új adótörvénynek – évekre terjedő előállításától azon adókönyvnek – függővé tenni nem lehet, hanem inkább egy gyorsabban kivihető s mégis az igazsággal szintűgy megegyező intézkedés észlelendő, egy intézkedés, mely ha szinte je-

16 Kitűnik.

17 Próbatér/Mustergrund, próbaföld/Mustergrund. *Utasítás az 1850-ki martius 4-ről kelt legfelsőbb patens által rendelt földadó-provisorium számára eszközzendő földjövedelem-kiszámítások véghezvitelére. Instruktion zur Ausführung der Grundertrags-Erhebungen für das mit dem allerhöchsten Patente vom 4. März 1850 angeordnete Grundsteuer-Provisorium.* Ofen, 1850. 9-10., 16., 42. Mintatér l. 1875. évi VII. törvénycikk a földadó szabályozásáról. 14. §.

18 Pengő forint.

lenleg csak a jövő adókönyv előműve lenne is, az adókönyv kitűnőbb és igazságos alapelveinek életbeléptetését lehetővé tenné.

És ezen nagy feladatot a pénzügyminister ő nagyméltósága az ő felsége által szentesített 1850. martius 4-ki nyílt parancsba foglalt föld- és házadó-ideiglenben tökéletesen megoldotta, mert ez ugyanazon elveken nyugszik, ugyanazon célra vezet, mire az értelmezés szerinti állandó adókönyv, és – ha az annak kivitelével megbízott egyének szorgalommal és figyelemmel felelnek meg hivatásuknak, ha a népe me új törvény célszerűségét felfogván, az arra vezető munkálatokat részéről is elősegíteni igyekezend – rövid időn azon szép cél előtt állunk, hol ezen ideiglenes számunkra ajánlkozó hasznak életbelépvén a régi adórendszer szerinti adózás megszűnik, és az új intézet előmozdító befolyást kezd gyakorolni jóllétünket előmozdító körülményeinkre.

Az ő felsége által szentesített föld- és házadó-ideiglen voltaképpen csak annyiban tér az állandó adókönyvtől el, hogy:

1. az egyes földrészletek területe ezen ideiglenbe nem mint az adókönyvbe, előleges mérnöki felvétel, hanem a helységi választottságok befolyása alatt a földbirtokosok bévallása nyomán kerestetik ki, és a határoknak mérnöki felvétele, nagyobbára utólagosan a gyakorlati munkálatok szerint és azon bévallások ellen őrködésüül s azok értelmében felvett területek megállításkául, fog megtörténni, mihez képest az utasításba a hamis bévallásokra nézve ki nem kerülhető büntetés jelentetett ki.

2. az adóideiglennél a természéti költségek nem fognak – mint az állandó adókönyvnél – sajátszerűleg számíttatni, hanem egy százalék levonásos mutatványban, mely afelett, hogy a mívelési költségek minő arányba szoktak állani bizonyos körülmények között a teljsúlyú terméki jövedelemhez, az állandó adókönyvvel ellátott tartományokban gyűjtött tapasztalatok szerint van összeállítva, előlegesen kiadattak, amelybe azonban még azon – lehető igazságtalanság ellen védő – elővigyázat használtatott, hogy a rendkívüli költségek eseteiben egy, sőt két tételei is azon mutatványnak általszökhetők.

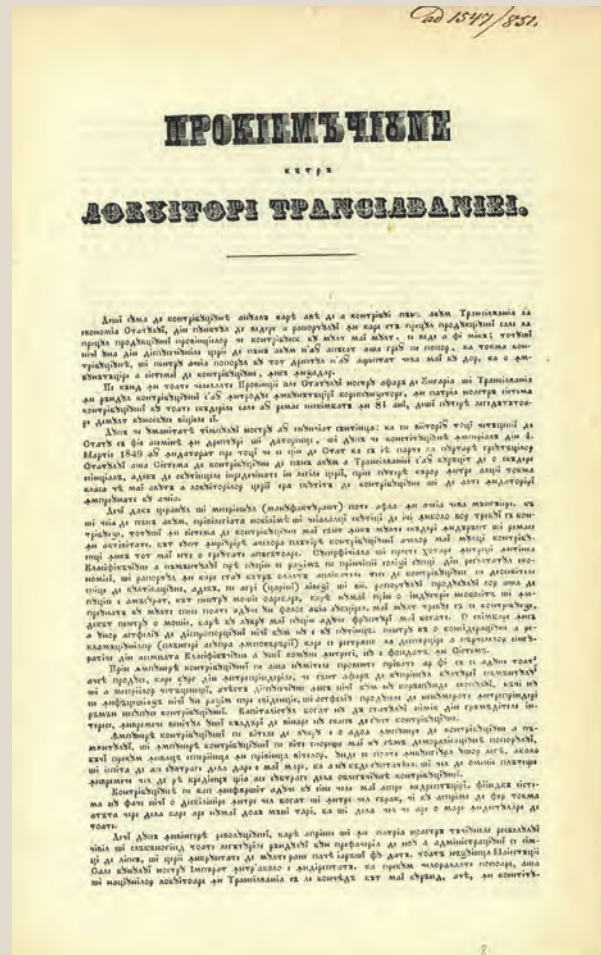
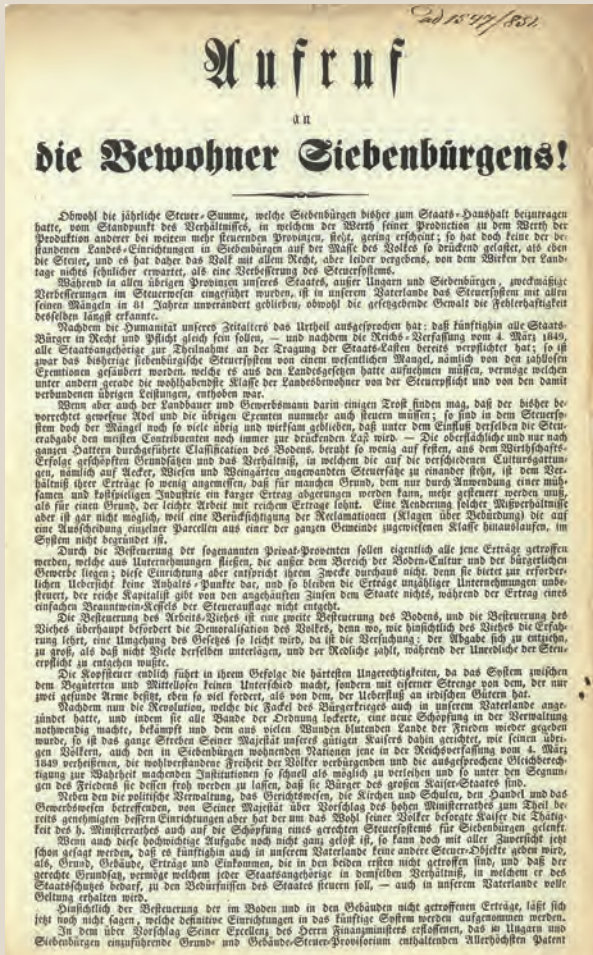
Ha tehát a birtokosoktól veendő vallomásokból területe az egyes birtokrészleteknek igazán feladatott – mi az egyes határoknak mérnöki felvétel útján, mely ugyan a többi munkálatokkal egy időben veendi kezdetét, de oly gyorsan, mint amazok nem haladand – ki fog kerülni, a mi rövid idő alatt és hasonlíthatlanul kevesebb költséggel béhozandott adóideiglenünk becse hasonló lesz az állandó adókönyvéhez, és mi mind azon nagy előnyek élvezetébe jutunk, melyek az érintett adókönyvből folynak.

Azáltal egy igazságos kulcsot nyerünk a föld- és házadó kiosztására, valamint szintén minden földbirtokra eső közterhek kivetésére, és mindenki képes lesz a kezei között lévő birtokívről kiszámítani a reá háramló adómennyiségét az álladalom által az országtól követelt öszvegnék. A készítendő telekkönyvbe kidolgozott anyagját nyerjük a legtökéletesebb birtokkönyvnek, miáltal a hitel a legbiztosabb alapot annyival inkább nyeri, mivel e telekkönyvbe minden birtoki egyenetlenségek is feljegyeztetnek. A földmívelést érdeklőleg pedig a béhozandott ideiglen egy hatalmas emeltyű leend az előhaladásra, midőn a föld jövedelme – helységi szokottos mívelési mód mértékén – valóságos termés szerint számíttatand, mindaz pedig, mi előbb-utóbb gondosabb s józanabb ipar által nyeretik, a tiszta jövedelem számításából kimarad.

Előre is biztosítva lehetünk, hogy a tiszta jövedelmek magosra nem hágnak, mivel a nyers termék becse az 1824-beli piaci árak szerint számíttatand, mely piaci árak, véghezvitt hasonlításoknál fogva, 30 évek során legkisebbeknek találtattak.

Kinél azonban még azon aggodalom is találna helyet, hogy az adóöszveg ezen ideiglen alapján nagyobbíttathatik, az jegyezze meg, hogy ez voltaképpen nem az adóöszveg megállításkául, hanem a megállítandottnak igazságos kiosztására jelöl ki kulcsot, mely akár több, akár kevesebb adót köteleztessen Erdély jövőre fizetni, mint eddig fizetett, használatára nézve hasonló becse marad.

Az ő felsége által szentesített föld- és házadó-ideiglenben kimutatott – az ország jóllétére hatásosan befolyó előnyek elismerésüül – igyekez-

A Serkentes első oldala németül és románul, 1851 (MNL OL, F 259 28. 1547/1851.)

zék mindenki készséggel az ezen új institutó béhozatalára megbízott egyéneket gyámolítani, és meggyőződve lenni, hogy ha a munkálatokban vétségek csúsznának bé, azokat a tartományi adóbizottmány hatásköre terjedéséig a bėjövendő visszahívások nyomán helyreigazítani, túl azon pedig minden befolyását a cs. k. adókönyvi főigazgatóság előtt oda fordítani el nem mulatja, hogy senkinek ez új adórendszernek birtoki körülményeire alkalmazása által legkisebb igazságtanságot magában foglaló, méltó panaszra okna ne maradjon.

E tartományi adóbizottmánynak és az annak alárendelt tagoknak feladata magába foglalja

egy nagy mű létrehozását, melynek áldásai a haza minden lakosaira kiárasztandó lenne, minélfogva óhajtandó, hogy mindenki érezze azon kötelességet, miként ez életbe léptetendő intézet munkájához eréllyel és szorgalommal járuljon és eme kötelességerzetet becsülettel teljesítse.

Ki pediglen ezen nagyszerű munka becsét még felfogni nem képes, az – ha a munka bévégződendett – bizonyosan fel fogja fogni, és a kormányt, melynek eme új intézetet köszönhetjük, hálásan magasztalandja.

A földadó-ideiglen béhozatalára Erdélybe felállított tartományi bizottmánytól.

N. Szeben 1850. december 27-kén.

7108 P.K.K. 1851.

Hirdetmény¹⁹

A földadó ideigleneg létesítésénél alkalmazott mérnökök számára kiadott hivatali utasítás²⁰ 19., 20. és 21. §§ értelmében a mérasztallali felvételre, valamint az azzal egybekötött tájvizsgálás- és jelkitűzés kori előmunkálatokra megkívántató kézi segítőknak (napszámosoknak) azon község részéről kell kiállíttatniok, melynek területén a fölmérés történik.

Ezen említett mezőmérési előkészületeknél a mérnök rendszeren négy napszámosnál többet nem alkalmazhat.

Ugyancsak a községek részéről kijelölendők még s a mérnök mellé rendelendők olyan egyének, kik a község határszéleiről s a fölmérhető határrészekről, azok nevéiről, természeti neméről (mívelési ágáról) st. eff.²¹ bemondók gyanánt felvilágosítást adhassanak. A fölmérésre szükséges mérjeleket és ábrarudakat (ez utóbbiak vasolatlan hagyandók), továbbá cövekekre és oly deszkákra szükségelt anyagot, melyek a mérjelekre fölszegzendők, valamint a felmérési jelek befejezésére megkívántató meszet is a mérnökhöz a helyszínére kivitetni s minden e végre szükséges előkészületeket beszerezni az illető községnek állandó köteletségében.

Miután a fölmérés bevégeztetett, s a mérnök az arra használt segédeszközökről kinyilatkoztatta, miszerint többé nem használandja, az illető községnek szabadságában fog állani azokat további rendelkezés végett visszavétetni.

Minden egyes községnek tehát e tekintetben hozzávethetőleg a következőket kell kiállítania:

1. Négy napszámost.

2. Egy, ha lehetséges, a német nyelvben jártas s a községi határ helyiségeivel ösmeretes bemondót.

3. Hatvan darab 12' (12 láb) hosszúságú és 3" (3 hüvelyk)²² vastagságú jelrudat.

4. Hat darab 24' hosszúságú és 3 1/2" vastagságú rudat az állpontok kijelölésére.

5. Százharminckét 24" hosszúságú és 8" szélességű deszkácskát.

A 3., 4. és 5. pont alattiakat mind mésszel befejezítve.

6. Négy darab 18' hosszúságú és 1 1/2" vastagságú ábrarudat.

7. Hatvan darab belüregökben 30" hosszúságú s 4" szélességű, négy deszkából faszegekkel egybe alkotott ládácskát, melyek a földbe tétetnek avégett, hogy a jeleket két ék segítségével le lehessen szorítani; végre

8. Kétezer 12" hosszúságú, alvégöken meghegyezett, felső részöken átfúrt s 50 darabonként vékony zsinegre fűzött cövekeket.

Minthogy a mérnökök 1851-iki ápril hó elejével munkálataikat megkezdik, valamennyi községek ezennel felszólíttatnak a fönnemlített megkívántatókat töstént megszerezni, s azokat az illető mérnöknek, mihelyt az a fölmérés elővétele végett a községben megérkezik, haladék nélkül kiszolgáltatni.

N. Szeben, martius 21-én 1851.

A polgári és katonai kormányzó helyett
Kalliány²³ s.k.
altábornagy

20 *Instruction zur Ausführung der Vermessungs-Operationen, für das mit allerhöchstem Patente vom 4. März 1850 angeordnete Grundsteuer-Provisorium*. Wien, 1850. és *Utasítás a mérnöki munkálatok kivételére az 1850-ik évi martius hó 4-kén kelt legmagasb patens által rendelt földadó-provisoriumhoz*. Bécs, 1850. A felmérési utasításokról I. REISZ T. CSABA: A kataszteri felmérési utasítások. *Catastrum*, 2. (2015) 1:3–10.

21 És többi effélékről.

22 1 bécsi láb = 31,6 cm, 1 bécsi hüvelyk = 2,63 cm. BOGDÁN ISTVÁN: *Magyarországi hossz- és földmértékek, 1601–1874*. Bp., 1990. 39.

23 Kalliányi József (1786–1859) cs. kir. vezérőrnagy, a téli hadjáratban az erdélyi osztrák hadtest dandár-, majd hadosztályparancsnoka, később nyugállományú altábornagy. *Az aradi vértanúk*. 2. köt. Szerk. KATONA TAMÁS. Bp., 1983. 398.

■ Reste des Linienwalls im 3. Wiener Gemeindebezirk gegen die Kuruzzeneinfälle (Foto Günter Lego, 2018, Familienarchiv Lego)

■ Carolus-Denkmal, Passhöhe, Gemeinde Spital am Semmering (Foto: Erich Stiglitz, 2018)

Der Franziszeische Kataster

Kaiser Franz I beauftragt im Jahre 1806 die Vereinigte Hofkanzlei ein allgemeines, gerechtes und stabiles Grundsteuersystem für das gesamte Gebiet der Monarchie zu errichten. Bedingt durch die Kriegswirren der Napoleonischen Kriege werden diese Arbeiten aber oftmals unterbrochen.

Endlich, am 23. Dezember 1817 wird durch das kaiserliche Grundsteuerpatent eine all-

gemeine Vermessung aller Grundstücke der deutsch- und italienisch-sprachigen Provinzen angeordnet. Der Startschuss für den Franziszeischen Kataster ist somit gegeben.

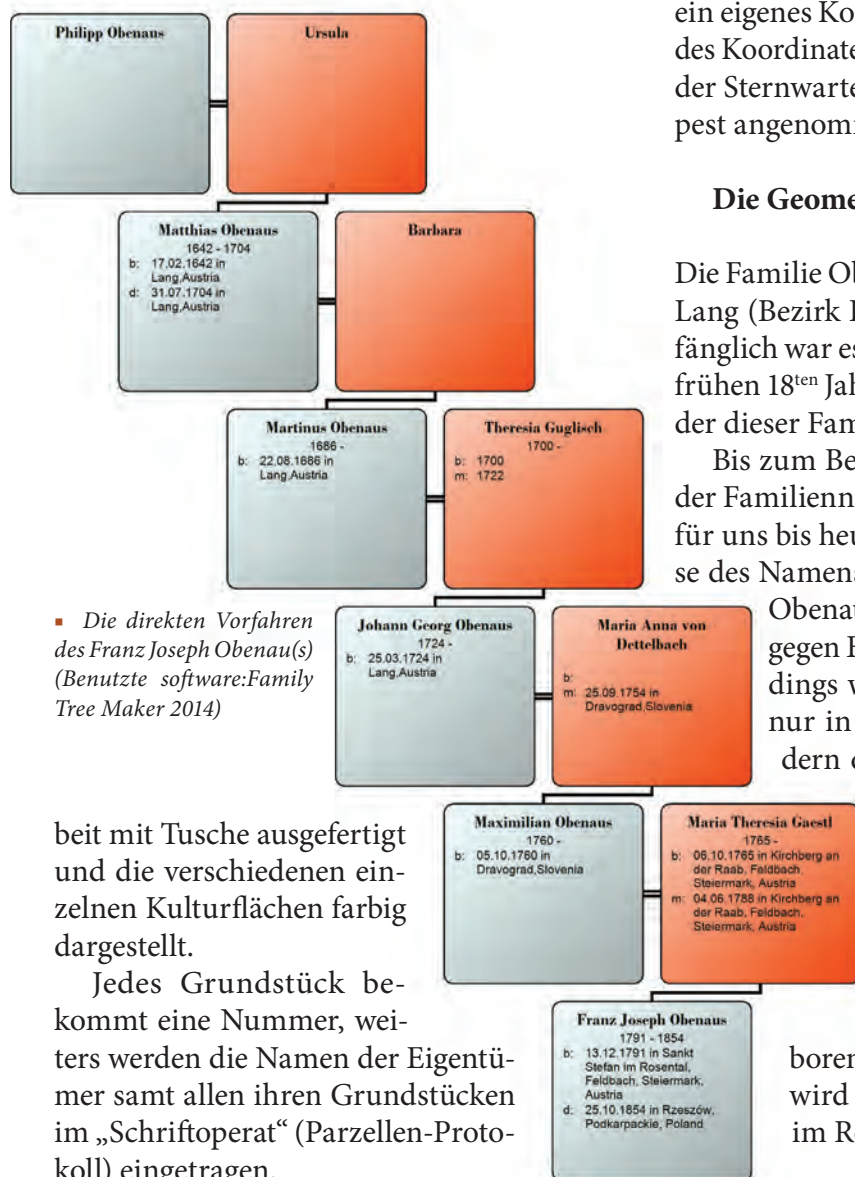
Zugleich wird durch ein weiteres kaiserliches Dekret die Errichtung einer Akademie für Ingenieure, der „Mathematischen und Ingenieur-Akademie“ angeordnet. Dies war absolut notwendig, da es zu dieser Zeit in Österreich viel zu wenige Vermessungs-Ingenieure und Techniker gab, um dieses große Projekt durchführen zu können. Dieser Mangel hatte zur Folge, dass die Einwanderung von Fachleuten aus Oberitalien (Terra ferma) rasant zunahm. Diese Ingenieure hatten ihre Ausbildung an den Universitäten von Mailand, Padua und Parma erhalten. Zusätzlich wurden auch Offiziere und militärische Hilfspersonen für die Erstellung dieses Katasters dort ausgebildet. (Wir werden den „Einwanderern“ aus Italien später noch begegnen.)

Die Basis für die Detailvermessung von ca. 50 Millionen Grundstücken bildet eine Triangulation mit dem Südturm des Stephansdomes in Wien als Koordinatenursprung für die Kronländer Niederösterreich, Mähren, Schlesien und Dalmatien. Der Maßstabsfaktor ist durch die bereits 1762 erfolgte Längenmessung der sogenannten „Wiener Neustädter Grundlinie“ gegeben. Die Vermessungsarbeiten werden jeweils für eine Katastralgemeinde durchgeführt.

Bis zu diesem Zeitpunkt wurde für die Detailaufnahmen der Marinonische Messtisch verwendet. Ab 1817 wird die Anwendung eines nochmals verbesserten Messtisches angeordnet. Neben dem neuen Messtisch mit Diopterlineal kommen noch eine Wasserwaage, eine Lotgabel mit Senkblei und 10 Klafter lange Messketten in Anwendung.

Die Grundgrenzen werden im Beisein einer Gemeindevertretung einvernehmlich von den Eigentümern vermarkt und dann vermessen. Die Anwendung der sogenannten Schnittmethode ist vorgeschrieben, Ausnahmen von dieser Messmethode sind eher selten (in Wäldern).

Die Messtischblätter werden nach der Feldar-

beit mit Tusche ausgefertigt und die verschiedenen einzelnen Kulturflächen farblich dargestellt.

Jedes Grundstück bekommt eine Nummer, weiters werden die Namen der Eigentümer samt allen ihren Grundstücken im „Schriftoperat“ (Parzellen-Protokoll) eingetragen.

Die Oberaufsicht über die Vermessungsarbeiten hat bis 1827 das jeweilige Kronland. Ab diesem Zeitpunkt wird die oberste Leitung der Katastrvermessung von der Vereinigten Hofkanzlei übernommen. Ab 1850 übernimmt dann das k.k. Finanzministerium die Agenden der Vereinigten Hofkanzlei.

Die Vermessungsarbeiten zur Anlegung des Stablen Katasters in den Ländern der Stephanskrone werden durch ein eigenes kaiserliches Dekret im Jahre 1856 begonnen. Ungarn bekommt

ein eigenes Koordinatensystem. Als Nullpunkt des Koordinatensystems wird der östliche Turm der Sternwarte Urani am Gellértberg in Budapest angenommen.

Die Geometer der Familie Obenaus(s)

Die Familie Obenaus stammt ursprünglich aus Lang (Bezirk Leibnitz) in der Steiermark. Anfänglich war es eine bäuerliche Familie, ab dem frühen 18ten Jahrhundert ergriffen viele Mitglieder dieser Familie den Lehrer-Beruf.

Bis zum Beginn des 19ten Jahrhunderts war der Familienname Obenaus, dann ändert sich, für uns bis heute unerklärlich, die Schreibweise des Namens in Obenau. Die Korrektur von

Obenau in Obenaus erfolgt erst wieder gegen Ende des 19ten Jahrhundert. Allerdings wird die Änderung des Namens nur in den österreichischen Kronländern durchgeführt, alle anderen Mitglieder der Familie, die auf

dem Gebiet der ungarischen Reichshälfte leben, behalten die Schreibweise ihres Namens ohne „s“.

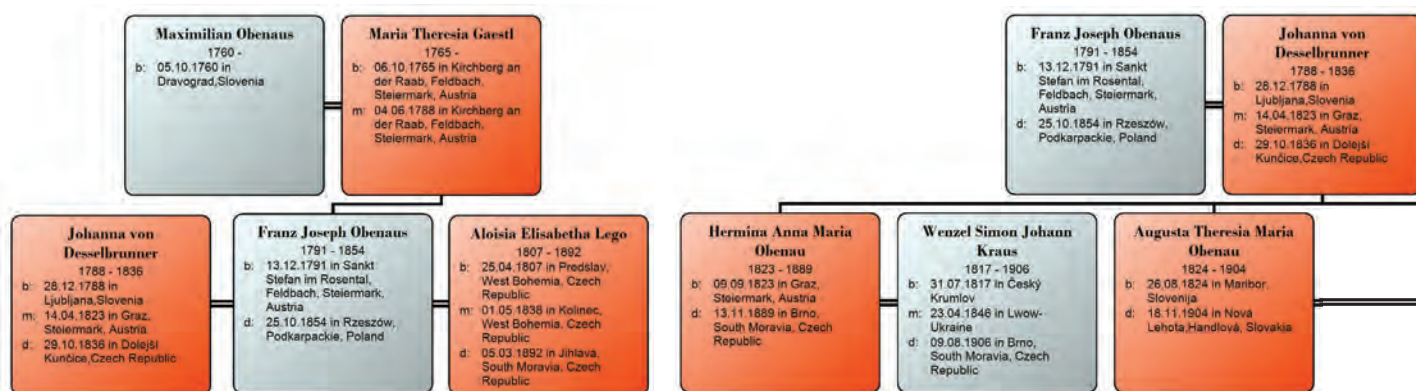
Maximilian Obenaus, Vater des Franz Obenaus(s), geboren in Unterdrauburg (Dravograd) wird schließlich Lehrer in St. Stephan im Rosental.

Franz Joseph Obenaus(s)

Geboren am 13. Dezember 1791 als Sohn des Maximilian Obenaus, Lehrer in St. Stephan im Rosental und dessen Ehefrau Theresia Gaestl.¹

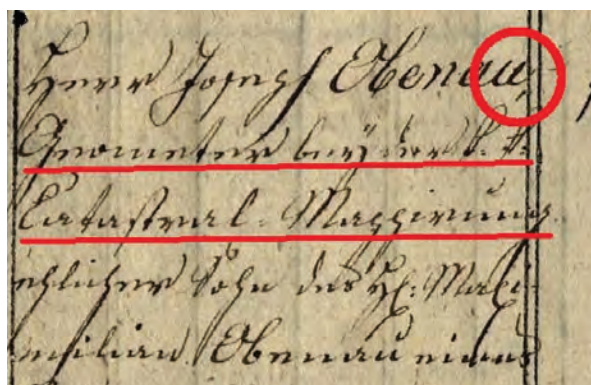
Bei der Hochzeit mit Johanna von Desselbrunner am 14. April 1823 in der Pfarre Graz-Hl. Blut wird sein Beruf mit „*Geometer bey der k.k. Catastral Mappierung*“ angegeben. Zum ersten Male taucht die Schreibweise seines Familiennamens mit „Obenau“ auf.

1 Geburtmatriken: Matricula Online (<http://data.matricula-online.eu/>).

▪ Kinder von Maximilian Obenaus und Theresia Gäestl (b. = Geburt, m. = Heirat, d. = Tod)

▪ Kinder von Franz Joseph Obenaus und Johanna von Desselbrunner

▪ Franz Joseph Obenaus Heirat, Auszug aus den Heiratsmatriken 1823 der Pfarre Graz-Hl. Blut (Matricula Online)

Aus der Ehe mit Johanna von Desselbrunner stammen 3 Töchter: Hermina Anna, Augusta und Camilla. Am 29. Oktober 1836 stirbt Johanna von Desselbrunner an der Cholera in Kunzendorf (Dolejší Kunčice).²

Im Jahre 1838 wird Franz Joseph Obenaus zum 8. Inspektorat Pilsen versetzt und heiratet am 1. Mai 1838 die Aloisia Lego, Tochter des Franz Maximilian Lego und dessen Ehefrau Anna Maria Freiin Helversen von Helversheim. Aus der Ehe mit Aloisia Lego stammen die Kinder: Karl Maria, Louise, Oskar Maximilian und

Der berufliche Werdegang von Franz Joseph Obenaus(s):

Jahr	Kronland	Titel	Behörde
1822	Steiermark/Kärnten	Probe Geometer	
1823–1826	Steiermark/Kärnten	Geometer	
1837	Mähren /Schlesien	Geometer 3. Kl.	9. Mapp. Inspektorat Fulnek
1838	Böhmen	Geometer 3. Kl.	8. Mapp. Inspektorat Pilsen
1840	Böhmen	Geometer 3. Kl.	8. Mapp. Inspekt. Pilsen Běchlin, Briza
1841	Böhmen	Geometer 3. Kl.	6. Mapp. Inspekt. Raudnicz-Roudnice
1841	Böhmen	Geometer 3. Kl.	6. Mapp. Inspektorat Teplitz-Teplice
1842	Böhmen	Geometer 3. Kl.	6. Mapp. Inspektorat Brüx-Most
1843	Böhmen	Geometer 2. Kl.	6. Mapp. Inspektorat Kaaden-Kadaň
1844	Böhmen	Geometer 2. Kl.	6. Mapp. Inspektorat Teplitz-Teplice
1845	Galizien	Geometer 2. Kl.	VII. Inspektorat in Zloczow
1846	Galizien	Geometer 2. Kl.	VII. Inspektorat in Lemberg
1847	Galizien	Geometer 2. Kl.	VII. Inspektorat in Zloczow
1849	Galizien	Geometer 1. Kl.	VII. Inspektorat in Grodek
1850	Galizien	Geometer 1. Kl.	VII. Inspektorat in Przemysl
1851	Galizien	Geometer 1. Kl.	IV. Inspektorat in Stanislawow
1852–1854	Galizien	Geometer 1. Kl.	IV. Inspektorat in Rzeszow

² Sterbematriken: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě (http://www.archives.cz/web/digitalni_archiv/)

▪ Kinder von Aloisia Lego und Franz Joseph Obenaus

Maria Olga. Franz Joseph Obenau stirbt am 25. Oktober 1854 in Rzeszów, Galizien (heute Polen).³

Mit seinen beiden Frauen, Johanna von Deselbrunner und Aloisia Lego wird Franz Joseph Obenau der Stammvater der Geometer der Familien Biscontini, Lego, Obenau und Tiller. Alle diese Familien haben berühmte Geometer hervorgebracht.

Beispiele für die Arbeiten des Franz Joseph Obenau in Böhmen:

1835/6: Indikationsskizzen der Katastralgemeinde Olbersdorf (Lesní Albrechtice), der Katastralgemeinde Kunzendorf (Kuncice), der Katastralgemeinde Würben (Nové Vrbno);⁴

1837: Indikationsskizzen der Katastralgemeinde Bergstadtl (Hory Matky Boží), der Katastralgemeinde Mokrosuk (Mokrosuky);⁵

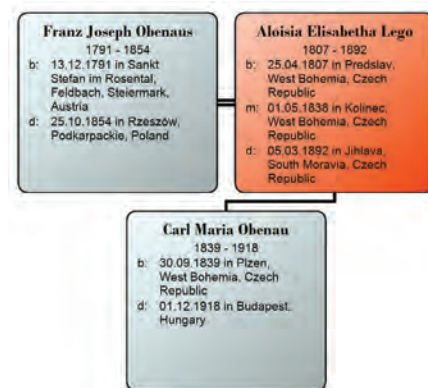
1843: Indikationsskizzen der Katastralgemeinde Dreyhöf (Záhoří), der Katastralgemeinde Rostial (Rožtyly), der Katastralgemeinde Sobiesak (Soběsuky).⁶

Beispiele für die Arbeiten des Franz Joseph Obenau in Galizien:

1853: Originalmappen der Katastralgemeinde Lowisko (Rzeszower Kreis), der Katastralgemeinde Cholewiana Gora (Rzeszower Kreis), der Katastralgemeinde Bojanow (Rzeszower Kreis).⁷

Karl Maria Obenau

Geboren am 30. September 1839 in Pilsen (Plzeň) als Sohn des Geometers Franz Joseph Obenaus und dessen Ehefrau Aloisia Lego.⁸

Karl Maria Obenaus Qualifikation: „*Fleißig mit guten Willen und bei mehr Übung ein guter Adjunkt. Schrift und Zeichnung gut. Höflich gegen Vorgesetzte mit dem Landmann entsprechend.*“⁹

3 Heiratsmatriken: Porta fontium (<http://www.portafontium.eu/>). Sterbematriken: Pfarre Parafia rzymskokatolicka pw św. Wojciecha i Stanisława w Rzeszowie.

Zemský archiv v Opavě. Digitale Ausgabe: Ústřední archiv zeměměřictví a katastru (= ÚAZK) Archivní mapy: <http://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html>.

5 Národní archiv Praha (= NA), PRA024018370, RA421018370. Digitale Ausgabe: ÚAZK Archivní mapy.

6 NA, ZAT038018430, ZAT277018430, ZAT321018430. Digitale Ausgabe: ÚAZK Archivní mapy.

7 Archiwum Państwowe w Przemyślu (AP), 1930M, 1921M. Digitale Ausgabe: <http://www.szukajwarchiwach.pl/>. Taufmatriken: Porta fontium.

8 Taufmatriken: Porta fontium.

9 Österreichisches Staatsarchiv, Finanz- und Hofkammerarchiv, Neue Hofkammerarchiv und Finanzministerium (= ÖStA, FHKA NHK) Katasterabt. Akten 454. 34105/1859.

Seine berufliche Werdegang:

Jahr	Kronland	Titel	Behörde
1856	Ráró, Ungarn	Adjunkt 3. Kl.	Raab (Győr)
1858	Balatonelle, Ungarn	Adjunkt 2. Kl.	Somogy, Karád
1867	Karancsság, Ungarn	Adjunkt 1. Kl.	Nógrád, Szécsény
1870	Aba, Görény, Ungarn	Adjunkt 1. Kl.	
1873	Pancsova, Ungarn	Adjunkt 1. Kl.	Deutsche Banater Grenzregiment
1875	Vers. Orte Ungarn	Adjunkt 1. Kl.	Inspektorat Budapest
1879-1884	Szeged, Ungarn	Ingenieur 3. Kl.	Inspektorat Szeged, Kreis/Csongrád
1885-1892	Arad, Ungarn	Ingenieur 2. Kl. (ab 1883)	Kreis Arad
1893-1894	Esztergom/Ungarn	Oberingenieur (ab 1893)	8. Inspektorat Esztergom
1895-1899	Pozsony, Ungarn	Oberingenieur	5. und 6. Inspektorat Pozsony
1899		Pension	

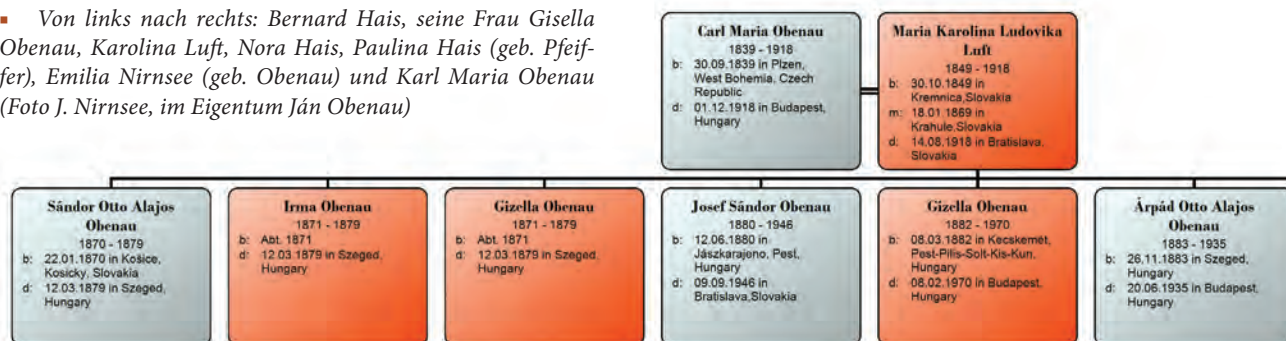
■ Von links nach rechts: Bernard Hais, seine Frau Gisella Obenau, Karolina Luft, Nora Hais, Paulina Hais (geb. Pfeiffer), Emilia Nirnsee (geb. Obenau) und Karl Maria Obenau (Foto J. Nirnsee, im Eigentum Ján Obenau)

in Kremnica (Körmöcbánya) und dessen Ehefrau Katharina Schmidt.¹⁰

Der Ehe mit Karolina Luft entstammen 8 Kinder:

Tragischerweise kommen 3 ihrer Kinder (Otto, Gisela und Irma) bei der Flutkatastrophe in Szeged am 12. März 1879 ums Leben. Karl (Károly) Maria Obenau stirbt am 1. Dezember 1918 in Kispest (Budapest, XIX. Bezirk).¹¹

Beispiele für die Arbeiten des Karl Maria Obenau in Ungarn:

■ Kinder von Karl Maria Obenau und Karolina Luft

1896 erhält Karl Maria die Verdienstmedaille für 40-jährige Tätigkeit als Beamter im Katasterwesen. Bis 1902 arbeitet er fallweise als Diurnist auf dem Gebiet des Vermessungswesens.

Am 2. Januar 1869 heiratet Karl Maria Obenau Karolina Luft, Tochter des Karl Luft, Bürger

1856: Auszug der Wohnhäuser der Katastralgemeinde Ráró,

1858: Parzellenprotokoll Katastralgemeinde Tóth Gyugy samt Puszten Bindek und Pöttendorf, Auszug der Wohnhäuser der Katastralgemeinde Balatonelle,

1867: Auszug der Wohnhäuser der Katastralgemeinde Karancsság,

¹⁰ Heiratsmatriken: FamilySearch (<https://www.familysearch.org/>).

¹¹ Karl Obenaus Todesanzeige: FamilySearch. Sterbematriken: FamilySearch

1870: Parzellenprotokoll der Katastralge-
meinde Balkány.¹²

József Sándor Obenau

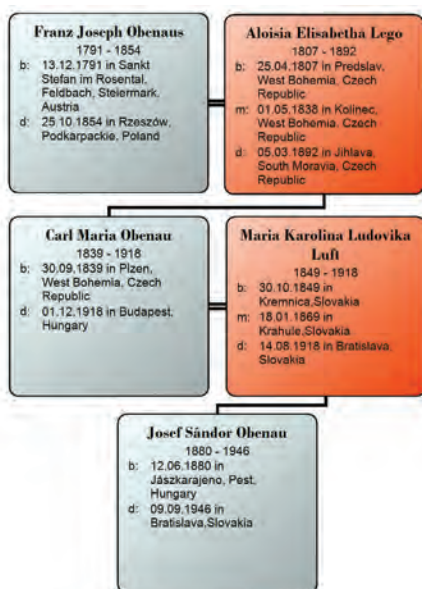
Geboren am 12. Juni 1880 in Jászkarajenő, Un-
garn als Sohn des Geometers Karl Maria Obe-
nau und dessen Ehefrau Karolina Luft.¹³

Nach dem Besuch der Grundschule be-
schließt József den Besuch der Oberrealschule

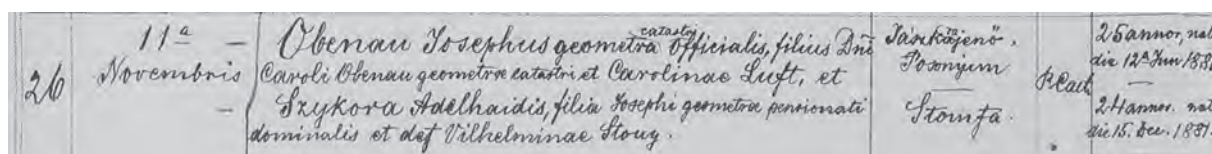
mit dem Ablegen der Matura im Jahre 1899.
Nach der Matura startet er seine Karriere als
Geometer und wird im Jahre 1915 zum Ingeni-
eur ernannt. Im Jahre 1905 heiratet er Adelina
Szykora, Tochter der Geometers Joseph Szykora
und dessen Ehefrau Wilhelmine Stouy.

Er wird zum Militär eingezogen und ge-
rät schon 1915 in russische Gefangenschaft. Er
kommt in das Kriegsgefangenenlager Atschinsk
nahe der Stadt Krasnojarsk und wird später in
die transbaikalische Region nach Tschita verlegt.
1921 gelingt es ihm aus der Gefangenschaft zu
entkommen und nach Hause zurückzukehren.
József Sándor Obenau stirbt am 9. September
1946 in Bratislava.

Die Nachkommen von József Sándor Obenau
und Adeline Szykora:

■ Von links nach rechts: Adelina Obenau (geb. Szykora), Ade-
la, Zoltán, Joseph und József Obenau

■ József Sándor Obenaus Heirat, Auszug aus den Heiratsmatriken 1905 Stampfen (Stupava, Stomfa) (FamilySearch)

12 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (= MNL OL) S 79 Kataszteri gyűjtemény, Térképek - No. 374/2., No. 655/1., No. 633/4., No. 855/1.

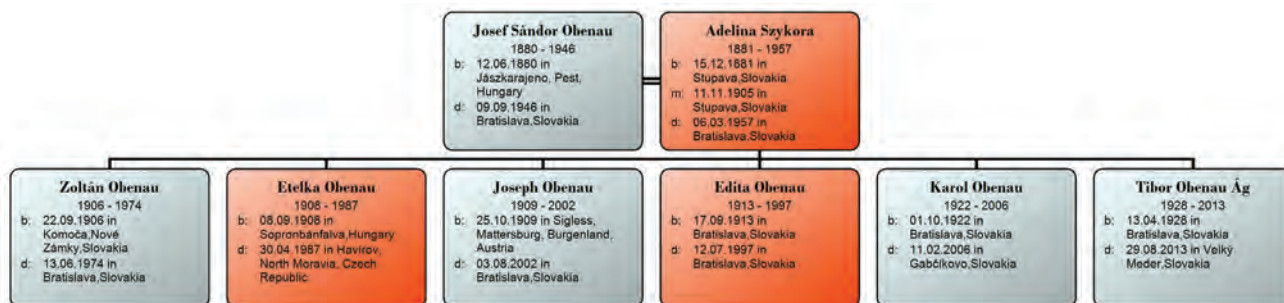
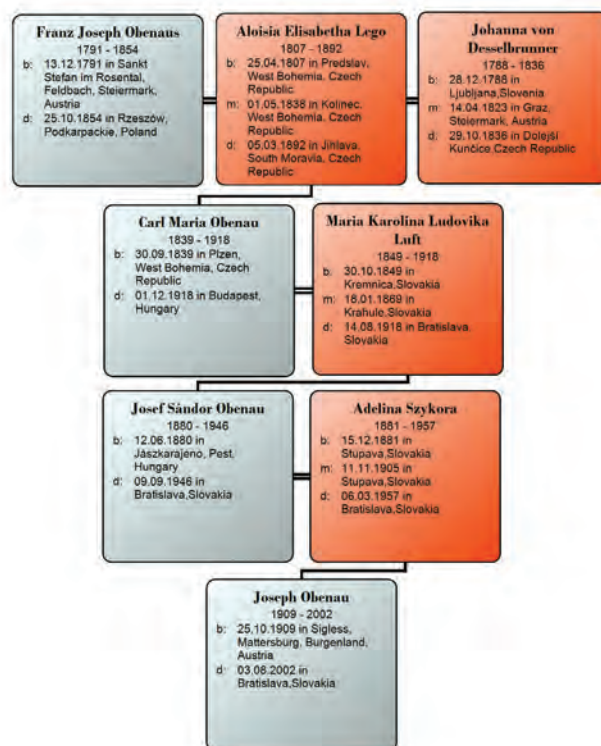
13 Geburtsmatriken: FamilySearch.

Seine berufliche Werdegang:

Jahr	Kronland	Titel	Behörde
1899	Ungarn	Vermessungsdiurnist	Pozsony
1900	Ungarn	Vermessungsadjunkt	Pozsony
1902–1907	Ungarn	Ingenieurwärter	Pozsony
1908–1914	Ungarn	Ingenieur	Pozsony
1915–1921	Russland	Kriegsgefangener	Atschinsk, Tschita, Sibirien
1922–1940	Tschechoslowakische Republik	ab 1924 Obergeringieur	Bratislava
1940–1946	Tschechoslowakische Republik	ab 1945 in Pension	Bratislava

■ Adelina Obenau (geb. Szykora) um 1914

Joseph Obenau

Geboren am 25. September 1909 in Siglós (zu Sopron megye gehörig, heute Sigleß) als Sohn des Geometers Jozsef Sandor Obenaus und dessen Gattin Adelina Szykora. Joseph besucht die Realschule in Pozsony (Bratislava) und legt dort die Matura ab. Er beginnt ein Studium (Male-

rei) an der Kunstakademie in Budapest, bricht dieses aber ab.

1932 bis 1937: Ausbildung zum Vermessungsingenieur in den Jahren.

1938: Heirat mit Karoline Jeck in Bratislava
1938–1944: Anstellung als Vermessungsingenieur bei der Firma Via Nova. Er wird beim Autobahnbau der RAB (Reichsautobahn) für die

■ Originalmappe der Katastralgemeinde Kabold, 1910. Aufgenommen von József Obenau (MNL OL, S 78 - 199. téka - Kabold - 6.)

Strecke Wien-Salzburg eingesetzt. Stationierung in Hainbach im Attergau, Oberösterreich.

1945: er wird von Via Nova zum Militär-Flugplatzbau Kuchyňa bei Malacky als Geometer und Bauleiter eingesetzt. Bei Kriegsende im Mai will er nach Wien zu seiner Familie zurück, was ihm aber verwehrt wird.

1960: Einsatz als Geometer beim Kraftwerksbau Nová Dubnica und Nosice.

1965: Beschäftigung beim Autobahnbau Strecke: Bratislava - Prag

1968: Mitbegründer der Firma Hydroconsult

1969: Pensionsantritt, danach weitere Konsulententätigkeit bei der Firma Benzol

1995: Tod seiner Ehefrau Karoline geb. Jeck
2002: 3. August, Joseph Obenau stirbt in Bratislava.

■ Oben von links nach rechts: Joseph, Tibor (Ág), Károly Obenau, unten von links nach rechts: Edita, Zoltán und Adéla Obenau (im Eigentum Ján T. Obenau)

Der Ehe mit Karoline Jeck entstammen 4 Kinder:

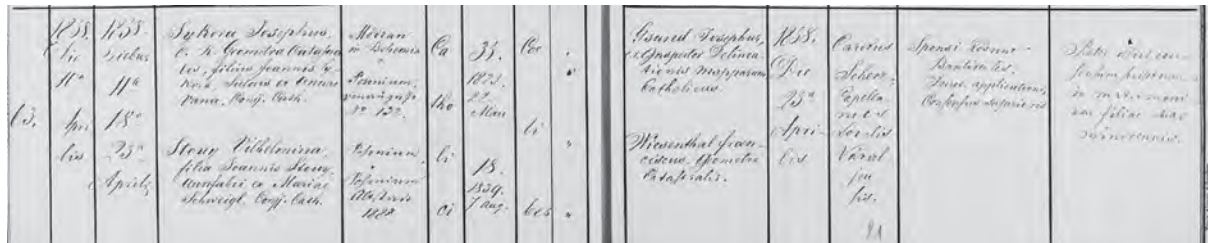
Joseph Szykora

Geboren am 22. Mai 1823 als Sohn des Jan Szykora und der Anna Vana in Praha Modrany.

Joseph Szykora war ebenfalls k.k. Katastral-geometer und war seit 1852 im Ungarn tätig, seine Karten und Schriften sind im Ungarischen Nationalarchiv erreichbar. Er stirbt am 25. Oktober 1907 in Stupava (Stomfa).

Die Geometer der Familie Biscontini

Die Geometer der Familie Biscontini stammen aus Polcenigo in der Region Julisch-Venetien (Friaul), Provinz Pordenone. Der kleine Ort liegt circa 20 Kilometer nordwestlich von Pordenone am Fluss Livenza. Friaul gehörte seit 1797 zu Österreich und blieb bis 1866 ein Bestandteil der Monarchie. Ab diesem Zeitpunkt wurde

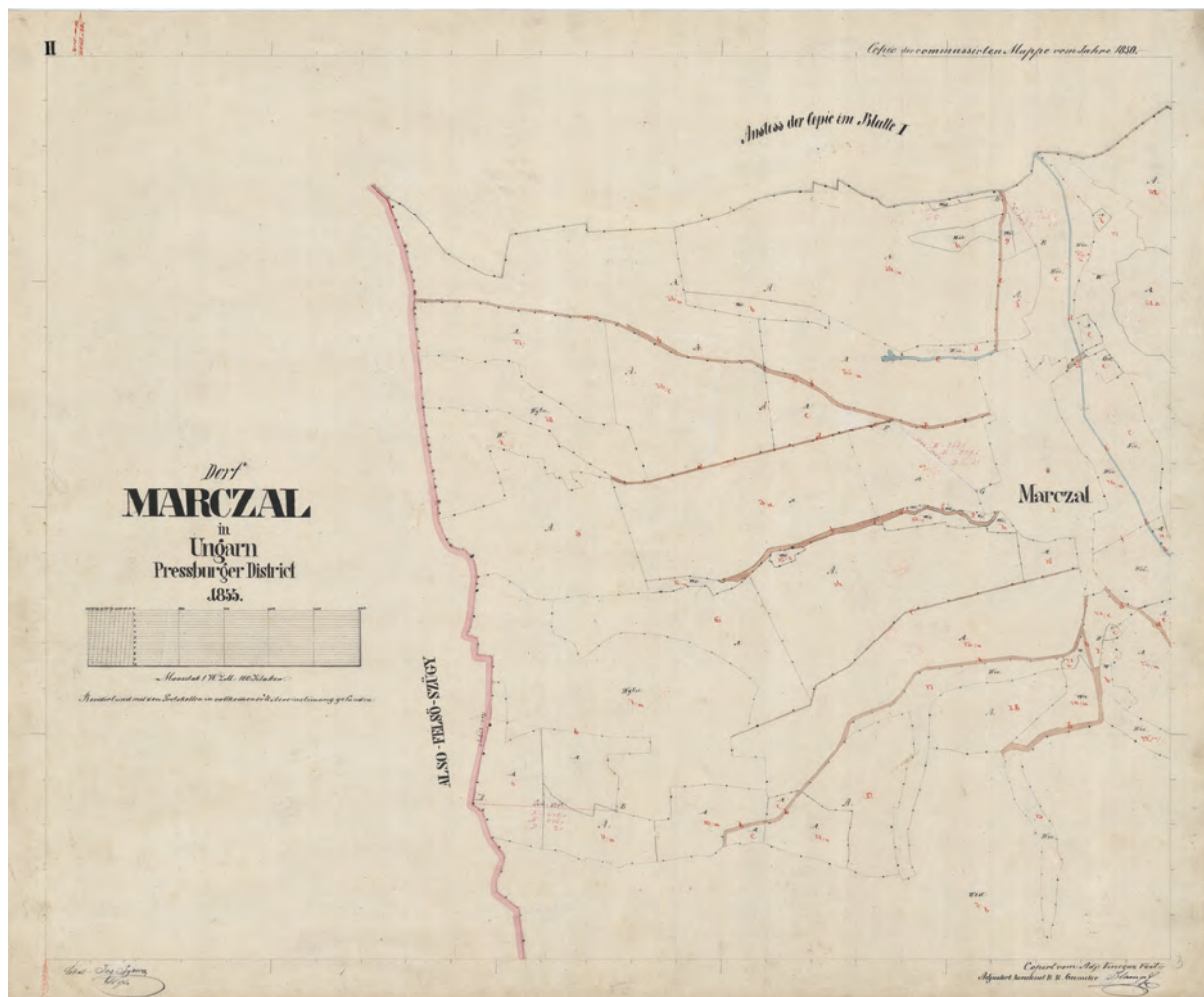
■ Joseph Szykoras Heirat, Auszug aus den Heiratsmatriken der Pfarre St. Martin in Bratislava 1858 (FamilySearch)

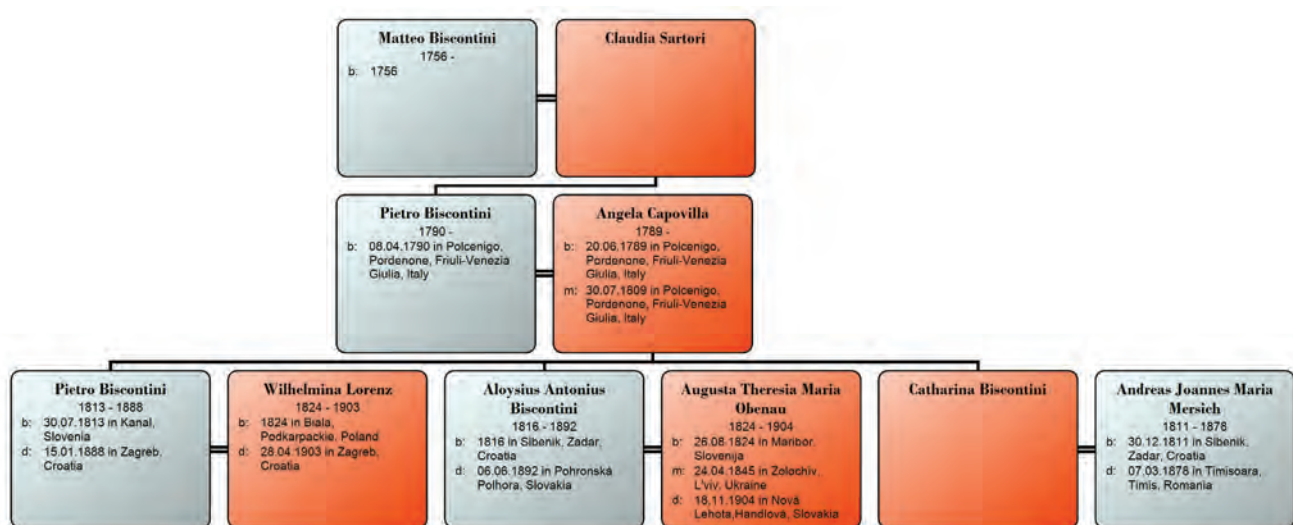
■ Joseph Szykora

die „Terra ferma“ ein Teil des neu gegründeten Königreichs Italien.

Ein Mitglied der Familie, Osvaldo Biscontini (Sohn von Antonio Biscontini), ist am Beginn des 18. Jahrhunderts lange Jahre als Notar in Polcenigo tätig und beschäftigt sich auch mit Grenzherstellungen und Katastereintragungen. Der ursprüngliche Name Biscotin wird im 18. Jahrhundert „italienisiert“ und zu „Biscontini“. Die Familie stammt wahrscheinlich aus der nahegelegenen Ortschaft Budoia und ist zumindest schon seit der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts in Polcenigo ansässig, wo sie mit der Zeit eine bedeutende gesellschaftliche Rolle eingenommen hat.

▪ Konkretalmappe der Gemeinde Nógrádmarczal, 1854. Kollationiert von Joseph Szykora (MNL OL, S 78 - 141. téka - Nógrádmarczal - 3.)

Wie schon erwähnt, nutzen zahlreiche Personen, unter ihnen auch 4 Mitglieder der Familie Biscontini (Pietro, Peter, Alois und auch Katharina Biscontini) die Chance und treten in den

Dienst der neu gegründeten Abteilungen der Katastralvermessung ein. Im Jahre 1845 arbeiten zu gleicher Zeit 3 Vertreter der Familie Biscontini beim VII. Inspektorat der k.k. Katastralvermes-

■ Ausschnitt aus der Katastermappe von Lemberg 1845. Links oben im Bild: das Mappenarchiv von Galizien (Центральний державний історичний архів України, Gesher Galicia)

sung für Galizien in Lemberg: Pietro (Peter, der Ä.), Peter (der J.) und Alois als Geometer.

Direkte Nachkommen (mit dem Namen Biscontini) des Matteo Biscontini und der Claudia Satori leben heute in Belgien, in der Slowakei und in Rumänien.

Pietro Biscontini (Peter, der Ältere)

Geboren am 8. April 1790 in Polcenigo, Provinz Pordenone als Sohn des Matteo Biscontini und dessen Ehefrau Claudia Satori.¹⁴

Der berufliche Werdegang:

Jahr	Kronland	Titel	Behörde
1824	Dalmatien	Geometer	Katastralverm. der Insel Rab
1824	Krain, Laibacher Gouvernement	Geometer	k.k. illyr. Provincial Cataster Verm.
1831	Dalmatien	Geometer	Split
1834	Dalmatien	Perito Agrimensore	Direz. della misurazione catastrale
1839	Böhmen	Geometeradjunkt	7. Inspektorat in Pilsen-Plzeň
1841	Böhmen	Geometeradjunkt	7. Inspektorat in Teplitz-Teplice
1842	Böhmen	Geometeradjunkt	7. Inspekt. in Komotau-Chomutov
1843	Böhmen	Geometer	7. Inspektorat in Kaaden-Kadaň
1844	Böhmen ¹⁷	Geometer	7. Inspektorat in Teplitz-Teplice
1845	Galizien	Geometer	VII. Inspektorat in Lemberg-Lwiw

1809: Hochzeit mit Angela Capovilla in Polcenigo.

1817: 23. Dezember, Kaiser Franz I. ordnet mit dem kaiserliche Grundsteuerpatent die allgemeine Vermessung aller Grundstücke der deutsch- und italienisch-sprachigen Provinzen an. Die Vermessungsarbeiten in Dalmatien dauern von 1818 bis 1838, beginnend mit der Triangulation und gefolgt von der Detailaufnahme ab 1824 mittels Messtisch. Die Pläne werden im Maßstab 1:2880 erstellt. Ausnahme bildet die Vermessung der Insel Rab (Arbe), bei der 110 Messtischblätter im Maßstab 1:2904 erzeugt werden.

Bei der Vermessung der Insel Rab (Arbe) sind federführend Giuseppe Giani, Pietro Biscontini, Antonio Putti, Francesco Segà, Vincenzo Grisi und als Inspektor Gaetano Grisi. Das Gros der Ingenieure stammt aus Italien, gefolgt von Tschechen und Deutschen. Die Amtssprache ist Italienisch und die Planeintragungen erfolgen in Italienischer Sprache. Bei der Betrachtung der Namen im Schematismus des Laibacher Gouvernement-Gebiets (1824) fällt auf, dass fast alle Geometer aus Italien stammen dürften.¹⁵

1834: Pietro Biscontini wird als „perito agrimensore“ also als „Experte für Landvermessung“ in Zara (Zadar), Dalmatien angeführt.¹⁶

14 Geburtsmatriken: Antenati (<http://www.antenati.san.beniculturali.it/?q=gallery>).

15 *Schematismus des Laibacher Gouvernement-Gebiets*, 1824:151.

16 *Almanacco della Dalmazia*, 1834:89.

17 *Handbuch des Königreiches Böhmen*, 1844:48.

Beispiel für die Arbeiten des Pietro Biscontini in Dalmatien:

1831: Originalkarte der Katastralgemeinde Split (Spalato).¹⁸

Beispiel für die Arbeiten des Pietro Biscontini in Böhmen:

1843: Indikationskizze der Katastralgemeinde Welletitz (Veletice).¹⁹

Ort und Datum des Todes von Pietro Biscontini sind unbekannt. Da die letzte Eintragung in den Schematismus der Katastralvermessung in Galizien im Jahre 1845 in Lemberg erfolgt, müssen wir annehmen, dass Pietro 1845 oder kurz danach im Raum Lemberg gestorben ist.

Peter Paul Biscontini (Peter, der Jüngere)

Geboren am 30. Juli 1813. in Kanal (Canale am Oberlauf des Isonzo-Soča, heute Slowenien) als Sohn des Pietro Biscontini (Peter, der Ältere) und dessen Ehefrau Angela Capovilla.

1834: 20. April, Peter Biscontini beginnt seine

Karriere als Adjunkt 2. Klasse bei der Katastralvermessung.

Qualifikation in der Kompetententabelle des Geometers 1. Kl. Peter Biscontini: *„hat philosophische Studien, die technischen Kenntnisse hat sich derselbe bei der Katastralvermessung erworben, besitzt sehr viele natürliche Talente, arbeitet genau und scharf und liefert ausgezeichnete Resultate. Ist sehr fleißig, gehorsam, dienstefrig und ordnungsliebend und zu allen Stadien der Vermessungsarbeiten gut verwendbar, ist anständig, freundlich und verträglich.“*²⁰

Beispiel für die Arbeiten des Peter Biscontini in Böhmen:

1843: Indikationskizze der Katastralgemeinde Tronitz (Saazer Kreis).²¹

Beispiel für die Arbeiten des Pietro Biscontini in Galizien:

1850: Originalkarte der Katastralgemeinde Rozdół (Rozdol).²²

1888: 15. Januar, Peter Biscontini stirbt in Agram (Zagreb).²³

Der berufliche Werdegang:

Jahr	Kronland	Titel	Behörde
1834		Adjunkt 2. Kl.	Katastralvermessung
1840	Böhmen	Adjunkt	7. Mappirungsinspektorat in Pilsen (Plzeň)
1841	Böhmen	Adjunkt	7. Mappirungsinspektorat in Teplitz (Teplice)
1842	Böhmen	Adjunkt	7. Mappirungsinspektorat in Komotau
1843	Böhmen	Geometer	7. Mappirungsinspektorat in Kaaden
1844	Böhmen ¹⁷	Geometer	7. Mappirungsinspektorat in Teplitz (Teplice)
1845	Galizien	Geometer 4. Kl.	VII. Inspektorat in Lemberg (Lwiw)
1848	Galizien	Geometer 4. Kl.	XII. Inspektorat in Bohorodczan
1849	Galizien	Geometer 4. Kl.	XII. Inspektorat in Przemyśl
1850	Galizien	Geometer 3. Kl.	XII. Inspektorat in Przemyśl
1851	Galizien	Geometer 3. Kl.	XII. Inspektorat in Sambor
1854	Galizien	Geometer 3. Kl.	XII. Inspektorat
1857	Galizien	Geometer 1. Kl.	
1878	Komitat Agram	Archivar	Mappenarchiv Agram (Zagreb)
1881	Komitat Agram	Archivar	Mappenarchiv Agram (Zagreb)

18 Državni arhiv u Splitu (= DAST), 152. Arhivalija mjeseca: <http://www.das.hr/arhivalija-mjeseca-2/>.

19 NA, ZAT394018430. Digitale Ausgabe: ÚAZK Archivní mapy.

20 ÖStA, FHK A NHK Katasterabt. Akten 429. 3689/1858.

21 NA, ZAT351018430. Digitale Ausgabe: ÚAZK Archivní mapy.

22 Державна архівна служба України. Digitale Ausgabe: Geshher Galicia (<https://maps.geshhergalicia.org/>).

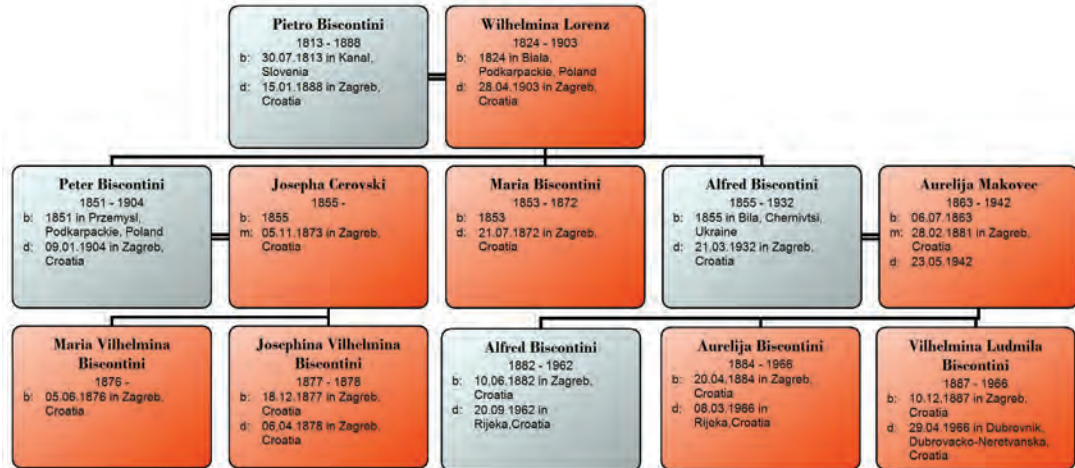
23 Sterbematriken: FamilySearch.

1903: 20. April, seine Witwe Wilhelmina, geborene Lorenz stirbt in Agram (Zagreb)²⁴

Die Nachkommen des Peter Biscontini und dessen Ehefrau Wilhelmina Lorenz:

1843: Katastralgemeinde Welletitz (Saazer Kreis).²⁶

Beispiel für die Arbeiten des Alois Biscontini in Galizien:

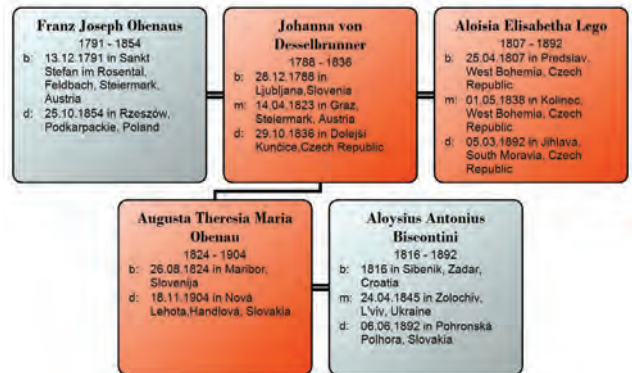

Alois Biscontini

Geboren im Jahre 1816 in Sibenik (Sebenico, heute Kroatien) als Sohn des Pietro Biscontini (Peter, der Ältere) und dessen Ehefrau Angela Capovilla.

1845: 24. April, Hochzeit mit Augusta Obenau in Zloczow (Galizien, heute Ukraine).²⁵

Beispiel für die Arbeiten des Alois Biscontini in Böhmen:

Der berufliche Werdegang:

Jahr	Kronland	Titel	Behörde
1843	Böhmen	Adjunkt	7. Mappirungsinspektorat in Kaaden
1844	Böhmen	Adjunkt	7. Mappirungsinspekt. in Teplitz (Teplice)
1845	Galizien	Adjunkt	VII. Inspektorat in Lemberg (Lwiw)
1846	Galizien	Geometer 4. Kl.	VII. Inspektorat in Lemberg (Lwiw)
1848	Galizien	Geometer 4. Kl.	VIII. Inspektorat in Stanislawow
1849	Galizien	Geometer 4. Kl.	VII. Inspektorat in Grodek
1850	Galizien	Geometer 4. Kl.	VIII. Inspektorat in Jaworow
1851	Galizien	Geometer 3. Kl.	VIII. Inspektorat in Drohobycz
1854	Galizien	Geometer 3. Kl.	VIII. Inspektorat
1856	Ungarn	Geometer 2. Kl.	8. Inspektorat Sopron, Triangulation
1857	Ungarn	Ingenieur 2. Kl.	Katasterabteilung, graph. Triangulation
1857	Ungarn	Ingenieur 1. Kl.	Unterdirektion 1, graph. Triangulation
1858	Ungarn	Ingenieur 1. Kl.	Pressburger Kreis, graph. Triangulation
1860	Ungarn	Ingenieur 1. Kl.	Pressburger Kreis, graph. Triangulation
1860	Ungarn (Slowakei)	Ingenieur 1. Kl	Banská Štiavnica (Schemnitz)

25 Hochzeitsmatriken: Family History Center Wien.

26 NA, ZAT394018430. Digitale Ausgabe: ÚAZK Archivní mapy.

■ Ausschnitt aus der Katastermappe der Gemeinde Frauendorf, kollationiert von Alois Biscontini, 1858 (MNL OL, S 78 - 269. téka - Rábadoroszló - 5.)

■ Alois Biscontini um 1870 (Familienarchiv des Tibor Biscontini, Bratislava)

1848: Karte der Katastralgemeinde Zurawno.²⁷

Beispiel für die Arbeiten des Alois Biscontini in Ungarn:

1858: Originalkarte der Katastralgemeinde Frauendorf (Rábadoroszló).²⁸

1892: 6. Juni, Alois Biscontini stirbt in Pohronská Polhora (Erdőköz, heute Slowakei).²⁹

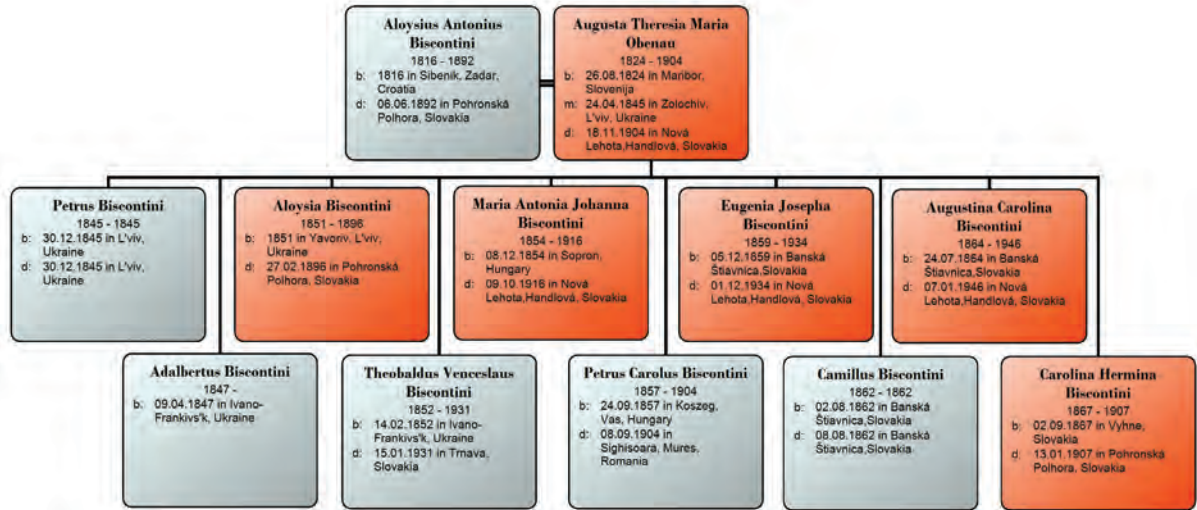
Aus der Ehe mit Augusta Obenau entstammen 9 Kinder:

Nachkommen von Alois Biscontini und dessen Ehefrau Augusta Obenau gibt es heute noch in der Slowakei und Rumänien (mit dem Familiennamen Biscontini).

27 Державна архівна служба України. Digitale Ausgabe: Gesher Galicia (<https://maps.geshergalicia.org/>).

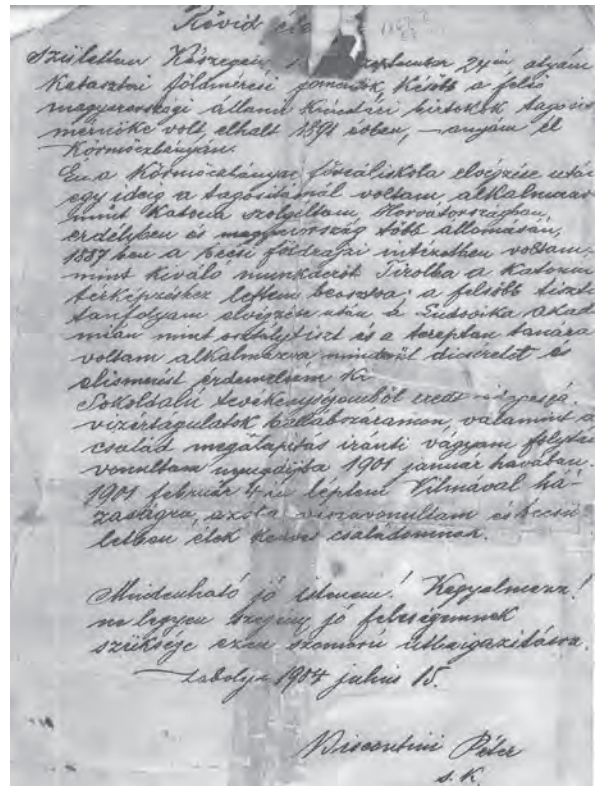
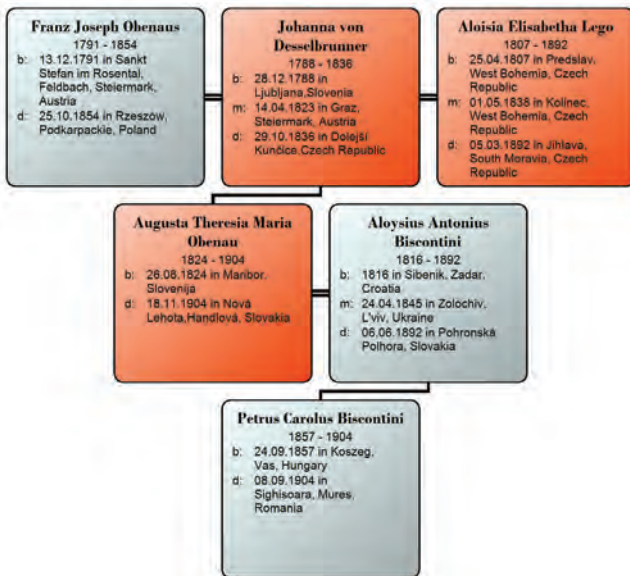
28 MNL OL, S 78 - 269. téka - Rábadoroszló - 1-6.

29 Sterbematriken: FamilySearch.

Peter Karl Biscontini

Geboren am 24. September 1857 in Kőszeg (Güns) als Sohn des Geometers (Triangulator) Alois Biscontini und dessen Ehefrau Augusta Obenau.³⁰

■ Peter Karl Biscontinis Lebenslauf, 1904 (Familienarchiv Biscontini)

Aus seinem handgeschriebenen Lebenslauf übersetzt:

Kurzer Lebenslauf

Ich bin am 24. September 1857 in Kőszeg (Güns) geboren, mein Vater war dort Kataster-Geometer, (Oberingenieur). Später hat er in Westungarn als Kataster-Geometer gearbeitet und ist im Jahre 1892 gestorben - meine Mutter lebt in Kremnitz.

Nach Beendigung des Realgymnasiums in Kremnitz war ich kurze Zeit in der Katastervermessung tätig, als Soldat war ich in Kroatien, Rumänien und Ungarn im Dienst.

1887 war ich in Wien im Militärgeographischen Institut und wurde wegen meiner sehr guten Leistungen nach Tirol zur Militär-Mappingungsabteilung versetzt.

Nach Beendigung des Militärdienstes war ich in Budapest an der Ludovika Akademie in Budapest als Gelände-Lehrer tätig, immer mit sehr guten Leistungen.

Wegen meiner vielseitigen Tätigkeit bin ich krank geworden – Krampfadern im linken Bein und weil ich auch eine Familie gründen wollte, bin ich im Jahre 1901 in Pension gegangen.

Am 4. Februar 1901 habe ich meine Vilma geheiratet, und jetzt lebe ich mit meiner geliebten Familie.

Allmächtiger Gott! Gnade! Dass meine arme Frau nie dieses Schreiben als Hilfe braucht.³¹

Er stirbt am 8. September 1904 in Sighișoara, Bezirk Mureș (Segesvár) im heutigen Rumänien.

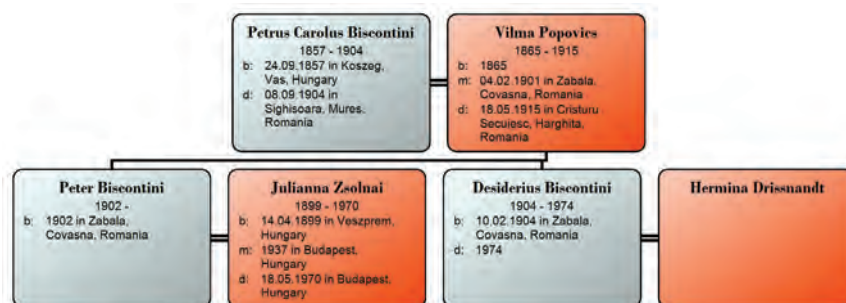
Die Nachkommen aus der Ehe mit Vilma Popovics:

Die Geometer der Familie Mersich Andreas Mersich

Geboren am 30. Dezember 1811 in Sibenik (Sebenico, heute Kroatien) als Sohn des Peter Mersich und dessen Ehefrau Katharina Colacio.³²

Um 1843 heiratet Andreas Mersich Katharina Biscontini, vermutlich in Westböhmen, wo er als Geometer 3. Kl. stationiert ist.

Qualifikation des Geometers 1. Kl. Andreas Mersich 1850: „Ein sehr fleißiger, reiner u. genauer Arbeiter. Seine Leistungen sind namhaft

Der berufliche Werdegang:

Jahr	Kronland	Titel	Behörde
1827		Gehilfe	
1829		Adjunkt 2. Kl.	
1833		Geometer 4. Kl.	
1839		Geometer 3. Kl.	
1840	Böhmen	Geometer 3. Kl.	6. Inspektorat Beraun-Beroun
1841	Böhmen	Geometer 3. Kl.	6. Inspektorat Raudnitz-Roudnice
1841	Böhmen	Geometer 3. Kl.	6. Inspektorat Teplitz-Teplice
1842	Böhmen	Geometer 3. Kl.	6. Inspektorat Brüx-Most
1843	Böhmen	Geometer 2. Kl.	6. Inspektorat Kaaden-Kadaň
1844	Böhmen	Geometer 2. Kl.	6. Inspektorat Teplitz-Teplice
1845	Galizien	Geometer 2. Kl.	VI. Inspektorat Zloczow
1846	Galizien	Geometer 2. Kl.	VII Inspektorat Lemberg
1847	Galizien	Geometer 2. Kl.	VII Inspektorat Zloczow
1848	Galizien	Geometer 2. Kl.	X. Inspektorat Stanislawow
1849	Galizien	Geometer 1. Kl.	VII. Inspektorat Grodek
1850	Galizien	Geometer 1. Kl.	VII. Inspektorat Przemyśl
1850	Siebenbürgen	Obergeometer ³³	
1869	Ungarn	Unterdirektor	
1873-1878	Ungarn	Direktor	

31 Übersetzung aus dem Ungarischen: Ján Obenau.

32 Familien archiv Familie Biscontini aus Rumänien.

33 Siehe noch dazu: TÖRÖK ENIKŐ: Az 1850-ben kinevezett kataszteri főmérnökök. *Catastrum*, 3. (2016) 1:29–30. TÖRÖK ENIKŐ: A földadórendező bizottmányok által használt országtérképek. *Catastrum*, 3. (2016) 2:10.

und ausgezeichnet. Ist nebst dem ein gebildeter u. rücksichtsvoller Mann. Moralität ohne Tadel, war bei der Schätzung Adjunkt und steht gegenwärtig als graphischer Triangulator in Verwendung.³⁴

Beispiel für die Arbeiten des Andreas Mersich in Galizien:

1846: Indikationskizze der Katastralgemeinde Bołszowce (Більшівці) im Brzezaner Kreis.³⁵

1876: Kaiser Franz Josef I erhebt den Andreas Mersich in den Ritterstand mit dem Prädikat „Castelmarino“

1878: 7. März, Andreas Mersich, Ritter von Castelmarino stirbt in Temesvar (Timișoara)

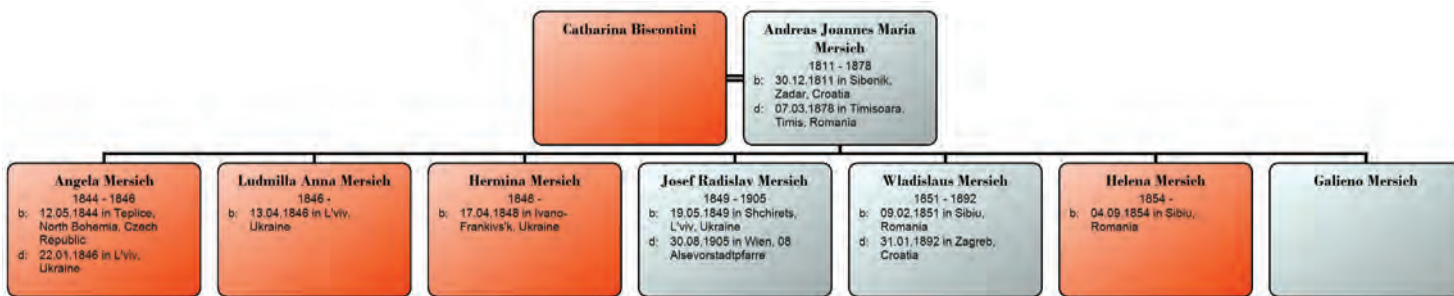
1882: Feldskizzen der Katastralgemeinde Püspöklele,

1885: Feldskizzen der Katastralgemeinde Kistréde.³⁷

1892: 31. Januar, Wladislaus Mersich, Ritter von Castelmarino stirbt in Zagreb.³⁸

Der Geometer der Familie Tiller Franz Tiller

Er war geboren am 8. April 1818 in Benisch (Horní Benešov) in Böhmen als Sohn des

Die Nachkommen des Andreas Mersich und der Katharina Biscontini:

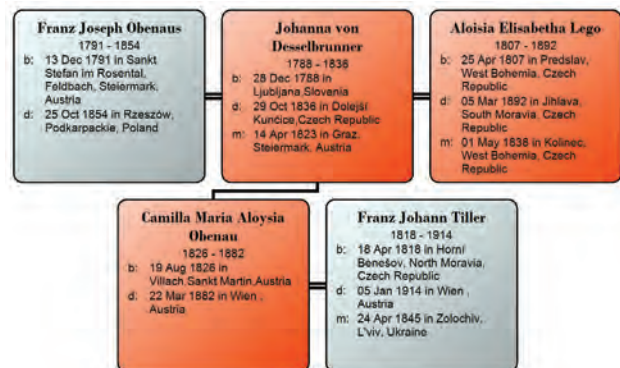
Wladislaus Mersich

Geboren am 9. Februar 1851 in Sibiu (Hermannstadt, Nagyszeben, in Siebenbürgen heute Rumänien) als Sohn des Andreas Mersich und dessen Ehefrau Katharina Biscontini.³⁶

Beispiel für die Arbeiten des Wladislaus Mersich, Ritter von Castelmarino in Ungarn:

Der berufliche Werdegang:

Jahr	Kronland	Titel	Behörde
1873	Ungarn	Geometeradjunkt	Balmazújváros/Debrecen
1879	Ungarn	Assistenzingenieur	Szegedin/Szeged
1881	Ungarn	Assistenzingenieur	in Püspök/Lele
1884	Ungarn	Assistenzingenieur	Szeged und Kecskemét
1886	Ungarn	Assistenzingenieur	Gyöngyös
1888	Ungarn/Kroatien	Ingenieur	Vermessungsdirektion Zagreb
1892	Ungarn/Kroatien	Ingenieur	Vermessungsdirektion Zagreb

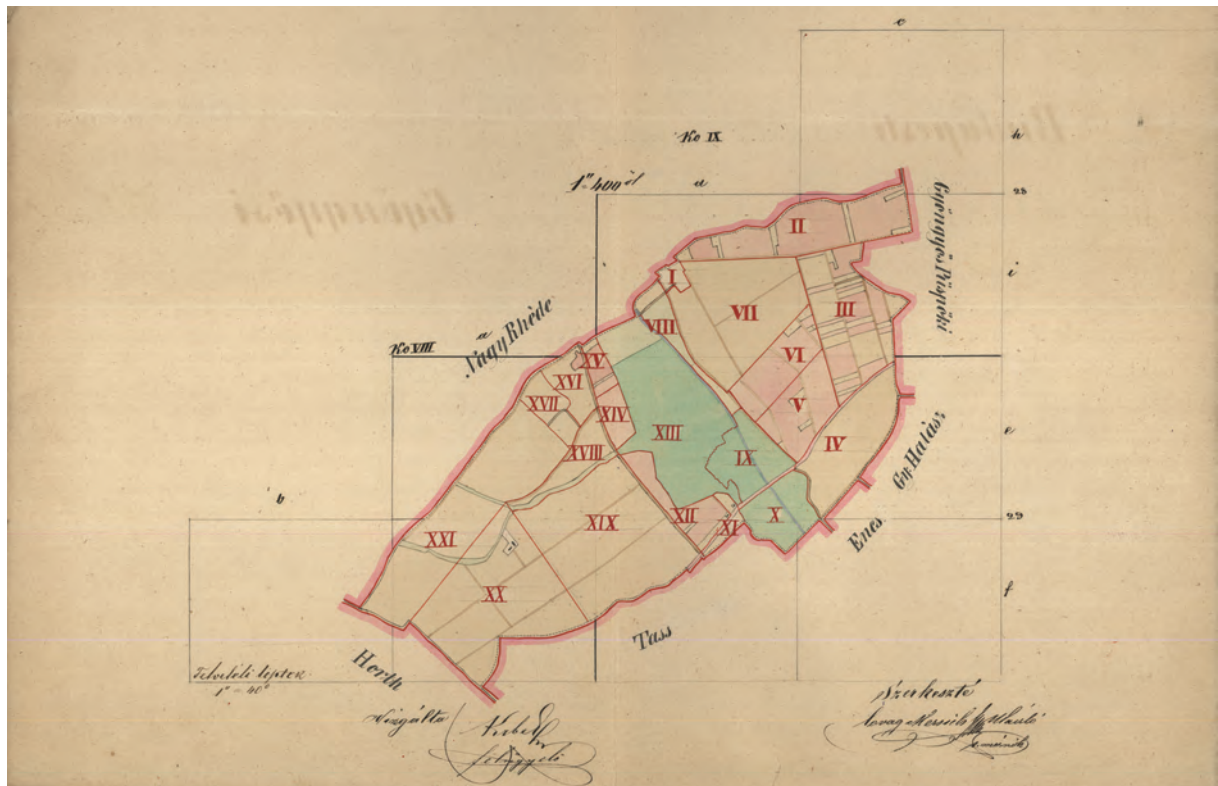

34 ÖStA, FHKA NHK Katasterabt. Akten 294. 501/1850.

35 Державна архівна служба України. Digitale Ausgabe: Geshher Galicia (<https://maps.geshhergalicia.org/>).³⁶ Taufmatriken: Ancestry (www.ancestry.com Romania, Citizenship Registration).

37 MNL OL, S 79 - No. 300/7., No. 475/54.

38 Sterbematriken: FamilySearch.

■ Croquis der Gemeinde Kistrède, 1878. Verfasst von Wladislaus Mersich (MNL OL, S 78 - Heves m. - Kistrède - 2.)

Schon mit 18 Jahren beginnt er seine Geometer-Karriere, sein berufliche Werdegang:

Jahr	Kronland	Titel	Behörde
1836		Probe Geometer	
1839	Böhmen	Geometer-Adjunkt	7. Inspektorat in Pilsen-Plzeň
1841	Böhmen	Geometer-Adjunkt	7. Inspektorat in Teplitz-Teplice
1842	Böhmen	Geometer-Adjunkt	7. Inspektorat in Komotau-Chomutov
1844	Böhmen	Geometer-Adjunkt	7. Inspektorat in Teplitz-Teplice
1845	Galizien	Geometer-Adjunkt	VII. Inspektorat in Zloczow
1846	Galizien	Geometer 4. Kl.	VII Inspektorat in Lemberg- Lwiw
1847	Galizien	Geometer 3. Kl.	VII. Inspektorat
1849	Galizien	Geometer 3. Kl.	IX. Inspektorat in Lemberg- Lwiw
1850	Galizien	Geometer 3. Kl.	IX. Inspektorat in Grodek
1855	Tirol	Katastralinspektor	Katastralvermessung Tirol
1870	Mähren	Verm. Insp. 1. Kl.	Grundsteuer Landeskomm, Brünn
1881	Mähren	Verm. Oberinspekt.	Ruhestand

Fleischhauermeisters Johann Tiller und dessen Ehefrau Johanna Gebauer.³⁹

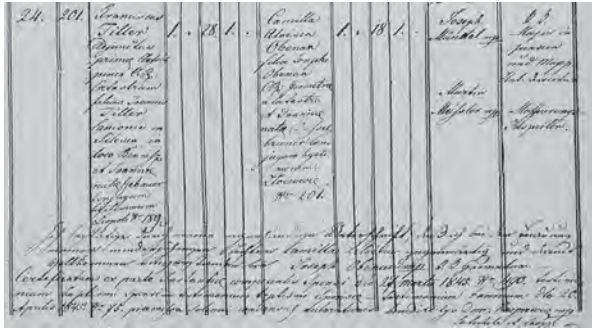
Im Jahre 1881 tritt Franz Tiller nach 45 Dienstjahren in den wohlverdienten Ruhestand.

Kurz danach, am 22. März 1882, stirbt seine Ehefrau Camilla geb. Obenau in Wien.⁴⁰

Auszeichnungen: 1876 Medaille für 40-jährige treue Dienste, 1881 Goldenes

39 Taufmatriken: Digitální archiv Zemského archivu v Opavě (http://www.archives.cz/web/digitalni_archiv/).

40 Sterbematriken: Matricula Online.

■ Franz Tiller–Camilla Obenau Hochzeit 24. April 1845 in Zloczow (Zolochiw, Galizien, heute Ukraine) (FamilySearch)

■ Todesanzeige des Franz Tiller, 1918 (Familienarchiv Lego)

Verdienstkreuz mit der Krone, 1908 Jubiläumsmedaille.

Am 5. Januar 1914 stirbt Franz Tiller, Nestor der österreichischen Geometer in Wien. Sein Grab befindet sich am Wiener Zentralfriedhof.

Die Geometer der Familie Kraus Wenzel Kraus

Er war geboren am 24. Juli 1817 in Krumau (Český Krumlov) als Sohn des Oberleutnants Johann Kraus und der Anna Wolf.⁴¹

1851: 3. April, sein Sohn Adolph wird geboren

1883: Goldenes Verdienstkreuz mit der Krone⁴²

1889: 13. November, seine Ehefrau Hermina geborene Obenau stirbt in Brünn. Beim Tod seiner Ehefrau wird er als „Vermessungs-Oberinspektor a. D.“ (außer Dienst) bezeichnet.⁴³

1906: 11. August, Wenzel Kraus stirbt in Brünn (Brno)⁴⁴

Beispiel für die Arbeiten des Wenzel Kraus in Galizien:

1853: Katastralgemeinde Drohobycz.⁴⁵

Seine berufliche Werdegang:

Jahr	Kronland	Titel	Behörde
1841	Böhmen	Adjunkt	7. Mappirungsinspektorat in Schlan
1841	Böhmen	Adjunkt	7. Mappirungsinspektorat in Teplitz-Teplice
1842	Böhmen	Adjunkt	7. Mappirungsinspektorat in Komotau
1843	Böhmen	Adjunkt	7. Mappirungsinspektorat in Kaaden
1844	Böhmen	Adjunkt	7. Inspektorat Teplitz-Teplice
1846	Galizien	Adjunkt 1. Kl.	VII. Inspektorat in Lemberg
1848	Galizien	Adjunkt 1. Kl.	X. Inspektorat in Stanislawow
1849	Galizien	Adjunkt 1. Kl.	VIII. Inspektorat in Lemberg
1851	Galizien	Geometer 4. Kl.	VIII. Inspektorat in Drohobycz
1854	Galizien	Geometer 4. Kl.	VIII. Inspektorat
1855	Tirol	Geometer	Katastralvermessung Tirol
1875	Tirol	Oberinspektor	Katastralvermessung Tirol
1876	Mähren	Oberinspektor	Grundsteuer Landeskomm, Brünn
1883	Mähren	Oberinspektor	Ruhestand

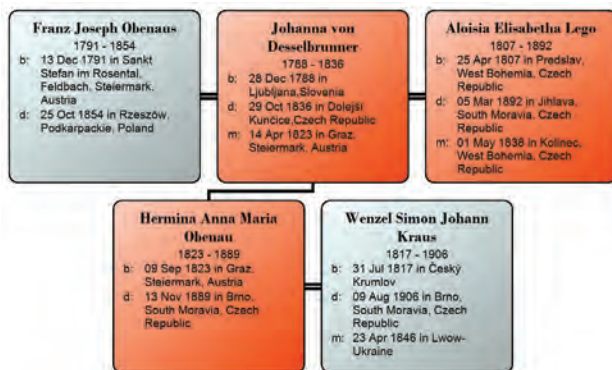
41 Taufmatriken: Digitální Archiv Státní oblastní archiv v Třeboni (<https://digi.ceskearchivy.cz>)

42 Personalien. Österreichische Zeitschrift für Verwaltung, 16. (1883) 41:166. (11. Okt.)

43 Sterbematriken: Acta Publica (<http://actapublica.eu/>)

44 Sterbematriken: Acta Publica.

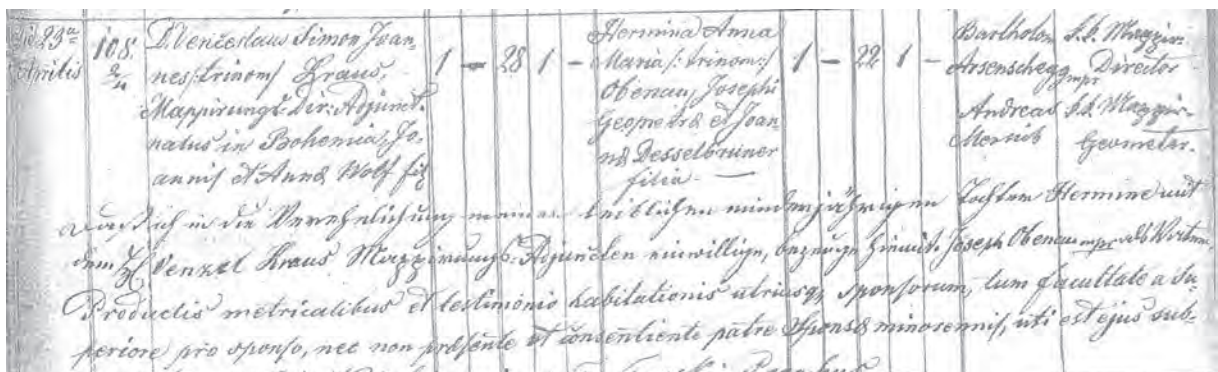
45 Державна архівна служба України. Digitale Ausgabe: Gesher Galicia (<https://maps.geshergalicia.org/>).

Dieser Adolf Kraus lebt bis zu seinem Tod im Jahre 1933 in Wien und ist am Wiener Zentralfriedhof begraben. Es ist aber nicht gelungen einen Nachweis zu erbringen, dass dieser Adolf Kraus ident mit dem Adolph Kraus, geboren 1851, ist.

Die Geometer der Familie Lego

Claudius Lego ist der früheste bekannte Vertreter der Familie. Er kommt als „frembter“

■ 23. April 1846, Wenzel Kraus heiratet Hermine Obenaus in Lemberg – Lwiw. Auszug aus den Heiratsmatriken Lemberg – Lwiw 1846 (FamilySearch)

Adolph Kraus

Er war geboren am 3. April 1851 in Drohobycz als Sohn des Geometers Wenzel Kraus und dessen Ehefrau Hermina Obenaus.⁴⁶

1887: 6. März, „Kundmachung des Statthalters in Mähren betreffend die Übersiedlung des behördlich autorisierten Civilgeometers Adolph Kraus von Iglau nach Wall. Meseritsch“.⁴⁷

1896: 23. August, Kundmachung des Statthalters betreffend die Übersiedlung des behördlich autorisierten Civilgeometers von Wall. Meseritsch nach Wien.⁴⁸

Im Adolph Lehmann's allgemeinen Wohnungs-Anzeiger, Handels- u. Gewerbe-Adressbuch für die k.k. Reichshaupt- u. Residenzstadt Wien u. Umgebung (Wien, 1859–1922) finden wir ab dem Jahre 1893 einen Adolf Kraus, „Ingenieur d. Nord-Bahn, behördlich autorisierter Civilgeometer“ eingetragen.⁴⁹

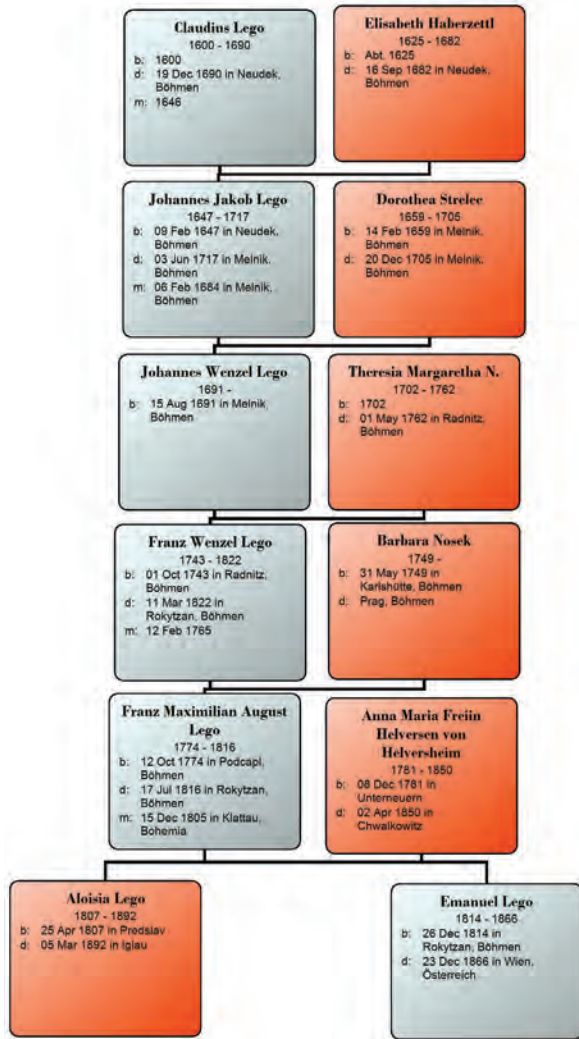
■ Indikationskizze des Städtchens Wallachisch Meseritsch aus dem Jahre 1834 (Moravský zemský archiv v Brně, commons.wikimedia.org)

46 Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Metrica Regni Poloniae Digitalis (<http://agad.gov.pl/metrykalia.html>).

47 Gesetze und Verordnungen. Österreichische Zeitschrift für Verwaltung (= ÖZV), 21. (1888) 26:104. (28. Juni).

48 Landesgesetz- und Verordnungsblatt für die Markgrafschaft Mähren. Österreichische Zeitschrift für Verwaltung, 30. (1897) 11:67. (18. März)

49 Adolph Lehmann's allgemeiner Wohnungs-Anzeiger, 1893:1485., 1922:721., 1932:863. Eisenbahn-Schematismus für Oesterreich-Ungarn, ?:152.

bara Groiss in Wien IV., Pfarre St. Elisabeth, geboren.

Sein Vater war Emanuel Lego, Beamter der Staatsbahngesellschaft, geb. in Brünn in Mähren, ehelicher Sohn des Emanuel Lego (Bruder der Aloisia Lego), Staatsbahningenieur und der Anna Stiebal. Seine Mutter war Barbara, geborene Groiss, geboren in Wien, eheliche Tochter des Franz Groiss, Oberkondukteurs und der Anna geborene Reitz. Durch den tragischen Tod seiner Mutter Barbara Lego geb. Groiss, am 24. Dezember 1887 wird Karl, gerade 3-jährig, zum Halbwaisen, worauf er im Haushalt seines Onkels Karl Ritter von Lego und dessen Ehefrau Emilie Lego geb. Kirschbaum großgezogen wird.

Nach Ablegen der Matura an der Oberreal-Schule Wien-Wieden inskribiert er an der Technischen Hochschule in Wien (heute: TU Wien) das Fach Bauingenieurwesen. Nach Ablegen der 1. Staatsprüfung, geprägt vom Beruf vieler seiner Verwandten (Franz Joseph Obenau, Franz Tiller und Peter Biscontinì – sie alle waren Katastral-Geometer in der Mitte des 19. Jhd.) und motivierter Zuhörer bei den Vorträgen von Prof. Doležal über die Geodäsie und Photogrammetrie, wechselt er zum

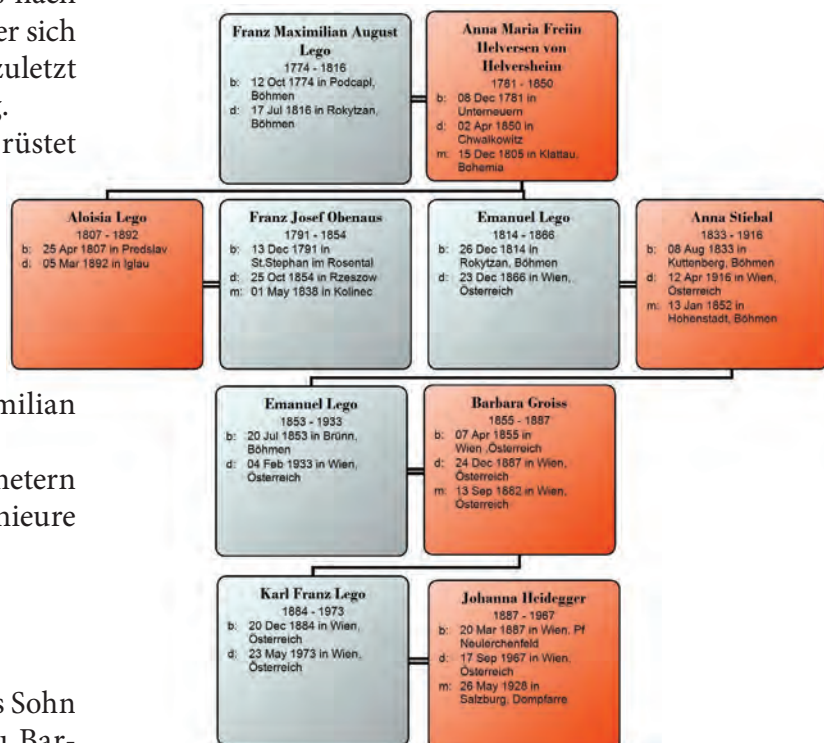
Soldat während des 30-jährigen Krieges nach Westböhmen. Als „Soldatenlehrer“, wie er sich selbst bezeichnet, also Ausbilder, ist er zuletzt im Alt-Piccolominischen Regiment tätig.

Im Jahre 1648, am Ende des Krieges, rüstet er ab und nimmt in Neudeck (Westböhmen) ein Wirtshaus in Pacht. Sein Sohn Johannes Jakob Lego wird Schloßkellermeister in Melnik beim Grafen Humprecht Johann Czernin. Die weiteren Nachkommen wenden sich dem Lehrberuf zu, bis schließlich mit Franz Maximilian Lego ein Jurist in der Familie auftaucht.

Neben den hier beschriebenen Geometern hat die Familie etliche Lehrer, Bauingenieure und Offiziere hervorgebracht.

Karl Lego

Karl Lego wird am 20. Dezember 1884 als Sohn des Emanuel Lego und dessen Ehefrau Bar-

Geodäsie-Studium und legt die Staatsprüfung im „Geodätischen Kurs“ mit ausgezeichnetem Erfolg ab. Nach der Reform des Studiums des Vermessungswesens erweitert er seine Kenntnisse der Geodäsie durch die Ablegung der 1. Staatsprüfung im Jahre 1927 und besteht darauf im Jahre 1933 die 2. Staatsprüfung mit Auszeichnung. In den Jahren 1908 bis 1911 belegt er als außerordentlicher Hörer Vorlesungen über Mathematik und Funktionentheorie an der Universität Wien.

Am 1. Februar 1908 erfolgt Karls Ernennung zum Assistenten an der Lehrkanzel für „Praktische Geometrie“ (Lehrkanzel für Niedere Geodäsie) unter Prof. Eduard Doležal.

1908: 31. Juli, Anstellung bei der Evidenzhaltung des Grundsteuerkatasters in Bregenz

1911: Amtsleiter des Vermessungsbezirkes Waidhofen a.d. Thaya

1912: Berufung in das Triangulierungs- und Kalkülbüro der Generaldirektion des Grundsteuerkatasters in Wien

1912: 28. Dezember, Ernennung zum Fähnrich der Res. im k.k. Landwehr-Infanterie-Regiment Nr. 2.

■ Leutnant Karl Lego als Kriegsgefangener in Krassnaja Reschtka, 1917 (Familienarchiv Lego)

■ Leutnant Karl Lego nach seiner Flucht aus Sibirien, 1918 (Familienarchiv Lego)

1914: 1. Januar, Karl wird zum Leutnant der Reserve ernannt.

Kaum einen Monat nach Kriegsbeginn gerät Leutnant Karl Lego als Kommandant eines Vermessungstrupps, nach Kampf mit einem russischen Regiment, in Wolka Sloetzka (heute Ukraine) in Gefangenschaft. Nach Internierung in Tobolsk und Rasdolnoje wird er am 31. Januar 1915 nach Krassnaja Retschka verlegt. Krassnaja Retschka liegt ca. 750 Km nördlich von Wladiwostok, bei der Einmündung des Ussuri (Grenzfluss zwischen Russland und China) in den Fluss Amur nahe der Stadt Chabarowsk.

Ende des Jahres 1917, in den Wirren der Oktoberrevolution, gelingt Karl die Flucht zurück nach Österreich. Diese abenteuerliche „Reise“ über 10 000 km erfolgt teilweise per Bahn, mittels Pferdefuhrwerk, per Pferd und zu Fuß. Endlich, im Mai 1918, betritt Karl wieder österreichischen Boden und meldet sich sofort bei seinem Regiment zurück. Er wird dann bis Kriegsende als Triangulator beim Kommando des Kriegsvermessungswesens eingesetzt.

Karl Lego wurde während der Gefangenschaft in Ostsibirien zum Oberleutnant befördert.

Seine weitere zivile Karriere:

1919–1920: Tätigkeit bei der Neuvermessung von Hollabrunn.

1920–1921: Einführung des Arbeitsvorganges für das 1. Präzisionsnivellement im Bundesvermessungsamt.

1927: Geodätische Vorarbeiten für die Katastralaufnahme von Mayerhofen im Zillertal.

1928: 26. Mai, Hochzeit mit Johanna Heidegger in Salzburg.

1930: Vorarbeiten für die photogrammetrische Aufnahme der Kurve des Drahtseils der Kanzelbahn bei Villach.

1931: Ernennung zum Obervermessungsrat.

1932: Amtsleiter des Vermessungsamtes Neusiedl am See. Reambulierung des ungarischen Katasters.

1934: Betreuung mit der Leitung der Photogrammetrie-Abteilung (Abteilung V/6 für Bildmessung) im Bundesamt.

1936: 12. März, Ernennung zum Vorstand der „Gruppe Vermessungswesen“ innerhalb des Bundesamtes.

1936: 1. Juli, Beförderung zum wirklichen Hofrat im Stande des höheren Dienstes des Bundesamtes.

1938: 30. Dezember, Karl Legos Ernennung zum Hofrat wird aus politischen Gründen rückgängig gemacht, seine Suspendierung als Leiter der Vermessungsgruppe erfolgt Ende 1938 und er wird mit drei Viertel des Ruhegenusses in den Ruhestand versetzt.

1941: Neuerliche Berufung als Oberregierungs- und -vermessungsrat in der Amtsleitung des Vermessungsbezirkes Kaplitz (Kaplice) in Böhmen.

1942: wird Karl durch einen Unfall im Außendienst nicht mehr felddiensttauglich und muss daher auch eine Berufung als Leiter der photogrammetrischen Abteilung der Hauptvermessungsabteilung in München ablehnen. Er ersucht um Pensionierung, die mit 1. Oktober 1942 gültig wird.

1945: Karl Lego wird in sein Amt als Leiter der Vermessungsgruppe innerhalb des Bundesamtes zurückgerufen.

■ Karl Lego (*Österreichische Zeitschrift für Vermessungswesen*, 48. /1960/ Nr. 1.)

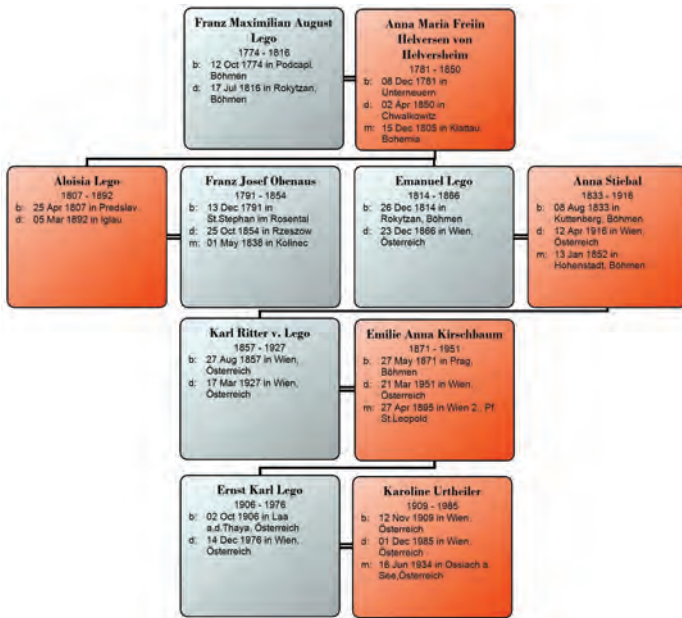
1947: Ernennung zum Präsidenten des Bundesamtes für Eich- und Vermessungswesen.

1973: 22. Mai, Karl Lego stirbt im 89. Lebensjahr in Wien. Sein Grab befindet sich am Wiener Zentralfriedhof Gruppe 33 E, 13. Reihe, Nr. 12.

Ehrungen: Altpräsident der Österreichischen Kommission für die Internationale Erdmessung, Honorarprofessor an der Technischen Hochschule Wien, Ehrensensator der Technischen Hochschule in Wien, ehem. Erster Stellvertreter des Vorsitzenden der II. Staatsprüfungskommission für das Vermessungswesen, Ehrenmitglied des Deutschen Vereines für Vermessungswesen und Kulturtechnik, Ehrenmitglied des Österreichischen Vereines für Vermessungswesen, Ehrenmitglied der Österreichischen Gesellschaft für Photogrammetrie.

Ernst Karl Lego

Er war geboren am 2. Oktober 1906 in Laa a.d. Thaya als Sohn des Bauingenieurs Karl Ritter

■ Reichsautobahnlager Hochstrass (Niederösterreich), 1939
(Foto Ernst Lego, Familienarchiv Lego)

1934: Hochzeit mit Karoline Urtheiler in Ossiach am See, Kärnten.

1936: Anstellung bei der Zentralanstalt für Meteorologie und Geodynamik, sein Aufgabenbereich dort ist die rechnerische Aufarbeitung von erdmagnetischem Beobachtungsmaterial.

1938: Anstellung in der Vermessungsabteilung der Stadt Magdeburg

1938: Anstellung bei der Reichsautobahn A.G. (RAB). Nach wenigen Monaten im Autobahnbauabschnitt Magdeburg (D) wird er nach Hochstrass (Niederösterreich) zur schon damals geplanten Südumfahrung Wiens versetzt.

1940: Einberufung zum Militärdienst. Er wird zur Mot. Vermessungs-Abteilung 618 eingezogen. Diese Abteilung war eine Heeresgruppe. Am 18. Juni 1941 wird die Abteilung in Vermessungs- und Karten-Abteilung 618 umbenannt. Ab 1942 untersteht sie der 9. Armee.

1940: Geburt seines Sohnes Günter Lego.

1940: Schwere Verwundung in Russland, nach seiner Rekonvaleszenz erfolgt die Versetzung nach Frankreich, dort gerät er nach

■ Meldebuch des Ernst Lego für die Hochschule für Bodenkultur in Wien (Familienarchiv Lego)

von Lego und dessen Ehefrau Emilie Kirschbaum.

1912–1925: Besuch der Volksschule und des Realgymnasiums in Wien, Matura in Wien V

1925: Immatrikulierung an der Hochschule für Bodenkultur in Wien (BOKU)

1926: Wechsel der Studienrichtung: er inskribiert an der Technischen Hochschule in Wien das Fach Vermessungswesen.

1927: Sein Vater Karl Lego stirbt. Ernst studiert als Werkstudent weiter und arbeitet in der Triangulierungsabteilung des Bundesamtes für Eich- und Vermessungswesen bis 1936 in Vorarlberg (unter anderem Arbeiten am Piz Buin).

■ Ernst Lego 1959 (Foto Günter Lego, Familienarchiv Lego)

■ Ernst Lego 1969 (Foto Günter Lego, Familienarchiv Lego)

Kriegsende bis August 1945 in amerikanische Kriegsgefangenschaft.

1942: Geburt seines Sohnes Peter Lego.

1948: Wiedereinstellung im Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen

1968: erhält Ernst Lego die Goldene Verdienstmedaille des Bundeslandes Burgenland für seine Verdienste bei der Neuvermessung des Burgenlandes in den Jahren 1928–1968.

Diese Neuvermessung war notwendig geworden, da der Ungarische Kataster (Teil des Franziszeischer Katasters) nicht nachgeführt worden war.

1971: Ernst Lego geht in Pension.

1976: 14. Dezember, Ernst Lego stirbt in Wien und ist am Wiener Zentralfriedhof begraben.

Günter Lego

Er ist geboren 1940 in Wien als Sohn des Geometers Ernst Karl Lego und dessen Ehefrau Karoline Urtheiler.

Nach dem Besuch der Volksschule und des Realgymnasiums V in Wien inskribiert er an der Technischen Hochschule (heute Technische Universität) in Wien das Fach Vermessungswesen. Schon während der Studienzeit arbeitet

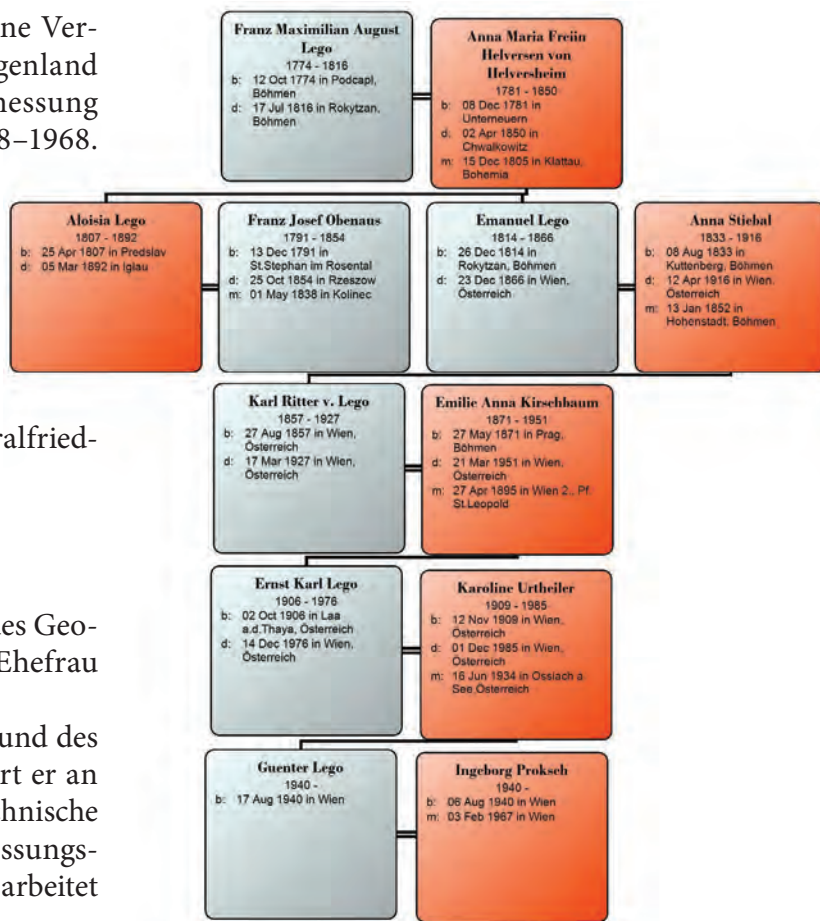

■ Vermessungstrupp 1959 Neuvermessung Hackerberg im Burgenland: Günter Lego, 2. Reihe, 4. von links stehend mit Feldbuchrahmen (Familienarchiv Lego)

Günter Lego in diversen fachlich einschlägigen Stellen als Praktikant und Vermessungstechniker.

Im Jahre 1967 heiratet er Ingeborg Proksch, Tochter des Polizeibeamten Walter Proksch (1910–2004) und dessen Ehefrau Margarethe Feichtinger (1914–1965).

Im Jahre 2000 geht er in den Ruhestand und arbeitet einige Zeit lang noch als Konsulent in seiner ehemaligen Vermessungskanzlei.

Der berufliche Werdegang:

Jahr	Ort	Titel	Behörde
1958	Ybbs-Persenbeug Niederösterreich	Praktikant	Vermessungsabteilung der Donaukraftwerke A.G beim Kraftwerksbau in Ybbs-Persenbeug
1959	Hackerberg Burgenland	Vermessungstechniker	Amt. der Burgenländischen Landesregierung
1960–1963	Oeynhausen, Niederösterreich	Vermessungstechniker	Landesamt B/2-f, N.Ö. Ldsreg. Autobahnbau Strecke Vösendorf-Knoten Wr. Neustadt
1964	Wien	Vermessungstechniker	bei Ing. Konsulent DI H. Lechner
1965	Wien	Vermessungstechniker	Zivilingenieur DI Raimund Pradler
1964–1965	Wien	Hilfsassistent, Techn. Hochschule Wien	TH Wien, Institut für Landesvermessung Katasterwesen o. Prof. DI Dr. techn. H. Schmid
1966	Klosterneuburg	Vermessungstechniker	bei Ingenieurkonsulent für Vermessungswesen DI Ulf Röhrig
1967	Wien	Vormeister (Artillerie)	Präsenzdienst Österr. Bundesheer Gruppenkommando/ MilGeo
1968–1972	Klosterneuburg	Vermessungsingenieur	bei Ingenieurkonsulent für Vermessungswesen DI Ulf Röhrig
1972–1998		Kanzleileiter	
1998–2000	Klosterneuburg	Vermessungsingenieur Kanzleileiter	bei IK DI Helmut Töpfer und IK DI Peter Schmid

■ Günter Lego in Hackerberg 1959 (Familienarchiv Lego)

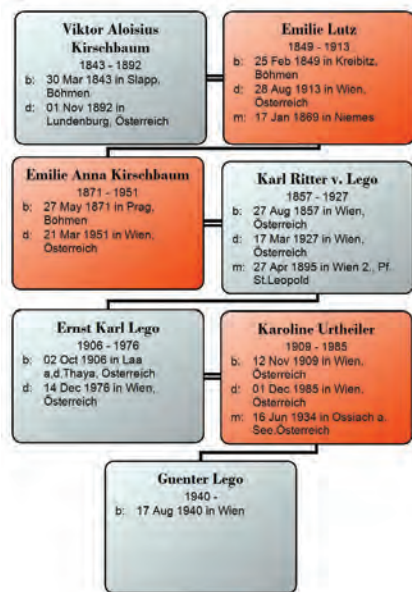
Viktor Aloisius Kirschbaum

Er war geboren am 30. März 1843 in Slap (auch Slapp) (Slapy) in Zentralböhmen als Sohn des Güterdirektors Emanuel Kirschbaum und dessen Ehefrau Amalie Carolina Le Claire.⁵⁰

■ „Belaubigung“ von Günter Lego 2000 (Dipl. Ing. Peter Schmid - Dipl. Ing. Ulf Röhrig - Dipl. Ing. Helmut Töpfer; Familienarchiv Lego)

50 Taufmatriken: Státní oblastní archiv v Praze.

■ Viktor Aloisius Kirschbaum: stehend: 4. von rechts, mit hellem Hut und mit der Hand am Nivelliergerät. Das Bild wurde 1869 beim Bahnbau im Raum Iglau (Jihlava) aufgenommen (Foto Gebr. Staeger, Familienarchiv Lego)

1869 heiratet er Emilie Lutz, Tochter des Finanzwachkommissars Ignatz Lutz und dessen Ehefrau Anna Konradi in Niemes (Mimoň).

1872 finden wir ihn als Oberingenieur und

Vorstand der Bauabteilung I in Prag beim Ausbau der Bahnstrecke Prag - Celakowitz (Čelákovice) bei der k.k. priv. österr. Nordwestbahn.

Viktor (Victor) Aloisius Kirschbaum ist am Ende seiner Karriere k.k. Inspektor der Generalinspektion der österr. Eisenbahnen und der Süd-Norddeutschen Verbindungsbahn.

1892, 1. November: Viktor Aloisius Kirschbaum stirbt auf einer Dienstreise an Herzlähmung in Lundenburg (Břeclav). Sein Grab befindet sich auf dem Wiener Zentralfriedhof.⁵¹

Aus der Ehe mit Emilie Lutz entstammen 6 Kinder.

Schlusswort

Abschließend kann man sagen, dass Franz Maximilian Lego (1774–1816), Anwalt der Stadt Rokitzan (Rokycany) in Böhmen und dessen Ehefrau Anna Maria Freiin Helversen von Helversheim (1781–1850) die „Stammeltern“ der erwähnten Geometer-Familien sind.

Aloisia Lego (1807–1892), Tochter der beiden, ist gemeinsam mit der 1. Ehefrau des Franz Joseph Obenaus, der Johanna von Desselbrunner (1788–1850), die Vorfahrin aller Geometer der Familien Biscontini, Kraus, Obenau und Tiller. Emanuel Lego (1814–1866), Bruder der Aloisia, ist der Vorfahre der Geometer aus der Familie Lego.

Wenn man die Einsatzorte der erwähnten Geometer in den letzten 200 Jahren betrachtet – zwischen Tirol (Innsbruck) im Westen, Galizien (Lemberg-Lwiw) im Osten, Böhmen (Pilsen-Plzeň) im Norden und Dalmatien (Split-Spalato) im Süden - so kann man von den Personen

51 Sterbematrizen: Acta publica (<http://actapublica.eu/>).

dieser miteinander verwandten vier Familien mit Recht behaupten: „Sie haben Mitteleuropa vermessen“.

Literatur und Quellen

„Adler“, Heraldisch-Genealogischen Gesellschaft Wien, <https://adler-wien.at/>

Almanach für das Personal der k.k. Direction für Staatseisenbahnbetriebe in Wien, 1893–1918. (<http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno-plus?aid=obb>)

150 Jahre österreichischer Grundkataster 1817–1967. Ausstellungskatalog. 2. Ausg. Wien, 1968.

Die Katasterpläne im frühen 19. Jahrhundert. Ausstellungskatalog. Matice Hrvatske u Rabu

FADELLI, ALESSANDRO: Giuseppe Biscontini di Polcenigo. Vita, opere, contatti di un patriota scrittore nel Risorgimento. *Atti dell'Accademia San Marco di Pordenone*, 12. (2010) 177–210.

HIERMANSEDER, MICHAEL – HEINZ KÖNIG: Johann Jakob von Marinoni - geadelt und getadelt Schöpfer des Mailänder Katasters, Kartograph, Wissenschaftler. *VGI, österreichische Zeitschrift für Vermessung und Geoinformation*, 105. (2017) 2.

Innsbrucker Nachrichten, 320. (1876) 95. (26. April)

KAMENIK, WALTER: *Die Katastralvermessung des Burgenlandes, Neuvermessung 1928–1968*. Wien, 1968.

KLOIBER, OTTO: 100 Jahre Evidenzhaltung des Grundkatasters. *Österreichische Zeitschrift für Vermessungswesen und Photogrammetrie*, 71. (1983) 2:57–65.

LEGO, GÜNTER: *Karl Lego, Ein Leben für die Geodäsie, Broschüre*. Wien, 2017.

LEGO, GÜNTER: *The Wonderful World of Legos*. Volume XI und XII. Wien, 2002–2010.

LEGO, KARL: Über den Wert der alten Katastermappen für Grenzfeststellungen. *Österreichische Zeitschrift für Vermessungswesen*, 1950.

LEGO, KARL: *Geschichte des österreichischen Grundkatasters*. Wien, 1967.

LEGO, KARL: Johann Jakob von Marinoni (1676–1755), Hofmathematiker, Astronom, Ingenieur und Geometer. *Österreichische Naturforscher, Ärzte und Techniker*. Wien, 1957.

Adolph Lehmann's allgemeiner Wohnungs-Anzeiger, 1859–1942.

PRINZ, FRIEDRICH: *Geschichte Böhmens 1848–1948*. Frankfurt, 1988.

ROHRER, HANS – LEDERSTEGGER, KARL: Dipl.-Ing. Karl Lego - 75 Jahre. *Österreichische Zeitschrift für Vermessungswesen*, 48 (1960) 1:1–7.

SOFONEA, TRAIAN: Johann Jakob von Marinoni (1676–1755) – Sein Leben und Schaffen – 300 Jahre nach seiner Geburt. *Österreichische Zeitschrift für Vermessungswesen und Photogrammetrie*, 64. (1976) 3–4:97–105.

SOLARIĆ, MILJENKO: Geodetic Monuments-Coordinate System Origins of Cadastral Survey in Croatia. *Kartografija i geoinformacije*, 7. (2008) 10:4–26.

Neuigkeiten Weltblatt, (1876) 105. (6. Mai), (1878) 60. (13. März)

Wiener Zeitung, (1973) 121. (26. Mai)

■ Feldskizzen der Gemeinde Turc. Kollationiert mit der Mappe und Insdikationsskizze Tiller Insp. (MNL OL, S 79 - No. 1781/3. 65.)

■ Dobrovics Győző (1855–1931) arcképe (Magyar földmérők arcképcsarnoka. II. Bp., 1984. 12.)

vatal főnökévé nevezték ki, amelyet 1914-ig vezetett.⁴ Innen a Pénzügyminisztérium Felmérési Főosztályára rendelték be központi felügyelői minőségben.⁵ 1908-ban összeállította a sokszögelések végrehajtási utasításának tervezetét a kataszteri felmérés számára. Az ekkor bevezetett új numerikus részletes felmérés irányítása és ellenőrzése is az ő feladata lett.⁶ Egyéb szakmai tevékenységeként említendő, hogy 1894-től szerkesztette a *Kataszteri Közlöny* című szakla-

pot, és szervezési tevékenysége is szót érdemel: az Országos Felmérési Tisztviselők Internátus és Segélyegylete vezető tisztviselőjeként is tevékenykedett.⁷ 1920-ban vonult nyugdíjba, Alsóörsre költözött, itt is hunyt el 1931-ben.⁸

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára megőrizte mérnöki munkájának eredményeit pl. Salköveskút, Meszlen, Salfa, Söpte, Vassurány, Nemespécseley 1880-as években készült vázrajzain, határleírásain, területszámítási és összeadási jegyzőkönyvein.⁹

Dobrovics Győző nemességadományozási iratainak túlnyomó része fennmaradt. Írásomban ezúttal nem az adományozott teljes szakmai pályafutásának bemutatására vállalkozom, hanem elsősorban a nemességadományozás okát és lefolytatását vizsgálom, bemutatva a korszakban követett eljárást és a különböző iratokat, amelyek ennek a folyamatnak az eseményeit rögzítették.¹⁰

Miniszteri előterjesztés

„Az 1867 utáni nemesítések a magyar minisztertanács hozzájárulásával tett miniszteri előterjesztések alapján történtek. Mindenki kérelmét a foglalkozása szerint illetékes miniszter terjesztette a minisztertanács elé.”¹¹

1867 után nemesség adományozása legtöbbször saját kérelemre történhetett a megfelelő – 2-24 ezer korona közötti – díj megfizetése fejében.¹² Természetesen lehetséges volt „hivatalból” is felterjeszteni ezen elismerésre jelöltek, többek között akkor, ha különleges állami szolgálatban működtek közre. Ilyen esetekben díjmentes adományozás történt. Díjmentességet csak állami tisztviselők és katonatisztek kaphattak.

4 Személyi hírek az országos kataszteri felmérés köréből. *Kataszteri Közlöny*, (= KK) 12. (1903) 9:180.

5 Megemlékezés az Állami Földmérés elhunyt tagjairól. I. ostffyasszonyfai Dobrovics Győző. *Geodéziai Közlöny*, 8. (1932) 1-4:1. (= *Megemlékezés*, 1932)

6 *Megemlékezés*, 1932.

7 ZÁVOCZKI ADRIENN: Az Országos Felmérési Tisztviselők Internátus- és Segélyegylete. *Catastrum*, 3. (2016) 1:35-41.

8 BENEDEFFY, 1970. 624.

9 ZÁVOCZKI, 2016. 50.

10 Az ismertetés elsősorban Gerő József, az Országos Levéltár egykori munkatársának összefoglalásán alapul: GERŐ JÓZSEF: Nemességadományozások 1848 után. *Levéltári Közlemények*, 18-19. (1940-1941) 468-472. (= GERŐ, 1940-1941).

11 GERŐ, 1940-1941. 470.

12 GERŐ, 1940-1941. 470.

Dobrovics nemességadományozását a belügyminiszter kezdeményezte előterjesztésében.¹³ A javaslat közvetlen indoka az 1888. évi XIV. törvénnyel becikkelyezett magyar–román határegyezmény VII. cikke értelmében tíz évente lefolytatandó időszakos határvizsgálat 1910. évi levezénylése volt, amelyet Dobrovics kormánybiztosként irányított. Már a tíz évvel korábbi határvizsgálat sikeres lebonyolítása is kitüntetésekkel járt, amelyben Dobrovics Győző szintén részt vett. Akkor műszaki főelőadóként dolgozott Mikó Bálint magyar határbiztos, Csík vármegye főispánja mellett, munkája eredményeként 1901. május 30-án a Ferenc József Rend lovagkeresztjét nyerte el.¹⁴ A tíz évvel azelőtti adományozás alapján a belügyminiszter az 1910. évi munkálatok esetében is „méltányosnak és indokoltnak” tartotta az uralkodói elismerés valamilyen kinyilvánítását, leszögezve, hogy „az 1910. évi határrendezési munkálatok előkészítése és szakszerű ellenőrzése ugyancsak kivételesen fontos és különösen sok munkát igényelt.”¹⁵

A belügyminiszter ismertette Dobrovics Győző szakmai érdemeit. „A román határt érintő Péntek patak ügyének 1902. évben megindult tárgyalását kiváló szakértelemmel és körültekintéssel vezette. 1903-ban a magyar–román határtérkép sokszorosításának, a határleírás kinyomtatásának és az átcsatolt területek telekkönyvi rendezésének tervét ő készítette elő. 1904-ben kiküldetett Bukarestbe a határleírás kinyomtatásának ellenőrzése végett és megbízott a 425 lapból álló határtérkép másolatának az elkészítésével. 1905-ben összehasonlítta Rosetti R[udolf tábornok] román királyi megbízottal a határleírást és a határtérképet. Ugyanilyen munkát végez a román királyi ka-

tonai földrajzi intézetnél és a román külügyminisztériumban is. Az 1910. évi határvizsgálatok előkészítése mellett a munkálatokat mindvégig a legnagyobb buzgalommal, odaadással és különös tapintatossággal vezette.

Kormánybiztosi működéséről csak a legmelegebb elismeréssel lehet nyilatkozni. És hogy az állami érdekeket a határvizsgálatnál mindenütt meg tudta óvni, ezt főleg annak a bizalomnak is tulajdoníthatni, amelyet személye iránt a román kiküldöttek részéről az ő tapintatos és objektív eljárásával biztosítani sikerült.”

A nemesi előnév viselésének engedélyezése

A belügyminiszter előterjesztése kitért a nemességgel adományozható előnév kérdésére is. Általánosságban elmondható, hogy előnév megléte nem nemesi kiváltság volt (mások is viselhetek előnevet), ugyanakkor nemességadományozásra sor kerülhetett előnév adományozása nélkül is.¹⁶ Ha ez is része volt az adományozásnak, „az előnevet a nemességért folyamodó választotta. A gyakorlat szerint mindenki a születése vagy birtoka helyének nevét kérhette előnév gyanánt.”¹⁷ Azt, hogy egy választott előnév jogosan illetné-e meg az adományozottat, az Országos Levéltár szakértő munkatársai véleményezték a jelöltnek az adott helységhez való korábbi vagy aktuális kapcsolódásai alapján, ők jelezték az esetleges közjogi akadályokat is a belügyminiszternek. Ha ellenvetés nem merült fel, a belügyminiszter rendben belevette az előterjesztésbe az előnév adományozhatóságának tényét is.

A levéltárnokoknak a nemesi előnév és a címer adományozhatóságának megállapításában játszott szerepéről ma elsősorban az MNL

13 MNL OL, K 20 Ő Felsége Személye Körüli M. Kir. Minisztérium Elnöki iratok (= K 20), 1914-411 (1913–1931).

14 1905-ben a román király is elismerte tevékenységét, a Román Korona Rend tiszti keresztjét adományozta részére. *Megemlékezés*, 1932. 1.

15 A munkálatokról a *Kataszteri Közlöny* is beszámolt: „(...) nyolc bizottság végezte a határvizsgálatot vármegyénként. A vizsgálatnál négy háromszögöl mérnök felügyelete alatt kijavították az 1900-ban épült, de időközben megrongált határdombokat és határozlopot, törzskönyveztek a királyi kultúrmérnöki hivatalok kiküldöttjeinek közreműködésével az összes vízműveket, a határőrizeti ösvények kiépítését illetőleg pontos tervet készítettek. Az átcsatolt területek békés birtoklása kérdésében is fontos tárgyalásokat folytattak. Öt hónapon át tartott az 1910. évi határvizsgálat és feladatát, mint az előzőt is, sikeresen megoldotta.” A magyar–román határ rendezése. KK, 23. (1914) 1:30.

16 *A m. kir. Belügyminisztérium által igazolt nemesek, 1867–1937*. Szerk.: GERŐ JÓZSEF, Bp., 1938. (= GERŐ, 1938).

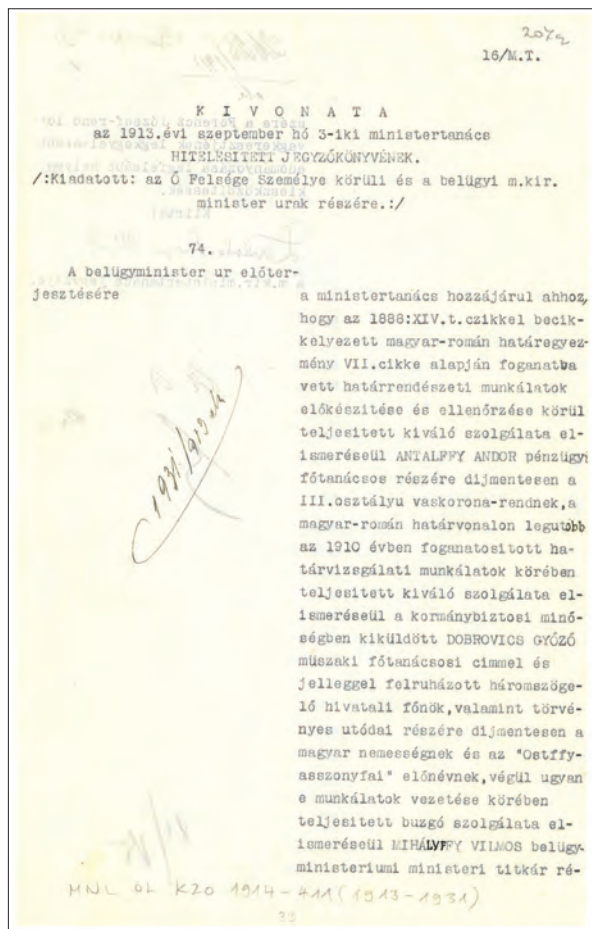
17 GERŐ, 1940–1941. 470.

OL saját levéltárában (Y Szekció, Y 1 Általános iratok, 1875–1944) őrzött dokumentumok szolgáltatnak információt. Emellett természetesen – mivel a levéltár a Belügyminisztériumhoz terjesztette fel ezeket – a Belügyminisztérium Elnöki iratainak (K 148) és Általános iratainak (K 150) nemességadományozási ügyiratai is megőrizhettek levéltári szakvéleményeket. Dobrovics előnévválasztásával kapcsolatban az Országos Levéltárnak nem volt ellenvetése, a belügyminiszter jelentése szerint „Dobrovics Győző által a magyar nemességgel kapcsolatban választott »Ostffyasszonyfai« előnév javaslatba hozatala ellen közjogi szempontból észrevétel nem forog fenn”, tehát az számára adományozható volt.¹⁸

A minisztertanácsi napirend tárgyalása

A belügyminiszter felterjesztését a kormány minisztereinek részvételével működő Minisztertanács tárgyalta 1913. szeptember 3-án, 74. napirendi pontként. A testület hozzájárult ahhoz, hogy „a magyar–román határvonalon legutóbb az 1910. évben foganatosított határvizsgálati munkálatok körében teljesített kiváló szolgálata elismeréséül a kormánybiztosi minőségben kiküldött Dobrovics Győző műszaki főtanácsosi címmel és jelleggel felruházott háromszögelési hivatali főnök, valamint törvényes utódai részére díjmentesen a magyar nemességnek és az »Ostffyasszonyfai« előnévnek [...] legkegyelmesebb adományozása legfelsőbb helyen kieszközöltessék.”¹⁹ Ugyanekkor tárgyalták – szintén támogatólag – a határrendezési munkálatokban részt vett további szakemberek, így Antalfy Andor pénzügyi főtanácsos és Mihályffy Vilmos belügyminisztériumi miniszteri titkár kitüntetési ügyeit is. Antalfy ekkor a III. osztályú Vaskorona Rendet, utóbbi pedig a Ferenc József Rend lovagkeresztje kitüntetést kapta.

A Minisztertanács dualizmus kori jegyzőkönyvi sorozata ma az MNL OL-ban kutatható, ugyanakkor annak napirendi szövegei,

■ Dobrovics Győző nemességadományozási ügyének minisztertanácsi tárgyalása, kivonat a napirendi pontról (MNL OL, K 20 1914-411 /1913–1931/)

valamint a jegyzőkönyvek digitális képei is elérhetőek a www.adatbazisokonline.hu adatbázis-gyűjtemény *Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944* című adatbázisában. Mivel a korabeli Minisztertanács rendkívül sokrétű munkát végzett, nagy horderejű, központi ügyeket, de viszonylag kisebb jelentőségű szakkérdéseket, alsóbb- és felsőszintű kinevezéseket, kitüntetési ügyeket stb. egyaránt tárgyalt, dualizmus kori kérdések kutatása esetén a jegyzőkönyvek kutatása minden esetben jó kiindulópont lehet, annál is inkább, mert 1867-től kezdve a jegyzőkönyvek – kisebb hiánnyal – gyakorlatilag a korszak végéig rendelkezésre állnak.

18 A nemesi előnév nagybetűs írásmódja Gerő József szerint helytelen, a használat csak a 20. század elején tért el „a kis kezdőbetűvel való régi írás gyakorlatától”. GERŐ, 1938. 21.

19 MNL OL, K 27 Miniszterelnökség Levéltára, Minisztertanácsi jegyzőkönyvek (= K 27) 1913. szeptember 3. 74.

A legfelsőbb elhatározás

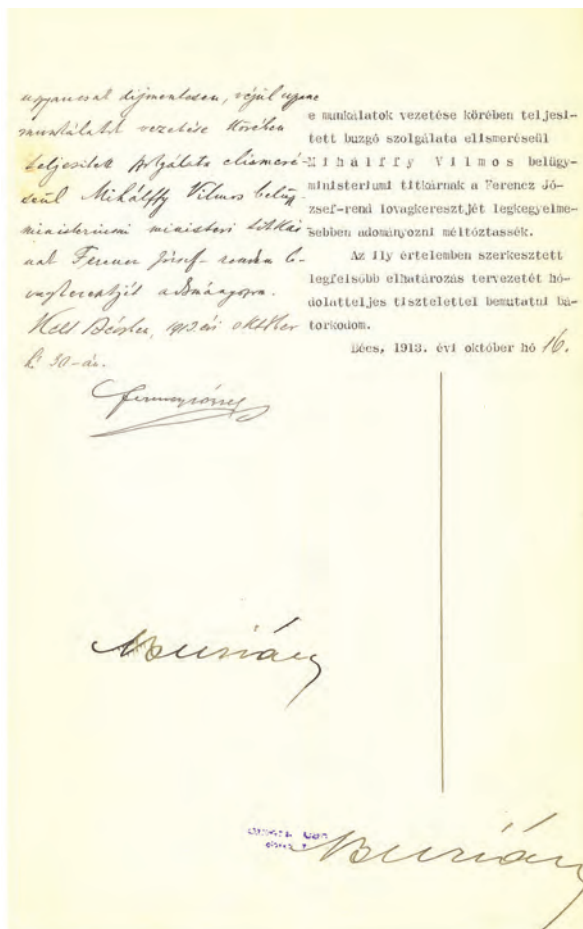
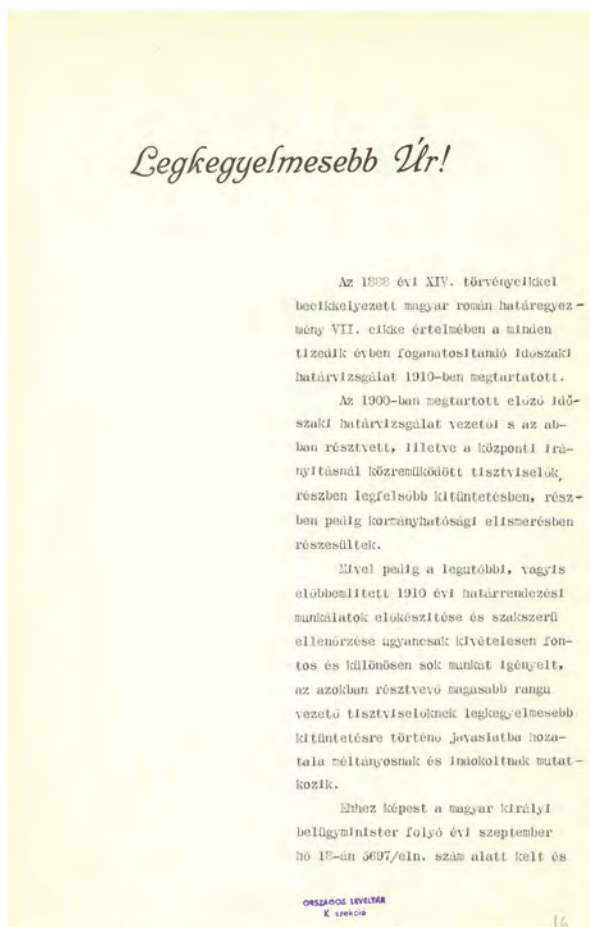
„(...) a Belügyminisztérium mint legfőbb nemesi hatóság a nemességadományozás iránti kérvényeket Bécsbe, az ő felsége személye körüli minisztériumhoz tette át. Ez pedig a király elé terjesztette azokat.”²⁰

Ha a szakminisztérium összeállította az érdemeket tartalmazó felterjesztési anyagot, illetve a nemességi ügyekben illetékes Belügyminisztérium megvizsgálta az elé került részproblémákat (pl. a választott előnév szabályosan adományozható voltát), az ügy a Bécsben – a Bankgasse 4–6. szám alatt, ma a Magyarország Nagykövetségének helyet adó épületben – székelő Ő Felsége Személye Körüli Minisztériumhoz került. Itt megszővegezték és a

kalligrafikushoz közelítő írásmóddal elkészítették az ún. legfelsőbb elhatározást, amelyet a királyhoz továbbítottak. A szövegezés alapvetően a szakminiszteri előterjesztésre – az érdemek ismertetése köré – épült. A király egy rövid – aláírásával ellátott – formulában fejezte ki jóváhagyását, majd az iratot visszaküldte az Ő Felsége Személye Körüli Minisztériumhoz.

A címertervezés

„A nemességadományozásról történt legfelsőbb elhatározásról az ő felsége személye körüli minisztérium értesítette a belügyminisztériumot, ez utóbbi pedig az érdekeltet, kit egyúttal felhívott arra, hogy a nemesi diploma kiállítása végett forduljon Bécsbe, az ő felsége

■ Dobrovics Győző nemességadományozására vonatkozó legfelsőbb elhatározás első és utolsó oldala (Bécs, 1913. október 30.) (MNL OL, K 20 1914-411 /1913-2353/)

■ Dobrovics Győző Stefanus Gyula címerfestő által megfestett címerterve (MNL OL, K 20 1914-411 /1913-2353/)

személye körüli minisztérium segédhivatalához és mutasson be 3 példányban lefestett címertervezetet.²¹

Dobrovicstól két különböző, a Háromszögélő Hivatal II. Fő utca 34. alatti épületéből keltezett, az Ő Felsege Személye Körüli Minisztériuma Segédhivatalának címzett levél is megmaradt, amelyekben a nemesi diploma kiállítását érintő adminisztratív lépések iránt érdeklődik.²² (Megjegyzendő, hogy a nemességadományozásról szóló értesítést a Pénzügyminisztériumtól kapta, amely hivatása szerinti felettes szerveként működött, másrészt a ké-

sőbb tárgyalandó díjmentességben is véleményezési joggal bírt.)

Dobrovics kérésére az – Ulrich Mihály királyi tanácsos, segédhivatali főigazgató által vezetett – segédhivatal 1913. december 2-i levelében arról tájékoztatta, hogy „szakértő címerfestő által három példányban megfestett” címertervezet, valamint „ugyancsak három példányban kiállított címerleírás” benyújtására van szükség a Belügyminisztériumhoz „jóváhagyó záradékolás végett.”²³

A nemesi diplomával kiadott címerek formai megtervezése, szabályos színezése szakmai feladat volt, amelyet a Belügyminisztérium felügyelt. A dualizmus kori adományozások első évtizedeiben előfordult, hogy egyes címerterveket nem terjesztettek be a Belügyminisztériumhoz (így sajnálatosan elkerülték az Országos Levéltár szakértői vizsgálatát is), ennek következtében pedig heraldikai vagy közjogi szempontból hibás, de legalábbis aggályos címereket adhattak ki. Ezt a jelenséget egy 1896. évi belügyminisztériumi szabályozás szüntette meg, Dobrovics adományozási ügye idején tehát ez már jól szabályozott folyamat volt.²⁴

„A címert maga az adományos választotta; legtöbbször úgy, hogy a címerkép vonatkozásban volt a nemességszerző foglalkozásával, haditettével, esetleg családi állapotával. Pld. [...] orvos címerében legtöbbször az Aesculap-bot vagy pedig a Hygiei-csésze látható; [...] a kereskedőben Mercur-bot, tengeri vitorlás hajó; a gyárosban fogaskerék [...]. A bíró címerében igen gyakran a csőrében olajágot tartó fehér galamb vagy nyitott Corpus Juris-on álló bagoly, esetleg sas, avagy a bekötött szemű Justitia látható [...]. Sokan címereikben fűgyermeküket csillagokkal, leánygyermeküket pedig stilizált rózsákkal vagy liliomokkal ábrázolták jelképesen.”²⁵

21 GERŐ, 1940–1941. 470.

22 MNL OL, K 20 1914-411 (1913–2353).

23 MNL OL, K 20 1914-411 (1913–2353).

24 Az aggályos címerkiadások problémájához, majd az Országos Levéltár, a Belügyminisztérium és az Ő Felsege Személye Körüli Minisztérium közötti egyeztetések alapján létrejött belügyminiszteri szabályozás (Szabályzat adományozandó nemes címerek felülvizsgálatánál és megállapításánál követendő eljárásról, 1896. július 3.) létrejöttéhez l. MNL OL, Y 1 A Magyar Országos Levéltár levéltára, Általános iratok, 1875–1944 (= Y 1), 1896-I-65. (972/1896) és K 21 Ő Felsege Személye Körüli Minisztériuma, Általános iratok (= K 21), 1896-1012.

25 GERŐ, 1940–1941. 471.

Azonnal

**MAGYAR KIRÁLYI
ORSZÁGOS LEVÉLTÁR.**

Iktatószám 184. 1914.

Határidő: _____
Előadó: _____
Tiszdátta: J. P.
Egyeztetve: 1897. 6. 26.
Elküldött: F. J.

A beadvány száma: 448. 1897. évi
kele: ju. 25.
beírkozása: 26.

Előírat: _____
Utóírat: _____

Tárgy:

*Belügymin. Levéltára.
Dobrovics Győző nemesi
címerének jóváhagyása
Tanulmány.
1. 8. 98. —*

Életrajzi

*A 2-3 példányban
bevezetett oklevél-
recept és a címer leírás
a fentebb hivatkozott
pompából ismételt
munkájára felel.*

MNL OL Y I 1914-184

Alapszám:
184/1897

J. P. 27. M. P. 1897. 6. 26. F. J.

■ Az Országos Levéltár Dobrovics Győző nemesi címere ügyében iktatott ügyiratának első oldala (MNL OL, Y I 1914-184.)

Dobrovics címerét Stefanus Gyula címerfestő művész készítette. A gyakorlat szerint a címerfestők nem álltak az Országos Levéltár alkalmazásában, de az intézmény ajánlhatta őket, ezáltal nyerhettek eseti megbízást, amit – mint később látni fogjuk – rögzített díjjegyzék alapján hivatalból ellentételeztek.²⁶

A Belügyminisztériumhoz benyújtott tervek az Országos Levéltár munkatársai elé kerültek. Dobrovics Győző esetében egy „Azonnal” utasítású ügyiratban intézkedtek és a címertervezés és leírás körül mindent rendben találtak.²⁷ Ha a Belügyminisztérium a címert adományozhatónak ítélte, az ügyet további in-

tézésre áttette az Ő Felsége Személye Körüli Minisztérium segédhivatalához.

Ma a megfestett címerképeket három különálló iratanyagban is érdemes kutatni. Megmaradhattak a Magyar Országos Levéltára saját levéltára Nemességigazolási iratok (Y 5) Címermásolat gyűjteményében (b), az Ő Felsége Személye Körüli Minisztérium állagaiban (K 20, K 21) vagy a Belügyminisztérium Elnöki irataiban is (K 148).

A címer mint képi ábrázolás mellett ún. címerleírás is készült, amelyet bevezettek a nemesi oklevélbe is. Dobrovics Győző címerének leírása: „Álló, csücskös talpú pajzs, melynek vörös mezejében a pajzs alját elfoglaló természetes sziklahegy csúcsán jobbra fordult, kiterjesztett szárnyú, vörös nyelvét kiöltő, arany sas áll; fölötte pedig két hatágú arany csillag lebeg. A pajzsra helyezett, jobbra fordult, koronás, nyílt lovagsisak dísz: a koronából kinövő, kiterjesztett fekete sasszárny pár. A sisak takarója: mindkét oldalt vörös-arany.”

A nemesi oklevél kiállítási költségei

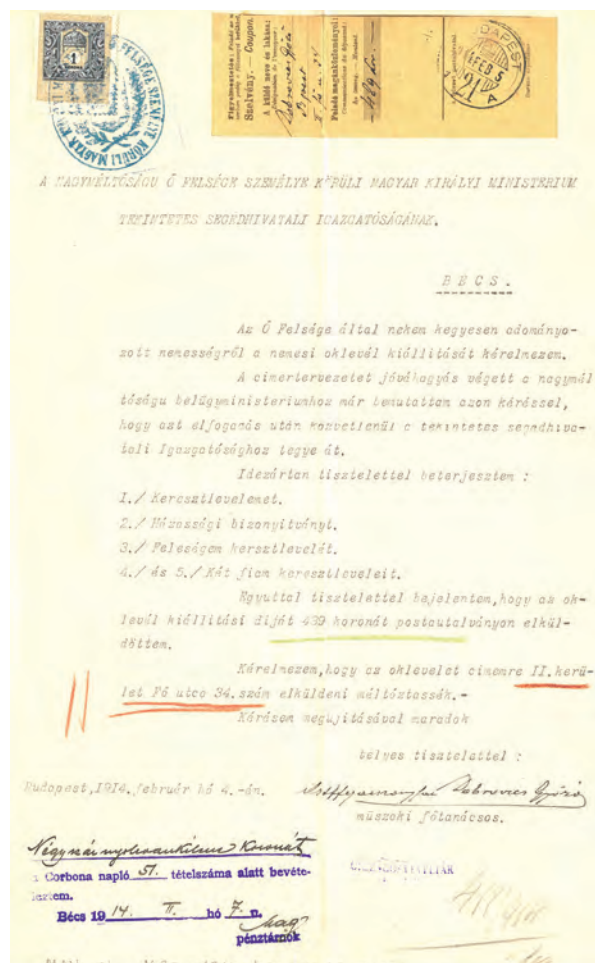
A segédhivatal az instrukciókat tartalmazó fenti levelében arra is kitért, hogy a nemesi oklevél kiállításához – amely ott helyben, Bécsben történt meg – „házassági bizonyítványát, neje keresztlevelét, élő gyermekeinek keresztlevelét, valamint az oklevél kiállításának (...) költségösszegét” szükséges benyújtani.²⁸ Ehhez a díjtételeket tartalmazó díjjegyzéket is megküldték. Dobrovics Győző a szükséges iratokat rendben betérjesztette és csatolta a nemesi diploma kiállításáért felszámolt díj befizetését igazoló vényt is. (A gyakorlat szerint a benyújtott anyakönyvi iratokat később visszaküldték a címzettnek, így ezek az aktában nem őrződtek meg.)

Az iraton látható, hogy a befizetett összeg 489 koronát tett ki. Bár Dobrovics ügyiratában nem találtunk részletező adatokat vagy a díjjegyzék szövegét, más esetekből következtetve

26 SZEKERES ATTILA: *Keöpeczi Sebestyén József, a címerművész*. Barót, 2014. 14.

27 MNL OL, Y I 1914-184.

28 MNL OL, K 20 1914-411 (1913–2353). Az e fejezetben említett, külön nem jelölt iratok ezen az ügyiratszámmon fekszenek.

- Dobrovics Győző levele az Ő Felsége Személye Körüli Minisztérium Segédhivatalának, 1914. február 4. (MNL OL, K 20 1914-411/1913-2353/)

valószínűsíthető, hogy az alábbi díjtételekből állt össze az ismert összeg:²⁹

1. Kiadványozási díj: 189 K
2. Két ív pergamen: 20 K
3. Szépiró díja az oklevél kalligráfiai kiviteléért: 140 K
4. Címerfestő díja az oklevél címerének festéséért: 60 K
5. Bőrkötés, nagy függő pecsét és bőrtok: 80 K.

A segédhivatal 1914. február 10-én nyugtázta a díj befizetését, a családi állásra vonatkozó adatokat pedig a következőkben állapít-

totta meg: „Ostffyasszonyfai Dobrovics Győző és hitese nejétől, született Marton Ludovikától származó József és Károly nevű fiai.” A címerben a gyermekeket jelölheti a két csillag.

Bevezetés a Királyi könyvekbe

„Ha a bemutatott címertervek a heraldika szabályainak megfeleltek, úgy a díjak és illetékek lefizetése után kiállították az ünnepélyes alakú, díszes formájú címeres nemeslevelet, melyet a nemességet szerzőnek adtak át, másolatát pedig az úgynevezett Királyi Könyvekbe jegyezték be.”³⁰

A nemesi diploma átvételét az adományozott ún. vétbizonylat aláírásával igazolta. A dokumentumot elhelyezték az ügyiratban, segítségükkel tehát elvileg minden fennmaradt úgy adományozottjának aláírása megismerhető.

A Királyi könyv (*Liber Regius*) a királyok adomány- és fontosabb kiváltságleveleinek nyilvántartására rendelt másolati könyv. 1527-től 1848-ig a Magyar Udvari Kancellárián (67 kötetben), 1867-től 1918-ig pedig az Őfelsége Személye Körüli Minisztériumban (6 kötetben) őrizték és vezették. A dualizmus kori kötetek az I. Ferenc József és IV. Károly által adományozott, illetve engedélyezett nemességeket, bárói, grófi, hercegi rangemeléseket, nemesi előneveket, címereket, nemesi névváltoztatásokat és címeket tartalmazzák. A diplomákat 1916. július 7-ig vezették be a könyvekbe, a később keletkezett okleveleket csupán a minisztérium megszűnése után, pótlólag rögzítették a Királyi könyvek utolsó kötetében. A köteteket 1921-ben szállították Budapestre és helyezték el az Országos Levéltár őrzetében. A Királyi könyvek névmutatóját Gerő József publikálta 1940-ben.³¹

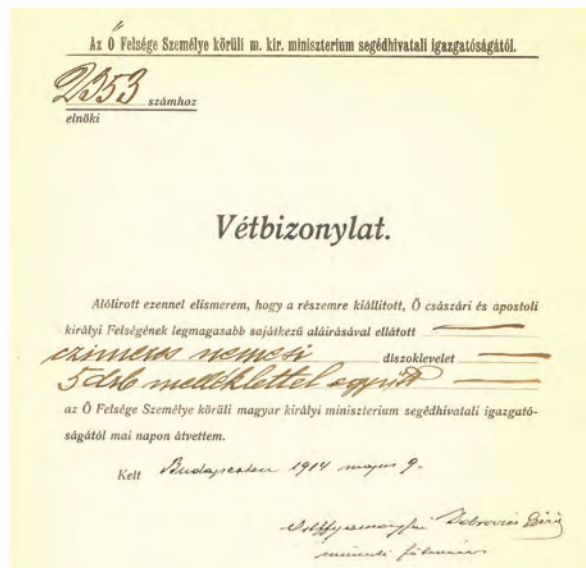
Nemességet csak megkoronázott király adományozhatott.³² Egy-egy adományozásról készült bejegyzés tartalmazza a király ún. nagy címét, az adományozott nevét, rangját, címét,

29 MNL OL, K 517 Ő Felsége Személye Körüli Minisztérium, Segédhivatali iratok (= K 517) 1. cs. Szentgyörgyi

30 GERŐ, 1940–1941. 471.

31 GERŐ JÓZSEF: *A Királyi könyvek. Az I. Ferenc József és IV. Károly király által 1867-től 1918-ig adományozott nemességek, főnemességek, előnevek és címerek jegyzéke.* Bp., 1940. (= GERŐ, 1940).

32 GERŐ, 1938. 16.

- A nemesi diploma átvételét igazoló, Dobrovics Győző által aláírt vétebizonylat (MNL OL, K 20 1914-411 /1913–2353/)

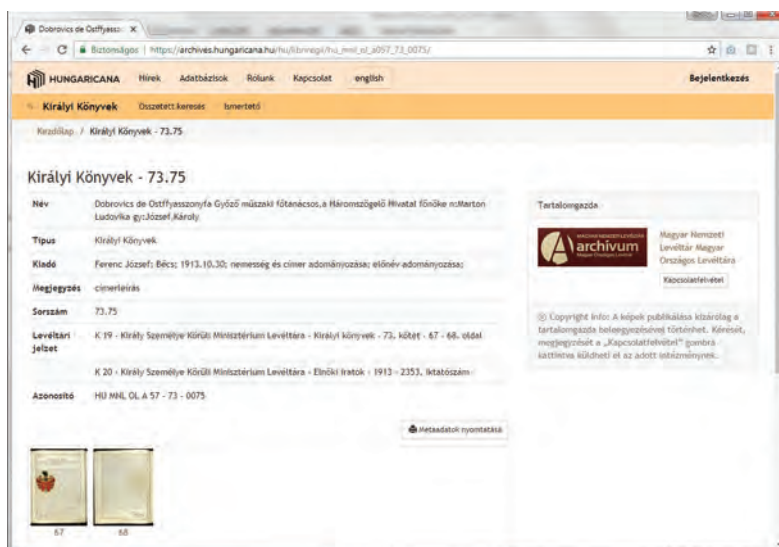
foglalkozását, az adományozást alátámasztó érdemek felsorolását, néha akár pályájának jelentősebb momentumait is, címer megléte esetén a címerleírást, a megerősítés módját, keltezés stb.

A kötetek a mai kutatók számára is figyelemre érdemes, díszes bejegyzéseket tartalmazó oldalai teljes terjedelmükben elérhetőek a Hungaricana Közgyűjteményi Portálon.³³ A képi anyagot adatbázis egészíti ki. Kutatásra a *Királyi könyvek* kötetait állományvédelmi okokból ma már a levéltár nem bocsátja rendelkezésre, azonban közművelődési rendezvények, kiállítások során időnként megtekinthetők.

Kapcsolódó nemesítési iratok

Egy-egy dualizmus kori, az Ő Felsége Személye Körüli Minisztérium szintjén zajló nemesítés ügyére nemcsak a *Királyi könyvekben* találunk adatokat, hanem a minisztérium

Elnöki iratok című állagában is az MNL OL K 20 levéltári törzsszám alatt. (Az 1885 előtti nemesítések esetén pedig az MNL OL K 21 Ő Felsége Személye Körüli Minisztérium, Általános iratok állagban.) Az adományozásokhoz általában legalább tizenöt oldal terjedelmű ügyirat tartozik, amely mintegy előkészítő, illetve „háttéranyaga” a *Királyi könyvekben* megjelenő végső bejegyzésnek. Dobrovics Győző fent ismertetett levelezését, a minisztertanácsi napirend kivonatát, az önálló lapon látható címerleírást és címertervet, de még az uralkodó által kiadott legfelsőbb elhatározást is ezen ügyiratokban találjuk. Mivel ezek gyakran levélszöveget is tartalmaznak (még ha azok jórészt adminisztratív ügyeket tárgyalnak is), jelentősége kiemelkedő a leszármazot-

- Felvétel a *Királyi könyvek* adatbázisában lefutott keresés során feltárt jelzetekről (www.hungaricana.hu)

tak, érdeklődők számára. A *Királyi könyvek* adatbázisában nemcsak a *Királyi könyvek*re mutató K 19, de a fenti ügyiratokra vonatkozó K 20, K 21 jelzeteket is rögzítették. Az iratok – terjedelmükénél fogva – egyelőre nem érhetőek el internetes felületen, de a jelzet alapján személyes kutatásra rendelkezésre állnak az MNL OL Bécsi kapu téri épületében.

33 <https://hungaricana.hu/hu/adatbazisok/kiralyi-konyvek/>

REISZ T. CSABA

A kataszteri felmérés Trencsén megyében

A részletes felmérés előrehaladása

Míg a Habsburg Monarchia örökös tartományaiban már 1817-ben bevezették az új, igazságosnak tartott (vagy szánt) adónemet, a földadót, addig a magyar korona országaiban a rendi ellenállástól tartva csak az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc leverését követően – de akkor szinte azonnal – került arra sor. Az 1849. október 20-án kiadott császári pátens tekintettel volt arra, hogy „a feladat kielégítő végrehajtásához kiterjedt előkészületek, valamint jelentős mennyiségű idő és pénz szükségeseltetik”, ezért az állandó (stabil) kataszter elkészültéig „a földbirtokok nagy részén már eddig elkészült felmérések alapján a jogszerű és egyenlő közteherviselés feltételeinek megfelelő ideiglenes földadóelosztást” rendeltek el.¹

Az ideiglenes felmérést 1850–1853 között nagyjából elvégezték, bár a munkálatok véglegesítése még a következő években is tartott, sőt Erdélyben és benne a Székelyföldön egészen az 1860-as évekig elhúzódott.² A részletes kataszteri felmérés 1853-ban indult meg a háromszögelési munkálatokkal, a tényleges felmérés 1856. május 1-jén az ország nyugati határán kezdődött és kelet felé haladt. 1858–1864 között Horvátország felmérése került előtérbe, így Magyarországon 1861–1864 kö-

zött szünetelt a munka, majd a máramarosi sóvidéken indult meg újra.

A felmérési szervezetet az 1867. évi kiegyezésig a birodalmi Pénzügyminisztérium alárendeltségében tevékenykedő kataszteri főigazgatóság, ezt követően az 1867. március 10-én felállított magyar Pénzügyminisztérium változó sorszámmal jelölt kataszteri felmérési ügyosztálya – Sártory Antal haláláig mint kataszteri igazgatóság is – irányította.³ A kiegyezésig az ország területének egyharmadát mérték fel, Keleti Károly 1868-ban úgy vélte, hogy az addigi előrehaladás ütemében 1890-ig az egész ország felmérése megtörténik majd.⁴

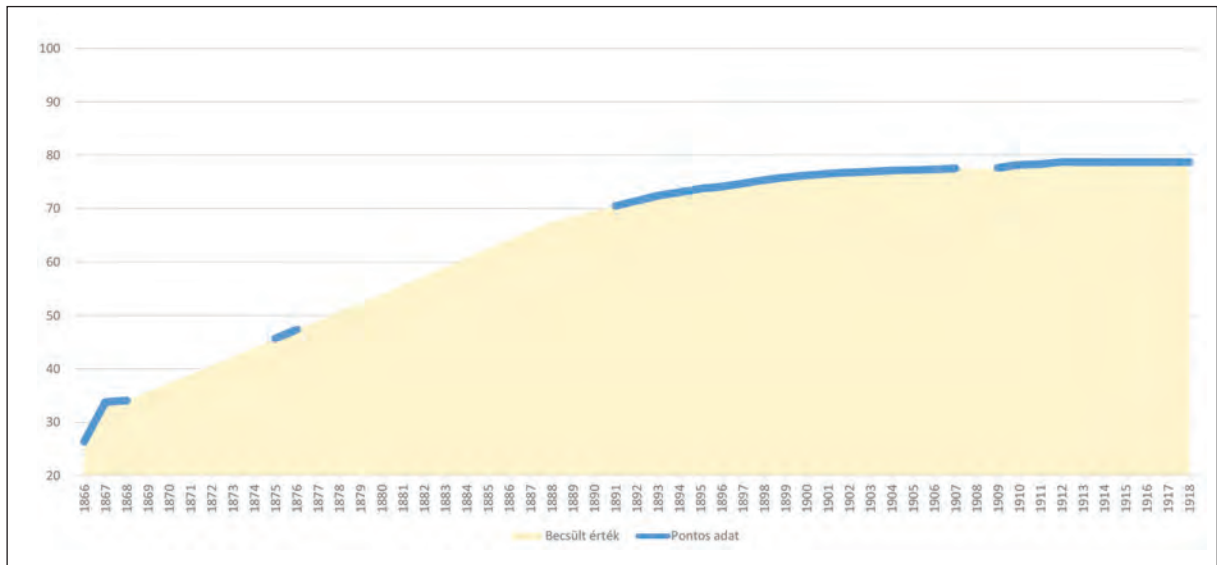
Az 1870. évi állami költségvetésben az addig rendkívüli – vagyis nem tartós – kiadásként szereplő kataszteri felmérés a rendes, vagyis hosszú időre tervezendő kiadások közé került át. A pénzügyminisztériumi fejezet indoklása szerint a dunántúli, valamint Liptó, Zólyom és Torna vármegyék felmérése befejeződött, Gömör, Hont, Bars, Szepes és Sáros vármegyék felmérése pedig év végére befejeződik, a részletes felmérés megkezdését előkészítő háromszögelési munkálatok Árva, Turóc, Trencsén, Nyitra, Sáros és Szepes vármegyékben ugyancsak elkészültek. Az akkor fennálló 10 felmérési felügyelőség létszámával (346 fő) számolva az ország teljes területét 27 év alatt lehetne felmér-

1 TUZA CSILLA: A földadó bevezetése az osztrák örökös tartományokban (1817). *Catastrum*, 2. (2015) 2:3–8.; TUZA CSILLA: Az 1849. évi császári pátens a földadókataszter bevezetéséről. *Catastrum*, 1. (2014) 4:2–4.

2 Az ideiglenes felmérés eddig viszonylag kevés önálló figyelmet kapott, ezért a *Catastrum* hasábjain több tanulmányt szentelt a téma egyes fejezeteinek – bécsi kutatási eredményeinek hasznosításával is – TÖRÖK ENIKŐ: Solt város ideiglenes felméréseinek dokumentumai (2. /2015/ 2:22–30.), Az 1850-ben kinevezett kataszteri főmérnökök (3. /2016/ 1:26–34.), Az adókerületek térképei (1855–1856, 1858) (3. /2016/ 2:11–20), A Temesi Bánság és Erdély tartománytérképei a dülönkénti felmérés alapján (3. /2016/ 3:31–40.), A mérnökök feladatai a dülönkénti felmérésnél (4. /2017/ 1:3–14.), továbbá SCHMIDT ANIKÓ: A pansz-tétel joga: a felszólalási jegyzékek (1. /2014/ 4:29–35.), Szentés dülönkénti felmérése (3. /2016/ 4:32–37.).

3 A kataszteri felmérés, majd ennek folytatása (országos felmérés, állami földmérés) 1950-ig a Pénzügyminisztérium, utána az agrárügyekért felelős minisztérium feladat- és hatáskörébe tartozott.

4 A részletes kataszteri felmérés időbeni alakulását az évenkénti adatok megadásával és annak látványos térképi megjelenítésével együtt adja TÖRÖK ENIKŐ: A kataszteri részletes felmérés előrehaladása Magyarországon 1856 és 1916 között. *Catastrum*, 2. (2015) 1:11–18. (= TÖRÖK, 2015), idézve Keleti Károlynak a munkálatok befejezésére vonatkozó becslését (11.). A felmérés történetének kevésbé ismert összefoglalója: ZÁVOCZKI ADRIENN: Sártory Antal kézírata a magyarországi kataszteri felmérésről. *Catastrum*, 2. (2015) 1:25–33.

▪ Magyarország területének (%) részletes kataszteri felmérése 1918-ig (az adatok forrása: TÖRÖK, 2015. 16.). Vastag vonallal az egyes évek pontosan ismert adatai szerepelnek, a köztes időszakban az éves teljesítmény arányosan elosztottan becsült

ni, de tekintettel arra, hogy a legtöbb községben már végbement a tagosítás és a birtokrendezés, e munkálatok eredményeit a kataszteri felmérésben hasznosítva Magyarországon 11-12 év alatt, Erdélyben 10 év alatt, vagyis összesen 21 év alatt a teljes felmérés megvalósítható volna.⁵

A részletes felmérés folyamatos szervezeti fejlesztése ellenére – az ott dolgozó szakembereket terhelő sok egyéb feladat miatt – azonban az első világháború végéig a teljes terület alig négyötödét (78,7 százalékát) sikerült csak felmérni.⁶

Erdély részletes felmérésének késlekedése miatt az 1892. évi XXIV. és az 1908. évi VII. és XXXIX. törvények alapján a községek egész határát érintő tagosítások esetén olyan felmérési munkálatokat végeztek, amelyek a kataszteri felmérés jellegével bírtak, ezek költségeinek 20 százalékát az állam megtérítette és a munkálatokat földadó-kataszteri célra átvették. 1913 végéig 343 községről, 101,4 négyzetmérföldnyi területről készült ilyen felmérés, és 1912-ben Alsófehér vármegye felmérését kezdte meg a 23. nagyenyedi felmérési felügyelőség.⁷

A trencsényi felmérés oka: a szén

A részletes kataszteri felmérés kiindulópontjának, haladási irányának és ütemének figyelembevételével joggal gondolható, hogy az északi hegyvidéki vármegyék, köztük Trencsén felmérésére is hamarosan sor került. Nem ismeretek az okok, hogy e terület feltérképezése miért nem történt meg olyan hosszú ideig, hogy aztán az első világháború megakadályozza a részletes felmérés megvalósítását.

A *Kataszteri Közlöny* 1891-től – többnyire az állami költségvetés indoklásából idézve – szinte minden évben beszámolt arról, hogy az ország teljes területének hány százalékát mérték már fel, illetve hogy mely vármegyék felmérése fejeződött be, melyeké volt folyamatban vagy történt meg csupán részben. Trencsén megye mindig a – zárójelben megjegyezve, hogy kis – részben felmértek között szerepelt.⁸

Antalfy Andor 1909-ben még pontosabban fogalmazott: „Még felméretlen különösen

⁵ Államköltségvetés a Magyar Korona országai részére az 1870. évre. Bp., 1870. Pénzügyminisztérium, Indoklás, 10–11.

⁶ Vö. TÖRÖK, 2015. 16.

⁷ Az 1914–1915. évi állami költségvetés. *Kataszteri Közlöny* (= KK), 23. (1914) 4:125–147. (ápr.). Erdély felméréséhez l. TÖRÖK, 2015; BALATON PETRA: A székelyföldi birtokrendezések. *Catastrum*, 3. (2016) 1:3–12., BALATON PETRA: A Kolozsvári Kataszteri Igazgatóság. *Catastrum*, 3. (2016) 2:29–34.

⁸ Vö. ehhez a *Kataszteri Közlöny* vonatkozó helyeit: 1. (1892) 5:43–44.; 2. (1893) 8:412.; 3. (1894) 8:10.; 4. (1895) 11:11–12.; 5. (1896) 10:259–262.; 8. (1899) 11:234.; 9. (1900) 10:195.; 10. (1901) 11:230.; 11. (1902) 10:208.; 13. (1904) 11:200.; 14. (1905) 4:100.; 15. (1906) 10:242.; 16. (1907) 10:230.; 17. (1908) 10:208.; 19. (1910) 11:279.; 21. (1912) 10:331.; 23. (1914) 4:137.

a királyhágóntúlnek jelentősebb része, Krassó-Szörény vármegyének volt krassói része, Trencsén, Turóc vármegyék egészben”, és már úgy becsülte, hogy „a még hátralévő részletes felmérés minden más feladat megoldását mellőzve, a jelenlegi felmérési személyzettel mintegy másfél évtized alatt végrehajtható volna.”⁹

A kormányzat azután döntött Trencsén vármegye kataszteri felméréséről, miután annak területén 1911–1912 során folytatott szénkutatások jó eredményt ígértek, és a kiaknázáshoz a művelési és tulajdonviszonyok pontos ismeretére elengedhetetlenül szükség volt. Az 1910. évi bécsi geológuskonferencián az osztrák kormányzat arról számolt be, hogy a magyar határhoz közel karbonszenet (vagyis feketeszenet) találtak. Erre tekintettel a magyar kormányzat a sikeres földgázkutatások után a karbonszén kutatására is figyelmet kívánt fordítani. A pénzügyminiszter megbízott két tudóst a térség geológiai tanulmányozásával, „mert a már megindított állami szénakció további folytatása érdekében indokoltnak tartja annak megakadályozását, hogy a remélt szénterületek esetleg külföldi vállalatok kezére jussanak”. A vizsgálatok szerint a jól kokszolható szén lelőhelye átnyúlik a határon, ezért a kincstár sziléziai és morva területen bányajogositványok, opciók megszerzésére törekedett, és Trencsén vármegye északi részén is szénkutatási opciót szerzett hat évre. A felmerült rendkívüli kiadásokra (területek tanulmányozása, opciók szerzése, fúrókészlet beszerzése, mélyfúrás megkezdése) a Minisztertanács 300 000 koronányi összeget engedélyezett a pénzügyminiszternek.¹⁰

A szénkutatásokról a korabeli sajtó szintje nem is tudósított, a kormányzat minden bizonnyal az ingatlanspekulációt igyekezett elkerülni a gazdasági információk diszkrét kezelésével.¹¹ Ugyanakkor 1914-re már elkészült a Magyar Bank által alapított Trencsén Vármegyei Helyiérdekű Vasút Rt. Csacatrencsénmakói vonala is, amelynek műszaki átvétele és forgalomba helyezési engedélyezése júliusban „a vidék lakosságának nagy lelkesedése mellett” zajlott le: „E vasút az ország északnyugati határán sűrűn lakott gazdag erdőterületeken vezet és a kincstár által szén után ott eszközölt nagyszabású kutatások kedvező eredménye esetén a nyitandó szénbányák termékeinek elszállítására is hivatva lesz.”¹²

A 24. felmérési felügyelőség

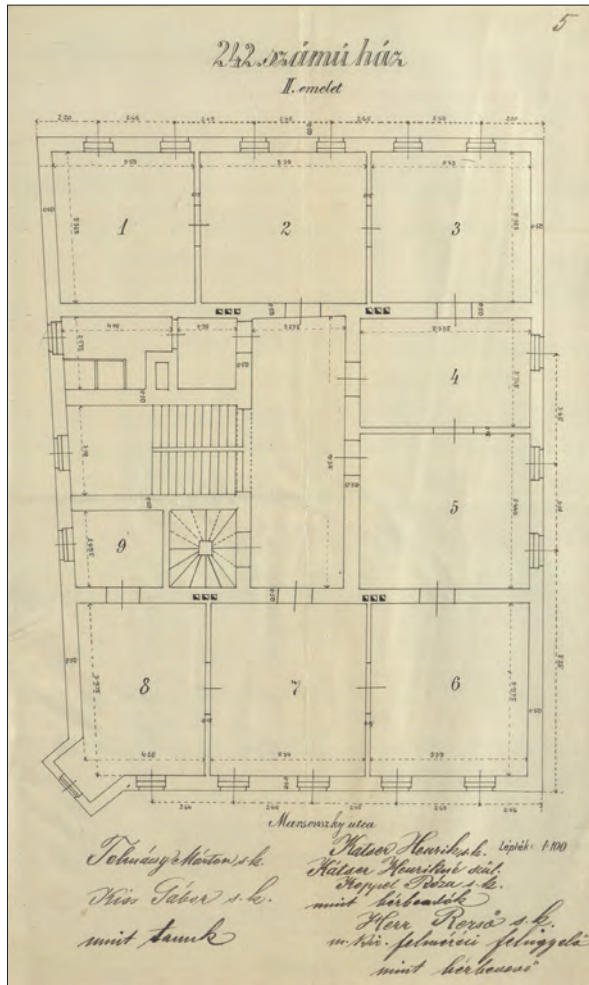
A Pénzügyminisztérium Trencsén vármegye részletes felmérését egy új – az utolsóként létrehozott 24. – kataszteri felmérési felügyelőség felállításával kívánta megvalósítani. 1912 őszén a következő évi költségvetésbe többletkiadásként illesztették be a május 1-jétől felállítandó új felügyelőség költségeit, összesen 84 471 koronát. A pénzügyminiszter ennek indoklásában különösen kiemelendőnek tartotta, hogy „Trencsén vármegye eddig kataszterileg felmérve nincs, minek folytán a vármegye legtöbb községében a földadó megbízhatatlan alapokon nyugszik. A régi hitel-telekjegyzőkönyvek a kívánalmaknak nem megfelelőek, amely körülmény az ingatlanok forgalmi értékét s a gazdasági hitelt is károsan befolyásolja”.

9 ANTALFFY ANDOR: Országos kataszteri felmérésünknek jelen állása és iránya. *KK*, 19. (1910) 5:129–134. Idézett helyek: 131., 133. Keleti Károly 1868. évi számításához (21 év alatt, kb. 1890-re befejeződik a felmérés) képest Antalffy becslése közel három és fél évtizeddel későbbi befejezéssel kalkulált (kb. 1924-re), és akkor még a világháború okozta késedelmet nem is vehette számításba.

10 Vö. ehhez a Minisztertanács 1911. július 11-i (13.) ülésének 14. napirendjét: Opció szerzése Morvaország és Szilézia Magyarország határához közel eső területeire szénkutatási munkálatok végzése céljából (előterjesztője a Pénzügyminisztérium). Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (= MNL OL), K 27 Miniszterelnökségi Levéltár, Miniszterelnökség, Minisztertanács jegyzőkönyvek, 1911. júl. 11. Online elérhető: <http://adatbazisokonline.hu/adatbazis/minisztertanacsijegyzokonyvek-1867-1944/adatlap/59117>.

11 A Magyar Általános Kőszénbánya Rt. eredményes rudnóvölgyi kutatásáról: Szénkutatás. *Magyar Kelmefestő Ujság*, 3. (1911) 53:534. (dec. 31.); „A magyar bányakincstár Trencsén megyében nagyarányú kutatásokat folytat karbonszénre, miután előzetesen igen előnyös feltételek mellett biztosította már magának a szénkiaknázási jogot. A munkálatokat nem a központi bányagazgatóság, hanem a pénzügyminisztérium XIV. ügyosztálya végzi.” A kincstár szén után kutat. *Pesti Napló*, 63. (1912) 86:16. (ápr. 12.).

12 A Magyar Bank új vasútja. *Budapesti Hírlap* (= *BH*), 34. (1914) 163:41. (júl. 12.).

■ A Kátser-féle ház II. emeletének alaprajza, a bérleti szerződés melléklete (MNL OL, S 92 No. 9/26.)

Éppen ezért a tárcavezető szükségesnek tartotta, hogy „a már sokszor szorgalmazott részletes kataszteri felmérés az állam által mielőbb megindíttassék, s hogy fokozatosan kiterjesztesenek e munkálatok a többi északi vármegyék területére is, amely vármegyékben a Trencsén megyeihez hasonló állapotok mutatkoznak. E célból egy új felmérési felügyelőséget szándékozom felállítani, amely felügyelőség teendőjét elsősorban Trencsén vármegyének Sziléziával és Morvaországgal közvetlenül szomszédos részén fekvő községeknek részletes felmérése fogja képezni.”¹³ A következő évi költségvetésben

már a teljes év költségeit tervezték, ez további 23 966 korona többletet jelentett.¹⁴

Az új felügyelőségben 1 felmérési felügyelői (VII. fizetési osztály), 3 kataszteri főmérnöki (VIII.), 11 kataszteri mérnöki (5 a IX., 6 a X.), 7 kataszteri mérnöksegédi (XI.), 7 felmérési gyakornoki és 1 hivatalsszolgái, összesen 30 állás-helyet létesítettek.

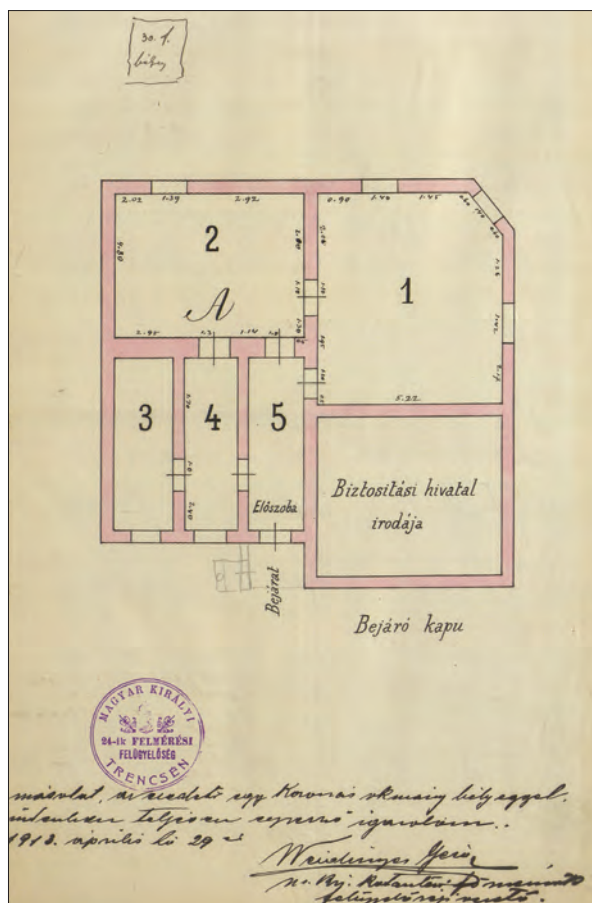
Antalfy Andor pénzügyi főtanácsos, pénzügyminisztériumi ügyosztályvezető már 1913. január 23-án bérleti szerződést kötött Kátser Henrik és felesége, Koppel Róza trencsényi háztulajdonosokkal, hogy a Marsovszky utcai 223. helyrajzi, 242. összeírási szám alatti házuk teljes második emeletét, összesen kilenc szobát és az ahhoz tartozó pince- és padlásrészt a felmérési felügyelőség számára bérbe adják évi 2500 koronáért.¹⁵ A szerződést három és fél évre, 1913. május 1-jétől 1916. október végéig kötötték meg. 1916-ban meghosszabbították azt még egy évre, majd 1918. október 3-án – akkor már Herr Rezső felmérési felügyelő – újabb szerződést kötött a tulajdonosokkal „1918. november 1-től számítva a jelenleg dúló háború befejezéséig, de legalább négy évre, mégpedig 1918. november 1-től 1922 október hó végéig”, a bérleti díj ekkor már 3000 korona volt. A bérbeadóknak vállalniuk kellett, hogy szalmaszalmát vagy más büzt terjesztő anyagokat a házban nem tárolnak és azt másnak sem engedik meg, és mindent elkövetnek, hogy a tűz keletkezését elkerüljék. Azt is vállalniuk kellett, hogy a hivatal tekintélyét vagy közbiztonságát veszélyeztető tevékenységet nem végeznek a házban.

A helyiségek nem bizonyultak elegendőnek, ezért 1913. február 18–19-én Antalfy egy másik szerződést kötött a Trencsényi Kereskedelmi és Iparbank Rt.-vel, hogy az annak tulajdonát képező, 224. helyrajzi és 231. összeírási számú, Marsovszky utcai ház földszinti lakását – két udvari és két utcai szoba

13 Az országos kataszteri felmérés 1913. évi költségvetése. KK, 21. (1912) 10:319–333. Idézet és vonatkozó hely: 325–326.

14 Az 1914–1915. évi állami költségvetés. KK, 23. (1914) 4:125–147. (ápr.).

15 A hivatali helyiségek bérletére: MNL OL, S 92 Országos Földmérési Intézet vegyes iratai (= S 92) No. 9/26. A 24. felmérési felügyelőség (Trencsén) elhelyezésére vonatkozó iratok és rajzok. A Marsovszky utca ma a Palackó utca (ul. Palackého), az épület a 27. számú ház, itt működik a városi könyvtár (Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčine, Hašicka ul. 1.).

■ A Trencsényi Kereskedelmi és Iparbank Rt. háza földszinti lakásának alaprajza, a bérleti szerződés melléklete (MNL OL, S 92 No. 9/26.)

és mellékhelyiség, pince- és padlásrész – a felügyelőség számára hivatalszolgái lakásul és a felügyelőség hivatali helyiségei céljára, évi 850 koronaért három évre kibérelje. 1915 végén a bank a szerződést felmondta, így az 1916. április 30-ával megszűnt. Tekintettel arra, hogy a felügyelőség állományának jelentős része hadi szolgálatot teljesített, bizonyára elegendő volt a másik bérlemény is.

A bérleti időtartam is azt bizonyítja, hogy a

terület felmérési munkálataival kb. 4 év alatt szerettek volna végezni, ezt azonban a világháború késleltette.

Az új felügyelőség személyzetéről 1913. február 6-án gondoskodtak, annak vezetésével a budapesti 22. felmérési felügyelőség kataszteri főmérnökét, Weidinger Gézát bízták meg, aki az előkészítő és szervező munkát már április 1-jétől megkezdte, márciusban pedig ugyanonnan Witt László irodai díjnokot rendelték mellé. Egyidejűleg az új felügyelőséghez helyezték át május 1-jétől Vermes Mihály (11. felmérési felügyelőségtől), Sándor (akkor még: Skala) Vince (16.), Horváth Elek (2.), Herendi Gyula (1.), Bischof Márton (17.), Varga József (9.), Hankovszky József (19.), Verbóczy Gyula (18.), Wieszner Béla (17.) és Korompay Ferenc (12.) kataszteri mérnököket, Varrók László (3.), Bogisich Rezső (19.), Schmidt Károly (3.), Tolmácsy Márton (16.) Peterdy (akkor még: Pfrogner) Artúr (18.), Gunne Vilmos (8.) mérnökeket, Trnić István (11.), Reskovics Béla (1.), Klósz János (9.), Jureschkó Lajos (3.), Békési Lóránd és Varga Elemér (12.), Hidegkövy István (15.), Kvisz Ernő, Juhász Róbert és Merkl Gyula (9.) felmérési gyakornokokat, összesen 28 álláshelyet töltöttek be, a tervezetthez képest a legalacsonyabb fizetésű munkakörökre több embert alkalmazva.¹⁶

A megbízott vezető megfeszített munkát végeztetett, mert a felügyelőség hivatalos működésének első napján, május 1-jén – 43 évesen – elhunyt.¹⁷ Weidinger 1869. június 9-én született, a kataszteri szervezetnél – a korabeli tipikus karriertörténet szerint – ideiglenes felmérési díjnokként kezdte pályafutását.¹⁸ A kataszteri szolgálat állományában 1889-től szerepelt felmérési növendékként a 6. felméré-

16 Áthelyezések. *Pénzügyi Közlöny* (= PK), 40. (1913) 5:208. (febr. 20.); Megbízások, *Uo.*, 209.; KK, 22. (1913) 2:94. (febr.), KK, 22. (1913) 3:131. (márc.). Sándor (Skala) és Peterdy (Pfrogner) a világháborút követően magyarosította csak a nevét (l. a felmérés tisztikarának adataiban).

17 Gyászrovat. *BH*, 33. (1913) 106:12. (máj. 6.); Halálozás. *KK*, 22. (1913) 5:204. (május).

18 Weidinger Géza születési dátuma: A „Kataszteri Közlöny” zsebnaptára kataszteri mérnökök számára az 1900. évre. Szerk.: DOBROVIC VIKTOR – GÁNÓCZY SÁNDOR. Bp., 1900. 44., eszerint szolgálatba lépésének időpontja 1889. ápr. 26., vagyis ekkor nevezhették ki felmérési növendékké. Díjnokként részt vett a Heves megyei Bekölce kataszteri térképének elkészítésében 1888-ban. B. HUSZÁR ÉVA: *A Heves Megyei Levéltár térképeinek katalógusa*. Eger, 2001. 1249. tétel. Weidinger törzskönyvi lapja, szolgálati és minősítési táblázata nem maradt fenn, pedig ezekből életrajzának számos adata megismerhető, illetve karrierjének részletes története rekonstruálható volna. Ezt a hiányt csak kis részben pótolja a *Magyarország tisztii cím- és névtára* (= MTCN), amely a tárgyév május 1-jétől hatályos állapotot vesz alapul, de az évközi változásokat nem tükrözi. Az itt közölt adatok az MTCN 1890–1913. évi köteteiben találhatóak. Az életrajzi kutatások forrásaira l. REISZ T. CSABA:

si felügyelőségen (Gyöngyös, 1892-től Miskolc, majd 1893-tól Pozsony székhellyel). 1893-tól segédmérnök volt ugyanott, majd 1896-tól önállóan működő mérnökség a 9. felmérési felügyelőségen, ahol 1897-től mérnök, 1908-tól kataszteri főmérnök, e minőségében 1912-ben a budapesti 22. felmérési felügyelőségre helyezték át, innen került az újonnan megszervezendő 24. trencsényi felmérési felügyelőség élére.¹⁹ Gyászjelentése szerint halála felett az új felügyelőség tisztikara bánkódott, de özvegyet és egy kiskorú árva is hagyott maga után.²⁰

1913. május 3-án Herr Rezső kataszteri főmérnököt a pozsonyi 6. felmérési felügyelőségtől áthelyezték a trencsényi 24. felmérési felügyelőséghez, egyúttal megbízták annak vezetésével, majd júliusban – a VIII. fizetési osztályban hagyva – kinevezték felmérési felügyelőnek.²¹ Witt László irodadíjnok áthelyezése mellett májusban Bartalkovics Mihályt is irodadíjnokként alkalmazták az új felügyelőségen, azonban egy hónap múlva már fel is mentették állásából.²² Novemberben Witt az állásáról lemondott, helyére Brunovszky Olgát vették fel irodadíjnoknak 1914 májusában.²³ 1913 szeptemberében Szepessy Ferenc és Mester Károly szatmárnémeti lakosokat ideiglenes felmérési gyakornokká nevezték ki a felügyelőséghez.²⁴ 1914. május 1-jétől a 24. felmérési felügyelőséghez helyezték Szitta Lajos kataszteri mérnököt, László István és Kovács István (6. ff.), valamint Papp Gyula (16.) kataszteri mérnökségét, Pospiech Ernő, Rádi Károly és

Schranz Tódor (5.), Ruff Endre és Kubik Rezső (6.) felmérési gyakornokokat.²⁵

A felmérési felügyelőség állományának jelentős része már 1914. augusztus 1-jétől hadi szolgálatot teljesített, 1915-ben a felügyelőség jelentése szerint már 23 fő vonult be katonának: Vermes Mihály, Hankovszky József, Verbőczy Gyula, Korompay Ferenc, Wieszner Béla, Szitta Lajos kataszteri mérnökök, Bogisich Rezső, László István, Papp Gyula, Bischof Márton kataszteri mérnökségdek, Rezsnyák Ferenc, Klósz János, Rádi Károly, Ruff Endre, Jureschkó Lajos, Békési Lóránd, Schranz Tódor, Kvisz Ernő, Juhász Róbert, Merkl Gyula, Terescsényi György, Szepessy Ferenc és Mester Károly felmérési gyakornokok.²⁶ Ugyancsak a hadba vonultak között szerepelt a felügyelőségtől áthelyezett Horváth Elek (6. ff.), Herendi Gyula (9. ff.), Gunne Vilmos (8. ff.), Reskovics Béla (3. ff.), és bár nem tüntették fel, de a szolgálati lap szerint Varga Elemér is hadi szolgálatban volt. Összességében tehát a 24. felmérési felügyelőségen Herr Rezső felmérési felügyelő mellett – nem számítva a csak rövid ideig itt dolgozókat – a korán leszerelt Sándor Vince mérnök, Varrók László és Schmidt Károly mérnökségdek, majd mérnökök, Tolmácsy Márton, Kovács István, Trnic István mérnökségdek, a többszöri sebesülése miatt 1915-ben szabadságolt Merkl Gyula és Pospiech Ernő felmérési gyakornokok dolgoztak az első világháború idején, tehát a 30 főből csak kilenc tisztviselő. Ugyanakkor 1914-ben a

A katasztertörténeti prozopográfia forrásai. Törzskönyvi lap, szolgálati és minősítési táblázat. *Catastrum*, 4. (2017) 2:29–48.; A katasztertörténeti prozopográfia forrásai. Anyakönyvek, iskolai értesítők, gyászjelentések. *Catastrum*, 4. (2017) 3:14–21.; A katasztertörténeti prozopográfia forrásai. Címterek, hivatalos közlönyök, adatbázisok. *Catastrum*, 5. (2018) 1:15–25.

19 Kinevezések. *PK*, 20. (1893) 9:280. (ápr. 20.); *PK*, 24. (1897) 19:447. (júl. 13.); *PK*, 34. (1907) 9:217. (ápr. 20.); *PK*, 39. (1912) 4:63. (febr. 1.); *PK*, 40. (1913) 5:208. (febr. 20.); Megbízások. *Uo.* 209.

20 A gyászjelentést l. a Pannon Digitális Egyesített Archivum (= PaNDEA) Gyászjelentések gyűjteményében (dspace.oszk.hu). Weidinger 3600 koronás utolsó évi jövedelme és beszámított 24 évi szolgálati viszonya alapján az özvegy 1600 korona évi nyugdíjat, árva pedig 320 korona nevelési járulékot kapott. Kimutatás azokról az állami nyugdíjasokról, a kik az 1913. évben nyugalmazták, továbbá azokról az özvegyekről és árvákról, a kik az említett évtől kezdve állami ellátást élveznek. Bp., 1914. 91., 97. (L. *A magyar Szent Korona országainak zárszámadása az 1913. évről*. Bp., 1914. köteténél, adtplus.arcanum.hu).

21 Személyi hírek az országos kataszteri felmérés köréből. *KK*, 22. (1913) 5:204. (máj.); Személyi hírek az országos kataszteri felmérés köréből. *KK*, 22. (1913) 7:251. (júl.).

22 Személyi hírek az országos kataszteri felmérés köréből. *KK*, 22. (1913) 5:204. (máj.), *Ua.* *KK*, 22. (1913) 6:233. (jún.).

23 Személyi hírek az országos kataszteri felmérés köréből. *KK*, 22. (1913) 11:365. (nov.); *Ua.* *KK*, 23. (1914) 5:170. (máj.).

24 Személyi hírek az országos kataszteri felmérés köréből. *KK*, 22. (1913) 9:309. (szept.).

25 Személyi hírek az országos kataszteri felmérés köréből. *KK*, 23. (1914) 2:68. (febr.).

26 A hadbavonult felmérési tisztviselők. *KK*, 24. (1915) 7–8:144–151. (júl.) A 24. ff.: 149.

nyári munkálatok tartamára áthelyezték a 18. győri felmérési felügyelőséghez Kovács István, Tolmácsy Márton és Varrók László kataszteri mérnökségeket, Hidegkövy István, Kubik Rezső, Mester Károly és Wagner Imre felmérési gyakornokokat.²⁷

Herr Rezső felügyelő 1917 nyarán a munkatársai katonai szolgálat alóli további mentésének indoklásakor azzal érvelt, hogy „a békelétszámbeli 30 tagból álló alkalmazott közül 21, tehát 80%-nyi állomány már a háború kezdete óta hadi szolgálatban lévén, a fennmaradt 9 hivatalnok alig képes a folyamatban levő, többnyire határidőhöz kötött műszaki munkafeladat megoldásával megküzdenni, annál kevésbé, mivel a visszamaradottak közül az egyik szemhályog, a másik többszöri sebesülés miatt csak bizonyos irányú műszaki tevékenységet képes kifejezni. Mindezeknél fogva a tulajdonképeni produktív munkával foglalkozó 7 felmentett tisztviselő nélkülözhetetlen, más állománybelivel nem pótolható, bizonytalan időre szóló felmentése továbbra is érvényben hagyandó”.²⁸ A tisztviselők csak olyan kataszteri tisztviselőkkel lettek volna pótolhatók, akik máshol szolgáltak vagy sebesülésükből lábadoztak.

Az a tény, hogy a 24. felmérési felügyelőség személyzetének jelentős része hadi szolgálatban, a kataszteri tevékenységtől távol volt, egyik oka volt annak, hogy a felmérési munkálatok egy helyben topogtak, bár az 1916. évi felmérési munkatervben is az szerepelt, hogy a háromszögelés, a határleírás és a részletes felmérés is kiterjed majd Trencsén megyére.²⁹ A 24. felmérési felügyelőségen dolgozó tisztviselők rövid életrajzát e tanulmány végén adom közre.

Trencsén vármegye felmérési költségei

Rudnay István alispán 1914. január 26-án értekezletet hívott össze Csacára, amelyen a járási

190/1916. számú

A m. kir. 24. felmérési felügyelőség személyzete, 1916. évi.

Mikédesi kör: Trencsén vármegyei részletes felmérés

Felmérési felügyelő	Herr Rezső	
1. Kataszteri mérnök	Vermes Mihály	harctéren
2. "	Skala Vince	harctéren
3. "	Kankowsky József	harctéren
4. "	Warkocz Gyula	harctéren
5. "	Korompay Ferenc	harctéren
6. "	Wiesner Béla	harctéren
7. "	Szitta Lajos	harctéren
8. "	Varrók László	harctéren
9. "	Popiack Rezső	harctéren
10. "	Schmidt Károly	harctéren
11. Kataszteri mérnök (születés: 1887)	Tolmácsy Márton	harctéren
12. "	Szabó István	harctéren
13. "	Kovács István dr.	harctéren
14. "	Tapp Gyula	harctéren
15. Kataszteri mérnök	Fonó István	harctéren
16. "	Popiack Rezső	harctéren
17. "	Korompay Ferenc	harctéren
18. "	Alber János	harctéren
19. "	Ruff Endre	harctéren
20. "	Szabó Lajos	harctéren
21. Felmérési gyakornok (születés: 1891)	Rezső Gyula	harctéren
22. "	Vargha Elemér	harctéren
23. "	Szabó József	harctéren
24. "	Kovács Béni	harctéren
25. "	Szabó Róbert	harctéren
26. "	Merkel Gyula	harctéren
27. "	Korompay György	harctéren
28. "	Korompay József	harctéren
29. "	Szabó Károly	harctéren
30. "	Szabó Károly	harctéren
31. Kataszteri mérnök	Wagner Péter János	harctéren

Trencsén, 1916. évi március hó 21. napján
Herr Rezső felügyelő által

■ A 24. felmérési felügyelőség személyi állománya – jórészt a harctéren, 1916. március 21. (MNL OL, K 255 1916-88-8406./5179/1916.)

jegyzők, több helybeli és környékbeli meghívott, valamint Herr Rezső felmérési felügyelő volt jelen. Herr ismertette a kataszteri felmérés járásbeli ütemtervét, községenként megadva annak évét és a várható költségeket. Az értekezletről Benyovszky János szolgabíró készített jegyzőkönyvet, amelyet az alispán magával vitt.³⁰

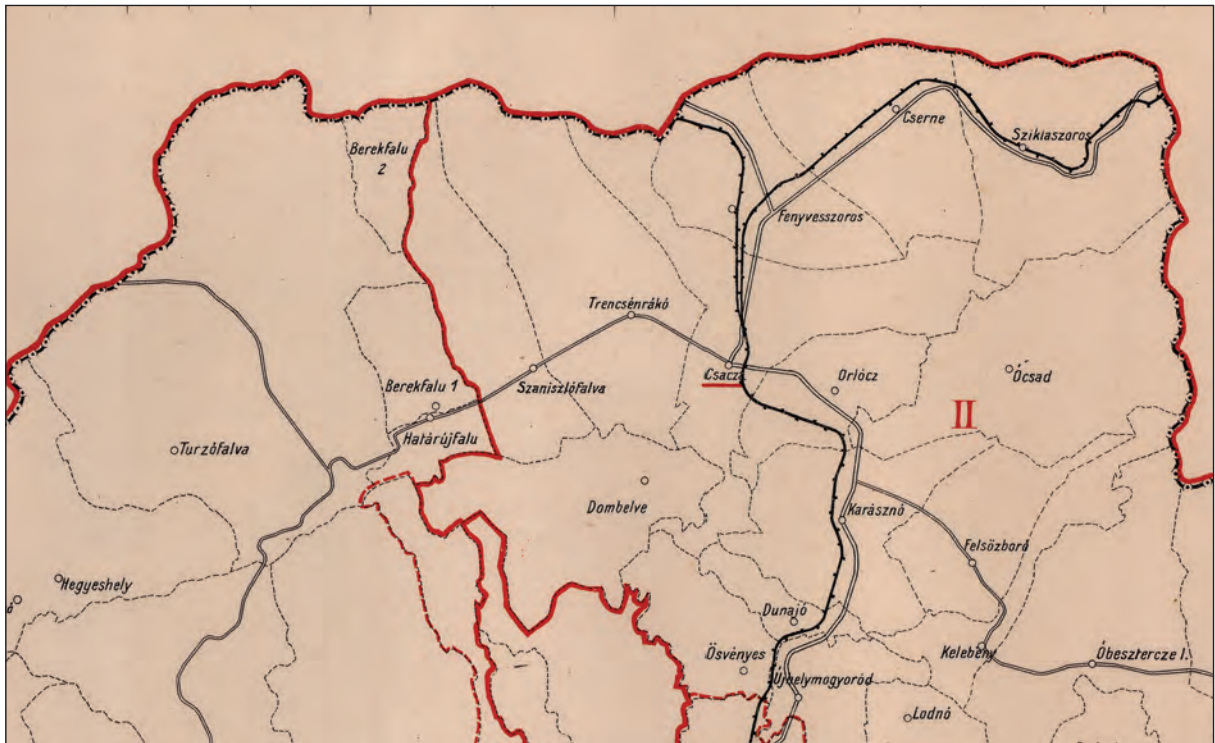
A járási számvevő az ülésen azonnal jelezte, hogy a lakosság teherbíró képességét meghaladó pótadót nem lehet majd beszélni, de a jegyzők és „a meghívott vezérférfiak” mégis

27 Áthelyezések a nyári munkálatok tartamára. KK, 23. (1914) 10:296. (okt.).

28 MNL OL, K 255 Pénzügyminisztériumi Levéltár, Pénzügyminisztérium, Elnöki iratok (= K 255) 1918-88-9306. (24. ff. jelenése, személyi adatokkal). Ezúton köszönöm Klettner Csilla főlevéltáros kollégámnak (MNL OL), hogy a K 255 állag forrásértékére felhívta a figyelmemet, valamint kutatásainak eredményeit és a kataszteri felmérésekre vonatkozó válogatott iratokat előzékenyen rendelkezésemre bocsátotta.

29 Az 1916. évi felmérési munkaelőirányzata. KK, 25. (1916) 1–2:32. (jan.).

30 Az e fejezetben idézett iratok: MNL OL, K 26 Miniszterelnökségi Levéltár, Miniszterelnökség, Központilag iktatott és irattározott iratok. 1914–XLI–3843. Az iratok teljes szövegét l. a *Catastrum* honlapján e cikk digitális mellékleteként.

■ Trencsén vármegye Sziléziával határos északi része, ahol a községek felmérése megindult volna (Trencsén vármegye földadókataszteri beosztásának átnézeti vázlata, részlet. HM-HIM Hadtörténeti térképtár, B IX a 2241).

azt javasolták, hogy a települések költségvetésébe tervezzék be azt, mert ez az egyetlen lehetőség a költségek biztosítására. A vármegyei közgyűlés elé terjesztett határozati javaslatban ezért – és mert maga a számvevő sem tudott más megoldást – pótdadóként vetették ki a felmérés költségeit.

Az ütemezés szerint 1914-ben Turzófalva (Turzovka, 61 800 K), Határújfalu (Podvysoka, 6330 K) és Szaniszlófalva (Staškov, 26 820 K), 1915-ben Csaca (Čadca, 53 640 K) és Fenyvesszoros (Svrčinovec, 20 490 K), 1916-ban Cserne (Čierne, 26 820 K) és Sziklaszoros (Skalité, 38 280 K), 1917-ben Dombelve (Zákopčie, 33 900 K), 1918-ban Ócsad (Oščadnica, 59 970 K) és Orlóc (Horelica, 13 410 K) községek területét mérnék fel, az összes költség tehát 338 460 korona lenne. A számvevő a későbbi (április 29-i) jelentésében községenként részletezte az összegek biztosításának mikéntjét.

Az alispán Szaniszlófalva és Határújfalu községeknek azt tanácsolta, hogy mivel a felmérés már az évben megkezdődik ott, kérjenek a vármegye valamelyik alapjából kölcsönt. A két

település közvetlenül az alispánhoz nyújtotta be kérvényét, ezért a hivatali ügymenetben ennek nem maradt nyoma és segíteni sem tudtak a pénz előteremtésében. Csak Határújfalu kapott – de a kértnél kevesebb – kölcsönt, ezért kellett 1134 és 570 százalékos pótdadót kivetni.

Berekfaluban (Olešná) már 1913-ban megindult a felmérés, és ezért a földadóra 2207 százalékos pótdadót terveztek. A számvevő az előirányzatról értesülve jelezte, hogy ennek kivetése lehetetlen, és nem is vetették ki, mert a berekfalui úrbéresek e költségek fedezésére rendkívüli fahasználati jogot kértek és kaptak. A falu kénytelen volt rövid lejáratú kölcsönrel fedezni a felmerült költségeket, majd az úrbéri közösségtől kérte a kölcsön kifizetését az eladott fa árából. Hranecz József csacai ügyvéd az úrbéresek elnökeként a fizetést megtagadta, és csak akkor volt hajlandó a felmérés költségeit kifizetni, ha arról a törvényhatóság által jóváhagyott költségvetést bemutatják. A számvevő megjegyezte, „sejtem, hogy mindezeket azért köti ki, hogy ezen törvényhatósági véghatározatot fegyverül használhassa közismert demokratikus és egyéb törekvései szolgálatában a ható-

ságokkal felveendő harchoz”. Hogy a falu a váltókölcsontól megszabaduljon, a számvevő a felmérés költségeit, kamatait és egyéb tartozásokat 3000 százalékos pótdadóként vette fel a pótköltségvetésbe, de előterjesztésében jelezte, hogy ez csak látszólag a falu terhe, mert azt valójában az úrbéri közösség fizeti, az okmány csak könyvelési szempontból szükséges, „nehogy az úrbéresek elnöke a hatóságokkal és a kormányzattal szemben igaztalan fegyver birtokába jusson”.

Turzófalván 1913-ban 50 000 korona, 1914-ben 61 800 korona felmérési költséget (együtt az állami iskola telkének vételárával) egy 120 000 koronás amortizációs kölcsönből fedezték, de „itt az úrbéresek milliós vagyona áll a politikai község segítségére”.

Fenyvesszoros az 1915. évi felmérés költségeit két évre kivetett 1000-1000 százalékos pótdával tudta biztosítani, Dombelve három évre elosztva évi 900 százalékos, Sziklaszoros ugyancsak három évre 1000 százalékos pótdót vetett ki. Ócsad, Orlóc és Csaca községek még nem határoztak a költségekről, de itt sem lehetett más lehetőség, mint a földadóra 800-1500 százalékos pótdót kivetni.

A számvevő tisztában volt azzal, hogy a vármegye állandó választmánya az adózók teherbírását meghaladó magas pótdókat esetleg el fogja utasítani, és „a közigazgatási bizottság figyelmét fel fogja hívni arra, hogy a felmérés oly mértékben terheli meg a járás lakosságát, amit az elviselni nem tud, s ez esetben a járáson csak államsegély vagy legalább több évre terjedő kamatmentes államkölcsön fog tudni segíteni”.

Szalavszky Gyula Trencsén vármegyei főispán 1914. április 27-én meglátogatta a csacai járást, ahol megütközve értesült arról, hogy az ottani községekre a kataszteri felmérések költségeinek biztosításához jelentős mértékű pótdót vetettek ki. Schwartner Károly főszolgabíróon keresztül a járási számvevőtől igazoló jelentést kért az összegek nagyságáról és azok biztosításának mikéntjéről, ebből ismerhető meg a községek földadójára kivetett pótdók fentebb ismertetett mértéke.

1914. április 30-án a főispán a magas pótdók problémájáról bizalmas hivatalos levelet

írt Tisza István miniszterelnöknek. A Pénzügyminisztérium 1911–1912 között szénkutatási jogot adott Trencsén vármegye csacai és nagybiccsei járásában fekvő községekre, és e jog érvényesítése érdekében határozták el a kataszteri felmérés elvégzését 1913–1918 során. A munkát meg is kezdték Turzófalván, „hol a községre 111 800 korona teher hárult oly időben, midőn hosszú lejáratú kölcsön egyáltalán nem, rövid lejáratú kölcsön pedig csak uzorakamat mellett volt kapható, ami a vármegye ama legnagyobb községének lakosságát hosszú időre helyrehozhatlanul elkeserítette”.

A főispán beszámolt április 27-i látogatásának tapasztalatairól, hogy május 1-jén a munka megkezdődik Határújfalu és Szaniszlófalva községekben, amelyeknek jelentős összegről kell gondoskodniuk, hogy „abból a mérnökök lakásai, bútorai, napszamosai, hátaslovai, faanyaga és egyéb kellékek biztosíttassanak”. Emiatt igen magas pótdót vetettek ki, Határújfaluban csak azért 570 százalékot, mert a vármegye 4000 korona kölcsönt tudott nyújtani.

„Szaniszlófalvának nem jutván semmi, e községnek lakossága egy évvel a képviselőválasztás előtt és a képviselőválasztás évében arra volna kötelezve, hogy 1134 százalék pótdót, illetőleg 2268 százalék pótdót fizessen oly munkálatért, melynek hasznát, értékét felfogni nem képes, és mely valójában csak a pénzügyminiszter úrra sürgős éppen a szénkutatás miatt. Ez lehetetlen állapot. Ha ezt fenntartjuk, illetőleg a községeknek ha nem is nagyon sok, de legalább néhány évre kiterjedő kölcsönt nem nyújtunk, őket ebben a nagy teherben nem segítjük, elveszítjük az odavaló lakosságnak ügyis csak nagy nehezen megszerezni tudott bizalmát – mindenkorra.”

A főispán megemlítette, hogy a falvak terhei ezzel még nem érnek véget, ugyanis van még a hitfelekezeti adó (100 százalék), a megyei pótdók (25 százalék), az útdók (10 százalék), „és mindezek tetejébe az az öröm, hogy tenyészapaállatok költségvetése arra kötelezi a lakosságot, hogy minden tehén és üsző után 5-5 koronát fizessen”.

A főispán minderre tekintettel elengedhetetlenül fontosnak tartotta, hogy Sza-

niszlófalunak 8-10 éves, legfeljebb hatszázalékos kamattal terhelt kölcsönt adjon a kincstár, továbbá az ezt követően felmérendő községeket is megfelelően támogassák a kedélyek megnyugtatósa érdekében, „mert úgy, ahogy a dolgok ma állanak, én a következményekért a felelősséget nem vállalhatom. Ennek a szegény népnek oly gondozása, melynek tönkrement a vége, nem képezheti a kormányzat célját”. Szaniszlófalunak 20 000 koronás kölcsönt kért, valamint arra felhatalmazást, hogy a többi községet is megnyugtathassa arról, hogy a kormány törlesztéses kölcsönhöz juttatja azokat. Mondandójának igazolásául a csacai járási számvevő – fentebb ismertetett – jelentését is csatolta.

Tisza István miniszterelnök május 2-án bizalmas magánlevélben kérte Teleszky István pénzügyminisztert a probléma orvoslására, megjegyezve hogy „a kataszteri felmérések költségeinek viselésére nézve nem volt alkalmas közelebbről tapasztalatokat szerezni, miért is igazán megdöbbentő hatással volt reám Szalavszky levele”. Úgy vélte, valami tévedés vagy hiba lehet a dologban, mert „ez rosszabb egy tatárjárásnál, s azt hiszem, fellájtjuk a népet, ha ilyen módon boldogítjuk a kataszteri felmérések előnyeivel”. Arra kérte miniszterét, sürgősen foglalkozzon az üggyel, és az érdelemes intézkedésekig is tájékoztassa őt arról, „hogy körülbelül mit mondhatnék az illetők megnyugtatóására”.

Teleszky május 14-én röviden arról tájékoztatta a miniszterelnököt, hogy „van szerencsém nagybecsű tudomásodra hozni, hogy Szalavszkyval az ügyet rendbe hoztam”. A dolog rendbetételének tartalma részleteiben – talán csak egyelőre – ugyan nem ismert, de a továbbiakban nem lett ebből konfliktus, igaz, hogy a vármegye felmérése sem készült el.

Trencsén vármegyei kataszteri térképek

Az addig elkészült kataszteri térképek másolatait a kataszteri térképtárakban bárki meg-

■ Teleszky János (1868–1939) pénzügyminiszter (1912–1917) (Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Fényképtár)

vásárolhatta, Trencsén vármegye esetében a pozsonyi kataszteri térképtár volt az illetékes.³¹

A magyarországi országos kataszteri felmérés térképtárai – Budapest, Kassa, Pozsony, Temesvár, Zágráb – közül a legjobb állapotban a pozsonyi maradt fenn, ami elsősorban az ott tevékenykedő szakemberek, mint például Gánóczy Sándor és méltó utódai munkájának köszönhető. A térképtár a kassai térképtár anyagával együtt ma a pozsonyi központi geodéziai és térképészeti levéltárban (Ústredný archív geodézie a kartografie) kutatható.³² A térképtárban igen kevés Trencsén vármegyei kataszteri térképet őriznek, ami azt bizonyítja, hogy a felmérési munkálatok valóban olyan vontatottan – vagy éppen sehogyan sem – haladtak, hogy kész térképművek alig készültek. Az eredeti kataszteri térképek gyűjteménye tíz településről őriz térképművet. A legkorábbiak 1874-ben készültek a zsolnai

31 Vö. a PM 47705/1888. (VIII. 17.) rendeletét, amely hirdetményként megjelent a KK, 1. (1892) 7. száma mellékleteként.

32 REISZ T. CSABA: Gánóczy Sándor (1861–1938) emlékezete. *Catastrum*, 2. (2015) 2:38–49.; REISZ T. CSABA: Látogatás a pozsonyi Központi geodéziai és térképészeti levéltárban. *Catastrum*, 2. (2015) 2:61–64.; BELÁK ADRIÁN: Szlovákia kataszteri térképei és iratanyaga a Geodézia és Kartográfia Központi Levéltárban. *Catastrum*, 2. (2015) 3:35–45.

járásban fekvő Bella (Belá, Tr 9), Karasznyán (Krasňany, Tr 136), Trencsénkopár/Liszica (Lysica, Tr 173), Várna (Varín, Tr 363) és Óváralja/Nezbudlucska (Nezbudská Lúčka, Tr 207) községekről, a legutóbbiról 1928-ban új szelvények is készültek (zárójelben a település szlovák neve és a térkép gyűjteményi jelzete). Ezek azok a községek, amelyek miatt Trencsén vármegyét kis részben felmértként határozták meg.³³ Az országban folyó kataszteri felmérési és telekkönyvi betétszerkesztési munkálatok 1915 végén fennálló állapotát bemutató térképen csak ezen települések területét jelölik úgy, hogy „a részletes felmérés megtörtént, de a felmérési munkálatokat telekkönyvi betétszerkesztésre még rendezni kell”, tehát nem is készült több térkép, a gyűjtemény teljes.³⁴

A modern nyilvántartás szerint 1900-ban készült Határújfalu (Podvysoká, Tr 252) 1:1440, 1913-ban Berekfalu (Olešná (Tr 219/1), nem azonosított évben Szaniszlófalú (Staškov, Tr 314) 1:2880 léptékű kataszteri térképe (mind a csacai járásban), ezek felmérését tervezték az első világháború éveiben. E települések kataszteri anyagát készítőik között magyar és cseh mérnökök szerepelnek (a dokumentumokban előforduló névalakok szerint): Berekfalut Vermes Mihály, Wiessner Béla, Schmidt Károly, Bogiszich Rezső, Korompay Ferenc (valamennyien a 24. felmérési felügyelőség tisztviselői), Határújfalut Bohuslav Hájek, Jan Císař, Karel Hylmar,

Reimer Karel, Vladimír Straka, Szaniszlófalut pedig A. Pospiech, Th. Schranz, Wankát Václav, B. Wiessner, Knežínek Frant[išek], Seiler Viktor, Szitta Ludovit készítették. Ennek alapján Szaniszlófalut 1918–1919 körül a felmérési felügyelőség tagjai és cseh mérnökök, Határújfalut viszont már 1919 után az új kataszteri szervezet tagjai készítették.³⁵

A báni járásban Bán (Bánovce nad Bebravou, Tr 4) községről 1:2000 léptékű kataszteri térkép készült, időpontja nem ismert, de a lépték alapján világháború utáni időszak terméke; az illavai járásban fekvő Vöröskő (Červený Kameň Tr 373–376) községről 1930-ban készültek kataszteri térképek az 1880. évi korábbi

■ A magyar állam területén az országos kataszteri felmérési és telekkönyvi betétszerkesztési munkálatok állása az 1915. év végén. Részlet, Trencsén vármegye. Sötétbarna színnel Berekfalu, ahol a részletes felmérés megtörtént és a munkálatok a telekkönyvi betétszerkesztésre alkalmasak (az egész térképet l. *Catastrum*, 4. /2017/ 4:32–33.)

33 Ezúton köszönöm Belák Adrián levéltár-igazgató úr szíves segítségét, aki az Ústredný archív geodézie a kartografie (ÚAGK) anyagáról részletes felvilágosítást és szakmai tanácsokat is adott e cikk megjelenése kapcsán. Az ÚAGK honlapján elérhető az eredeti kataszteri térképek (többnyire iratanyaggal együtt) teljes jegyzéke: <https://www.geoportal.sk/files/uagk/povodne-katastralne-mapy-publikovanie.pdf> (2018. júl. 31.).

34 A magyar állam területén az országos kataszteri felmérési és telekkönyvi betétszerkesztési munkálatok állása az 1915. év végén. MNL OL, S 73 Új szerzeményű térképek, No. 16/1. A térkép nyomtatásban is megjelent, provenienciájához l. SCHMIDT ANIKÓ: Antalfy Andor adományozásai. *Catastrum*, 4. (2017) 4:21–35. A térkép: 32–33. Online is elérhető a Catastrum honlapján a Térképek/MNL OL menüpont alatt. A települések azonosításához: *Trencsén vármegye földadókataszteri beosztásának átnézeti vázlatja, 1912*. HM-HIM Hadtörténeti Térképtár. B IX a 2241. Online: <https://maps.hungaricana.hu/hu/HTTTERkeptar/1622/>

35 Köszönöm Belák Adrián (ÚAGK) igazgató úr segítségét, aki a három település anyagát készítő személyek neveit az előfordulás alakjában megküldte nekem.

térképről, ezért 1:2880 léptékkel, de ez a község nincsen felmértként feltüntetve az 1915. évi, fentebb hivatkozott térképen.

A kataszteri térképek másolatainak gyűjteményében a báni járás Nagyhelvény (Velké Chlievany, Tr 40) községének kataszteri térképe (1881-ből), Berekfalu (Olešná, Tr 219) kataszteri térképe (1913) és a zsolnai járásból Felsőosztorány (Stráňavy, Tr 315) 1935-ben készült, 1:2000 léptékű térképe található.³⁶

Már a kataszteri felmérések kezdetén úgy vélték (vö. az 1870. évi költségvetés indoklásánál idézettek), hogy a tagosítási és birtokrendezési munkálatok eredményeképpen készült térképeket majd felhasználják a kataszteri munkálatokban. Trencsén vármegyében is több, összesen 68 településről készültek ilyen felvételek 1830-tól kezdődően, egészen a világháborúig. Az 1910-es években a tagosítási munkálatok különösen intenzíven zajlottak, erről a *Kataszteri Közlönyben* közzétett tagosítási engedélyek tudósítottak, de sajnos a tagosítási térképekhez kapcsolódó iratok nem maradtak fenn.³⁷

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában csak Berekfalu kataszteri térképének másolatát (kataszteri oleáta) őrzik.³⁸

A 24. felmérési felügyelőség, 1913–1918

A 24. trencsényi felmérési felügyelőség személyi állományának szakmai életútját a meglévő személyi anyagból (törzslapok és szolgálati minősítések), ennek hiányában elsősorban a hivatalos és szakközlönyökből (*Pénzügyi Közlöny*, *Kataszteri Közlöny*, *Geodéziai Közlöny*, *Budapesti Közlöny*) lehet felvázolni, a Magyar-

ország tisztii cím- és névtára adatai csak tájékoztató jellegűek és legfeljebb más adat híján érdemelnek figyelmet (a köteteket használtam, de külön nem hivatkozom, csak ha semmi más adatom nem volt).³⁹

Az alábbiakban az ismert személyes adatok (születés és halál időpontja) mellett a betöltött munkakörök, azok kezdetének időpontja, illetve a szolgálati hely – általában felmérési felügyelőség – szerepel. A *Pénzügyi Közlönyben* a „Kinevezések” és „Áthelyezések”, a *Kataszteri Közlönyben* a „Személyi hírek az országos kataszteri felmérés köréből” vagy „Személyi hírek”, a *Geodéziai Közlönyben* a „Személyi hírek az »Az Állami földmérés« köréből” vagy „A m. kir. Állami Földmérés közleményei”, a *Budapesti Közlönyben* a „Hivatalos rész” címek alatt jelentek meg a személyzeti hírek. Ezeket a címeket a lábjegyzetekben nem adom közre, csak a pontos helyet adom meg. Az adatoknál alkalmazott rövidítések: *film.* = felmérési, *ff.* = felmérési felügyelőség; *id.* = ideiglenes, *kat.* = kataszteri. Zárójelben a munkakörbe lépés időpontja és az – új – szolgálati hely, általában felmérési felügyelőség.⁴⁰ A személyek a rangsor szerint követik egymást.

Herr Rezső (Holics, 1886. dec. 21. – ?): a pozsonyi főreáliskolában érettségizett, *id.* műszaki díjnok (1886:5. *ff.*), *film.* növendék (1889), mérnöksegéd (1891), önállóan működő mérnöksegéd (1894), mérnök (1896), e minőségében 1900-tól az Állami Nyomdánál, majd ugyanitt főtiszt, *kat.* főmérnök (1907:6. *ff.*), felügyelőségi vezető (1913:24. *ff.*), felmérési felügyelő (1913), 1919–1922 között műszaki főtanácsos, felmérési felügyelő (9. *ff.*). 1922 után életrajzi adat nincs

36 Vö. ÚAGK, a kataszteri térképek másolatai (iratanyag nélkül): <https://www.geoportal.sk/files/uagk/kopie-katastralnych-map.pdf>, a nyomtatott kataszteri térképek (iratok nélkül): <https://www.geoportal.sk/files/uagk/odtlacky-publikovanie.pdf>.

37 A tagosítási térképek jegyzéke az ÚAGK honlapján: <https://www.geoportal.sk/files/uagk/komasacne-mapy.pdf>.

38 MNL OL, S 76 Kataszteri oleáták, No. 180/1–19. Berekfalu I. és II. rész trencsénvármegyei kisközség kataszteri térképének másolata az 1913. évi részletes felmérés szerint.

39 MNL OL, S 92 No. 25/1–9. Országos kataszteri felmérés – alkalmazottak törzslapjai. Régi szolgálati és minősítési táblázatok (= No. 25/1–9.); illetve No. 26/1–2. Országos kataszteri felmérés – alkalmazottak törzslapjai. Az állami földmérés törzskönyvi lapjai, 1925–1936. (= No. 26/1–2.). Az MTCN kötetiben a kataszteri felmérés személyzetének 1873–1918 közötti adatait l. a K 105 886. azonosítószámú OTKA-projekt eredményei között a *Catastrum* honlapján (www.catastrum.hu): Adatbank/Szervezet/Kataszteri személyzet menüpont. A közlönyök az Arcanum Digitális Tudománytár (adtplus.arcanum.hu) adatbázisában elérhetők.

40 A prozopográfiai forrásokra l. a 18. lábjegyzetben említett cikkeimet.

róla. Mivel ő volt a hivatal vezetője, a katonai szolgálat alól 1915 óta felmentették.⁴¹

Vermes (Weisz) Mihály (Szered, 1875. aug. 15. – Szombathely, 1927. jan. 21.): a nagyszombati gimnáziumban érettségizett, id. felm. díjnok (1894:2. ff., 1897:11. ff.), id., majd véglegesített felm. növendék (1898, 1900), önállóan működő mérnöksegéd (1901), mérnök (1906), kat. mérnök (1910, 1913:24. ff.), műszaki tanácsos (1919:15. ff.), 1926-tól beteg. Nevét 1900-ban magyarosította. 1915–1917 között hadi szolgálatot teljesített.⁴²

Sándor (Skala) Vince (Zágráb, 1872. febr. 7. – Győr, 1937): 1891-ben a szombathelyi gimnáziumban érettségizett, id. felm. díjnok (1896:7. ff.), id. felm. növendék (1898, 1901:2. ff.), mérnöksegéd (1901), önállóan működő mérnöksegéd (1901, 1905:16. ff.), mérnök (1906, 1913:24. ff.), műszaki főtanácsos 1919-től (18. ff.). 1914-től hadi szolgálatban, de rossz szeme miatt leszerelték, rokkantnak minősítették. 1933-ban magyarosította a nevét.⁴³

Horváth Elek (1882 – ?): id. felm. díjnok (1901:11. ff.): id. felm. növendék (1904), kat. mérnöksegéd (1907), kat. mérnök (1909:2. ff., 1913:24. ff., 5./6. ff.). Hadi szolgálatot teljesített, 1915-ben orosz hadifogságba esett.⁴⁴

Herendi Gyula (1875 – ?): id. felm. díjnok (1905 előtt): id. felm. növendék (1905:7. ff., 1906:1. ff.), mérnöksegéd (1907), mérnök (1911, 1913:24. ff., 1914:9. ff.), főmérnök, műszaki tanácsos (1927), 1942-ben nyugdíjazták. Hadi szolgálatot teljesített, 1916-ban népfelkérésre kötelezett polgári mérnökké nevezték ki,

és a háborúban teljesített kitűnő szolgálataért 1917-ben elnyerte az uralkodótól a koronás arany érdemkeresztet a vitézségi érem szalagján. 1918-ban népfelkelő műszaki tisztviselővé nevezték ki.⁴⁵

Bischof Márton (1882–1914. szept. 14.): díjnok (1903:3. ff.); felm. növendék (1905:4. ff.), mérnöksegéd (1908:4. ff., 1909:17. ff.), mérnök (1911:17. ff., 1914:24. ff.), 31 éves korában, 1914. szeptember 14-én Szandomierz városánál elesett a trencsényi 15. népfelkelő ezred hadnagyaként.⁴⁶

Varga József (1883 – ?): id. felm. díjnok (1903:9. ff.), id. felm. növendék (1905), mérnöksegéd (1907), mérnök (1911, 1913:24. ff., 1914:10. ff.), főmérnök, műszaki tanácsos (1927), műszaki főtanácsos cím és jelleg (1937).⁴⁷

Hankovszky József (Kecskemét, 1880. febr. 10. – 1933): a kecskeméti főreáliskolában érettségizett 1903-ban, id. felm. díjnok (1903:12. ff.) id. felm. növendék (1905), mérnöksegéd (1907:19. ff.), önállóan működő mérnöksegéd (1908), mérnök (1911, 1913:24. ff.), főmérnök (1919:9. ff., 1925:22. ff.), műszaki tanácsos (1927). 1914–1918 között hadi szolgálatot teljesített.⁴⁸

Verbóczy (Weisz) Gyula (Besztercebánya, 1881. júl. 5. – Budapest, 1932. febr. 26.): id. felm. díjnok (1904:5. ff.), id. felm. növendék (1906, Besztercei erdőigazgatóság), mérnöksegéd (1907), önállóan működő mérnöksegéd (1909:18. ff.), mérnök (1912, 1913:24. ff.). Nevét 1899-ben édesapja magyarosította, 1914–1918 között hadi szolgálatban volt.⁴⁹ A világháborút követően nem maradt a kataszteri szolgálatban, halálakor magánhivatalnok volt.

41 MNL OL, S 92 No. 25/3. 322. Katonai szolgálat alóli felmentésére: MNL OL, K 255 1916-88-2849. (15010/1915).

42 MNL OL, S 92 No. 25/8. 213., No. 26/1. 676.

43 MNL OL, S 92 No. 25/9. 197., No. 26/2. 32. Katonai szolgálatra alkalmatlanságára: MNL OL, K 255 1916-88-8406. (5179/1916).

44 A „Kataszteri Közlöny” zsebnaptára kataszteri mérnökök számára az 1904. évre. Szerk.: GÁNÓCZY SÁNDOR. Bp., 1904. (= Zsebnaptár, 1904) 41.; KK, 10. (1901) 9:197. (szept. 16.); PK, 31. (1904) 2:39. (jan. 20.); PK, 34. (1907) 9:217. (ápr. 20.); PK, 36. (1909) 8:220. (márc. 1.); PK, 40. (1913) 5:207. (febr. 20.), Uo., 27:1215. (nov. 1.). Hadifogságba jutottak. KK, 24. (1915) 5-6:116. (máj.), Uo. 7-8:150.; Geodéziai Közlöny (= GK), 18. (1942) 3:131.

45 Zsebnaptár, 1904. 43.; PK, 32. (1905) 2:42. (jan. 10.); PK, 33. (1906) 5:125. (febr. 20.); PK, 34. (1907) 11:263. (máj. 20.); PK, 36. (1909) 23:1246. (szept. 1.); PK, 40. (1913) 5:207. (febr. 20.); PK, 41. (1914) 6:148. (márc. 1.); GK, 3. (1927) 7-10:152.; Katonai kinevezések. KK, 25. (1916) 7-8:129.; Katonai kitüntetések. KK, 26. (1917) 7-8:189.; Katonai kinevezések. KK, 27. (1918) 5-6:93.

46 KK, 12. (1903) 1:19. (jan.); Ua. KK, 14. (1905) 1:25. (jan.); Budapesti Közlöny (= BK), 45. (1911) 166:1. (júl. 22.); Személyes ügyek. Rendeleti Közlöny, 41. (1914) 7:58. (febr. 14.); A királyért és hazáért hősi halált haltak. KK, 24. (1915) 1-2:46. (jan.).

47 Zsebnaptár, 1904. 43.; KK, 12. (1903) 4:102. (ápr.); PK, 32. (1905) 2:42. (jan. 10.); PK, 34. (1907) 11:263. (máj. 20.); PK, 38. (1911) 20:678. (aug. 1.); PK, 41. (1914) 6:148. (márc. 1.); GK, 3. (1927) 11-12:190.; GK, 13. (1937) 5-8:118.

48 MNL OL, S 92 No. 25/9. 66., No. 26/2. 417. Gyászjelentése: PaNDEA.

49 MNL OL, S 92 No. 25/8. 209.

Korompay Ferenc (Betlér, 1882. dec. 2. – ?): id. felm. díjnok (1903:5. ff.), id. felm. növendék (1905), mérnöksegéd (1908, 1912:12. ff.), mérnök (1912, 1913:24. ff.), mint menekült 1919. április 19-én jelentkezett, a 12. ff-nél alkalmazták, még 1923-ban is minősítették. 1914–1917 között hadi szolgálatot teljesített.⁵⁰

Wieszner Béla (Kapnikbánya, 1887. aug. 28. – 1933): id. felm. díjnok (1904:4. ff.), id. felm. növendék (1907), mérnöksegéd (1908, 1912:17. ff.), mérnök (1913, 1913:24. ff.), 1921-től mint menekült tisztviselőt a 9. ff-hez osztották be, főmérnök (1924). 1914-től hadi szolgálatot teljesített, 1915-től népfelkelő, 1916-tól Szimbirszkben hadifogoly.⁵¹

Szitta Lajos (Szeptencújfalu, 1880. jún. 22. – ?): id. felm. díjnok (1905:10. ff.) id. felm. növendék (1907:6. ff.), mérnöksegéd (1908), önállóan működő mérnöksegéd (1909), mérnök (1913, 1914:24. ff.), 1914–1918 között hadi szolgálatot teljesített, 1919. március 10-én jelentkezett szolgálatra a 9. ff-n.⁵²

Varrók László (Eger, 1888. aug. 20. – ?): id. felm. díjnok (1906:3. ff.), id. felm. növendék (1907), mérnöksegéd (1911, 1913:24. ff.), mérnök (1915), 1921-ben a trencsényi mérnököt menekültként helyezték el a 3. ff-nél. Katonai szolgálatra szív baja miatt alkalmatlan volt.⁵³

Bogisich Rezső (Huszt, 1880. dec. 21. – Budapest, 1947. szept. 22.): id. felm. díjnok

(1907:18. ff.), id. felm. növendék (1907, 1910:19. ff.), kat. mérnöksegéd (1910, 1913:24. ff.), mérnök (1915). 1921-ben a trencsényi mérnököt menekültként helyezték el a 15. ff-nél, főmérnök (1926), műszaki tanácsos (1934).⁵⁴

Peterdy (Pfrogner) Artúr (Arad, 1881 – ?): id. felm. díjnok (1907:12. ff.), id. felm. növendék (1908, 1910:18. ff.), felm. gyakornok (1910?), kat. mérnöksegéd (1911, 1913:24. ff., 9. ff.), kat. mérnök (1915, 1918:19. ff.), főmérnök (1926), műszaki tanácsos (cím és jelleg: 1934, 1935), felmérési felügyelőség főnöke (1939:1. ff.), miniszteri tanácsos (1942). Hadi szolgálatot teljesített, amiért 1917-ben a vaskereszt 2. osztályát nyerte el. Nevét kiskorú gyermekével együtt 1924-ben magyarosította, 1924-től vitéz.⁵⁵

Gunne Vilmos (Szentágota, 1881. aug. 15. – ?): id. felm. díjnok (1906:1. ff.), id. felm. növendék (1907, 1911:8. ff.), felm. gyakornok (1911), mérnöksegéd (1911, 1913:24. ff., 1914:8. ff.).⁵⁶

Schmidt Károly (Szeged?, 1882 – ?): id. felm. díjnok (1907 előtt), felm. növendék (1907:3. ff.), mérnöksegéd (1913, 1914:24. ff.), mérnök (1915, 1918:besztercei erdőigazgatóság, 1918:24. ff.).⁵⁷

Tolmácsy Márton (1885 – ?): id. felm. díjnok (1905), id. felm. növendék (1908:10. ff., 1910:16. ff.), mérnöksegéd (1911, 1914:24. ff.), mérnök (1916), 1922-ben menekültként a 19. felmérési felügyelőségénél helyezték el.⁵⁸

László István: id. felmérési díjnok (1907:6. ff.),

50 MNL OL, S 92 No. 25/4. 387.

51 MNL OL, S 92 No. 25/9. 314., No. 26/2. 194.

52 MNL OL, S 92 No. 25/7. 498.

53 KK, 15. (1906) 7:183. (júl.); PK, 34. (1907) 11:263. (máj. 20.); PK, 40. (1913) 5:207.; PK, 42. (1915) 13:457. (ápr. 20.); Menekültek elhelyezése. PK, 48. (1921) 35:3161. (dec. 30.). Katonai szolgálat alóli mentesítésére (személyi adatokkal): MNL OL, K 255 1918-88-9306. (24. ff. jelentése). Születési adata Fejér Máriával 1923. okt. 15-én Egerben kötött házasságának anyakönyvi bejegyzéséből ismert (www.familysearch.org).

54 L. <http://familytrees.genopro.com/bogistad/Bogisich-RudolfErno-ind00011.htm>. KK, 16. (1907) 5:269. (nov.); PK, 34. (1907) 25:912. (nov. 10.); PK, 37. (1910) 5:262. (febr. 20.); PK, 37. (1910) 22:675. (szept. 10.); PK, 40. (1913) 5:207. (febr. 20.); PK, 42. (1915) 13:457. (ápr. 20.); Menekültek elhelyezése. PK, 49. (1922) 1:42. (jan. 10.); GK, 2. (1926) 1–3:43.; GK, 10. (1934) 9–10:164.

55 KK, 16. (1907) 7:174. (júl.); PK, 35. (1908) 7:343. (márc. 10.); PK, 37. (1910) 31:911. (dec. 10.); PK, 38. (1911) 27:852. (nov. 1.); PK, 40. (1913) 27:1215. (nov. 1.); PK, 42. (1915) 13:457. (ápr. 20.); PK, 45. (1918) 34:1396. (dec. 24.); BK, 51. (1917) 6: (jan. 9.); BK, 58. (1924) 125:1. (jún. 18.); *Építő Ipar – Építő Művészet*, 50. (1926) 5–6:29. (febr. 1.); BH, 54. (1932) 170:mell. 2. (júl. 29.); Személyi hírek. *Geodéziai Közöny*, 18. (1942) 3:130.

56 MNL OL, S 92 No. 25/3. 179.

57 PK, 34. (1907) 11:263. (máj. 20.); KK, 24. (1915) 9–10:181–182. (szept.); PK, 45. (1918) 4:166. (febr. 20.); PK, 45. (1918) 28:1121. (okt. 25.).

58 Az országos kataszteri felmérés tisztviselőinek rangsorozati névjegyzéke és szolgálati beosztása. Érvényes 1906. május hó 1-től. Bp., 1906.; PK, 35. (1908) 7:343. (márc. 10.); KK, 16. (1907) 4:125. (ápr.); PK, 38. (1911) 27:852. (nov. 1.); PK, 40. (1913) 5:207. (febr. 20.); PK, 43. (1916) 23:567. (aug. 12.); Menekültek elhelyezése. PK, 49. (1922) 1:42. (jan. 10.). Katonai szolgálat alóli felmentésére (személyi adatokkal): MNL OL, K 255 1916-88-8406. (5179/1916).

id. felm. növendék (1908), mérnöksegéd (1911, 1914:24. ff.), mérnök (1916). Hadi szolgálatot teljesített, 1915-ben orosz hadifogságba esett.⁵⁹

Kovács István (dr. 1915-től; Debrecen, 1888 – ?): id. felmérési díjnok (1906:5. ff.), felm. növendék (1908), mérnöksegéd (1912, 1914:6. ff., 24. ff.), kat. mérnök (1916). 1917-ben pénzügyi fogalmazó a trencsényi pénzügyigazgatóságnál. A katonai szolgálat alól – hivataltársai ezirányú távolléte miatt – a kataszteri felügye-
lőségénél és a pénzügyigazgatóságnál is felmentették.⁶⁰

Papp Gyula: id. felm. díjnok, id. felm. növendék (1909:12. ff., 1912:16. ff.), mérnöksegéd (1913, 1914:24. ff.), mérnök (1917), műszaki tanácsos (cím és jelleg, 1933, 1936), 11. földmérési felügyelőség mb. vezetője (1936).⁶¹

Trnić István: id. felm. díjnok (1908:11. ff.), felm. gyakornok (1913, 24. ff.), mérnöksegéd (1914).⁶²

Reskovics Béla (Debrecen, 1888. ápr. 21. – ?): id. felm. díjnok (1908:3. ff.), id. felm. gyakornok (1911:12. ff., 1913:24. ff., 1913:3. ff.), mérnöksegéd, mérnök, főmérnök (1927). Hadi szolgálatot teljesített a világháborúban, 1. osztályú vitézségi érmet kapott.⁶³

Rezsnyák Ferenc: id. felmérési díjnok, felm. gyakornok (1911:8. ff., 1912:1. ff., 1913:24. ff.), mérnöksegéd (1915), mérnök (1921:11. ff.).⁶⁴

Klós János (Gyertyános, 1883. jan. 4. – ?): id. felm. díjnok (1909:9. ff.), id. felm. gyakornok (1911, 1913:24. ff.), mérnöksegéd (1915).⁶⁵

Jureschkó Lajos (Pozsony, 1889. okt. 10. – ?): id. felm. díjnok (1908:3. ff.), id. felm. gyakornok (1911, 1913:24. ff.), mérnöksegéd (1915). 1914–1917 között hadi szolgálatot teljesített, 1915-ben megsebesült.⁶⁶

Békési Lóránd: id. felm. díjnok (1911 előtt), id. felm. gyakornok (1911:12. ff., 24. ff.), mérnöksegéd (1916).⁶⁷

Varga Elemér (Munkács, 1889. júl. 21. – 1929): id. felm. díjnok (1909:12. ff.), id. felm. gyakornok (1911, 1913:24. ff.), kat. mérnöksegéd (1916), segédmérnök (1919:10. ff.). 1914–1918 között hadi szolgálatot teljesített.⁶⁸

Hidegkövy István: id. felm. díjnok (1910:15. ff.), id. felm. gyakornok (1911, 1914:24. ff.; 1915:15. ff.), mérnöksegéd (1918), mérnök, főmérnök (cím, 1934, 1935).⁶⁹

Kvisz Ernő (Eger, 1891. febr. 24. – ?): id. felm. díjnok (1910:9. ff.), id. felm. gyakornok (1912, 1913:24. ff.). 1915–1917 között hadi szolgálatot teljesített, megsebesült, két évig kórházban volt, 1918-ban felmentették.⁷⁰

Juhász Róbert: id. felm. díjnok (1911:9. ff.), id. felm. gyakornok (1912, 1913:24. ff.), mérnöksegéd (1919). Hadi szolgálatot teljesített, 1915-ben megsebesült.⁷¹

59 *KK*, 16. (1907) 5:142. (máj.); *PK*, 35. (1908) 7:343. (márc. 10.); *PK*, 48. (1911) 27:852. (nov. 1.); *PK*, 41. (1914) 6:149. (márc. 1.); *A hadbavonult felmérési tisztviselők*. *KK*, 24. (1915) 7–8:150. (júl.); *PK*, 43. (1916) 23:567. (aug. 12.).

60 *KK*, 15. (1906) 12:310. (dec.); *PK*, 35. (1908) 7:343. (márc. 10.); *PK*, 39. (1912) 17:457. (jún. 20.); *PK*, 43. (1916) 23:567. (aug. 12.); *KK*, 26. (1917) 11–12:213. (nov.). Katonai szolgálat alóli felmentésére: MNL OL, K 255 1916-88-8406. (5179/1916); 1918-88-1384., 1918-88-9306. (24. ff. jelentése, személyi adatokkal).

61 *PK*, 36. (1909) 23:1246. (szept. 1.); *PK*, 39. (1912) 4:64. (febr. 1.); *PK*, 44. (1917) 29:927. (okt. 20.); *GK*, 2. (1926) 1–3:43.; *GK*, 9. (1933) 8–10:162.; *GK*, 12. (1936) 5–8:128–129.

62 *KK*, 17. (1908) 6:141. (jún.); *PK*, 40. (1913) 5:207. (febr. 20.); *PK*, 41. (1914) 7:163. (márc. 20.). Katonai szolgálat alóli felmentésére: MNL OL, K 255 1916-88-8406. (5179/1916).

63 *KK*, 17. (1908) 7:157. (júl.); *PK*, 38. (1911) 27:852. (nov. 1.); *PK*, 40. (1913) 5:206. (febr. 20.); *Uo.* 26:1203. (okt. 10.); *BK*, 61. (1927) 113:1. (máj. 19.); *GK*, 3. (1927) 7–10:152.; *BK*, 52. (1918) 25:6. (jan. 30.). Áthelyezések és áttételek. *Honvédségi Közlemény*, (1944) 11:256. (márc. 14.). 64 *PK*, 38. (1911) 27:852. (nov. 1.); *PK*, 40. (1913) 5:207. (febr. 20.); *PK*, 42. (1915) 13:457. (ápr. 20.); *PK*, 48. (1921) 28:2514. (okt. 1.); Menekültek elhelyezése. *PK*, 49. (1922) 1:43. (jan. 10.).

65 MNL OL, S 92 No. 25/4. 346.

66 *KK*, 17. (1908) 10:220. (okt.); *PK*, 38. (1911) 27:853. (nov. 1.); *KK*, 22. (1913) 2:96. (febr.); *PK*, 42. (1915) 13:458. (ápr. 20.); *A hadbavonult felmérési tisztviselők*. *KK*, 24. (1915) 7–8:150. (júl.).

67 *PK*, 38. (1911) 27:853. (nov. 1.); *PK*, 40. (1913) 5:208. (febr. 20.); *PK*, 43. (1916) 23:567. (aug. 12.).

68 MNL OL, S 92 No. 25/8. 148., 153.

69 *KK*, 19. (1910) 8:189. (aug.); *PK*, 38. (1911) 27:853. (nov. 1.); *PK*, 40. (1913) 5:208. (febr. 20.); *KK*, 27. (1918) 5–6:92. (máj.); *BK*, 68. (1934) 170:4. (júl. 29.); *BK*, 69. (1935) 153:6. (júl. 9.).

70 MNL OL, S 92 No. 25/4. 582. Katonai szolgálat alóli felmentésére: MNL OL, K 255 1918-88-6257., K 255, 1918-88-9306. (24. ff. jelentése, személyi adatokkal).

71 *KK*, 20. (1911) 3:142. (márc.); *PK*, 39. (1912) 12:312. *PK*, 40. (1913) 5:208. (febr. 20.); *A hadbavonult felmérési tisztviselők*. *KK*, 24. (1915) 7–8:150. (júl.); *PK*, 46. (1919) 3:121. (jan. 5.).

Merkl Gyula (Győr, 1891. ápr. 27. –1970): műszaki díjnok (9. ff.), felm. gyakornok (1912, 1913:24. ff., 1919:12. ff.), mérnöksegéd (1919, 1922:11. ff.), mérnök (1926), főmérnök (1937), műszaki tanácsos (1943). 1913 októberétől önkéntes, majd hadi szolgálatot teljesített, de ötszöri megsebesülése után 1915 végétől szabadságolták és a katonai szolgálat alól felmentették. 1918-ban a Zemplén vármegyei Deregnő községben a földmérési osztályhoz osztották be, és e munkája miatt ismételt behívásához Herr Rezső felügyelő nem járult hozzá.⁷²

Wagner Imre (Körmöcbánya, 1890. jún. 25. – ?): 1911–1913 között bányamérnök hallgató, id. műszaki díjnok (1913:15. ff.), id. felm. gyakornok (1913:24. ff., 1914:18. ff.). Katonai szolgálatra alkalmatlan volt, 1914 végén lemondott az állásáról.⁷³

Terescsényi György (Szeged, 1890. okt. 2. – Szombathely, 1965. szept. 17.): id. műszaki díjnok (15. ff.), id. felm. gyakornok (1913:24. ff., 1919:10. ff.). 1915-ben már hadi szolgálatot teljesített. Később író, költő, könyvtáros.⁷⁴

Szepessy Ferenc: id. felm. gyakornok (1913:24. ff.), mérnöksegéd (1921:19. ff.), 1947-ben az állami földmérés 12. felügyelőségén műszaki főtanácsos.⁷⁵

Mester Károly: id. felm. gyakornok (1913:24. ff.), 1915-ben már hadi szolgálatot teljesített.⁷⁶

Pospiech Ernő (Csejte, 1887 – ?): id. felm. díjnok (1908), id. felm. gyakornok (1911:5. ff.; 1914:24. ff.), mérnöksegéd (1915, 1922:3. ff.), mérnök (1923), főmérnök (1929), 1935-ben még ugyanott (3. ff.) dolgozott. Fél szemére vak volt, ezért többszöri sorozás után végül fegyveres szolgálatra alkalmatlanná nyilvánították.⁷⁷

Rádi Károly (Matolcs, 1888. febr. 7. – ?): id. felm. díjnok (1909:5. ff.), id. felm. gyakornok (1911, 1914:24. ff.), kat. mérnöksegéd (1915).⁷⁸

Ruff Endre (Nagykároly, 1891. nov. 20. – Budapest, 1928): id. felm. díjnok (1909:6. ff.), id. felm. gyakornok (1911, 1914:24. ff.), kat. segédmérnök (1915), állami segédmérnök (1919:22. ff.), mérnök a határmegállapító bizottságnál (1922–1925), majd a 18. ff-nél. 1914-től hadi szolgálatban, 1916–1917 között orosz hadifogságban volt.⁷⁹

Kubik Rezső (Trencsén, 1888. okt. 5. – ?): id. felm. díjnok (15. ff., 1909:7. ff.), felm. gyakornok (1911:6. ff., 1914:24. ff.), mérnöksegéd (1915, 1915:15. ff.), mérnök (9. ff., 1929:22. ff.), főmérnök (cím és jelleg: 1930, 1932), műszaki tanácsos (cím és jelleg: 1940).⁸⁰

Schranz Tódor (Pozsony, 1889. okt. 23. – ?): id. felm. díjnok (1909:5. ff.), id. felm. gyakornok (1911, 1914:24. ff.), kat. mérnöksegéd (1917). 1914–1917 között hadi szolgálatot teljesített.⁸¹

72 PK, 39. (1912) 12:312. (máj. 1.); PK, 40. (1913) 5:208. (febr. 20.); PK, 45. (1918) 34:1396. (dec. 24.); PK, 46. (1919) 3:123. (jan. 5.); PK, 49. (1922) 1:43. (jan. 10.); GK, 2. (1926) 7–9:145.; GK, 13. (1937) 5–8:118.; GK, 19. (1943) 1:48. TÓTH ISTVÁN: Merkl Gyula (1891–1970). *Geodézia és Kartográfia*, 22. (1970) 6:459. Katonai szolgálat alóli mentesítésére: MNL OL, K 255 1918-88-7726. (pontos születési adatokkal).

73 PK, 40. (1913) 23:1088. (szept. 10.); KK, 23. (1914) 10:296. (okt.); KK, 23. (1914) 11:319. (nov.).

74 MNL OL, S 92 No. 25/8. 18. PK, 40. (1913) 23:1088. (szept. 10.); PK, 46. (1919) 7:286. (márc. 15.); A hadbavonult felmérési tisztviselők. KK, 24. (1915) 7–8:150. (júl.). L. a róla szóló Wikipédia-szócikket.

75 PK, 40. (1913) 23:1088. (szept. 10.); PK, 48. (1921) 28:2514. (okt. 1.); Menekültek elhelyezése. PK, 49. (1922) 1:42. (jan. 5.). Az Állami Földmérés szolgálati beosztása. GK, 23. (1947) 1:38.

76 PK, 40. (1913) 23:1088. (szept. 10.).

77 PK, 38. (1911) 27:852. (nov. 1.); PK, 41. (1914) 6:149. (márc. 1.); PK, 42. (1915) 13:457. (ápr. 20.); PK, 48. (1921) 35:3161. (dec. 30.); BK, 57. (1923) 160:6. (júl. 18.); GK, 5. (1929) 11–12:200. Katonai szolgálat alóli felmentésére: MNL OL, K 255 1916-88-8406. (5179/1916); 1918-88-9306. (24. ff. jelentése, személyi adatokkal).

78 KK, 18. (1909) 4:128. (ápr.); PK, 38. (1911) 27:852. (nov. 1.); PK, 41. (1914) 6:149. (márc. 1.); PK, 42. (1915) 13:458. (ápr. 20.).

79 MNL OL, S 92 No. 25/6. 326., No. 26/1. 548.

80 KK, 18. (1909) 2:68. (febr.); PK, 38. (1911) 27:852. (nov. 1.); PK, 41. (1914) 6:149. (márc. 1.); PK, 42. (1915) 13:458. (ápr. 20.); PK, 42. (1915) 36:1198. (nov. 10.); GK, 5. (1929) 8–10:162.; BK, 64. (1930) 173:1. (júl. 31.); BK, 66. (1932) 157:1. (júl. 14.); BK, 74. (1940) 4:7. (jan. 6.). Katonai szolgálat alóli felmentéséhez: MNL OL, K 255 1918-88-9306.

81 MNL OL, S 92 No. 25/7. 61. PK, 38. (1911) 27:853. (nov. 1.); PK, 41. (1914) 6:149. (márc. 1.); PK, 41. (1914) 6:149. (márc. 1.); PK, 44. (1917) 29:927. (okt. 20.). Felmérési gyakornokként házasodott meg Szombathelyen, 1915. január 13-án, az anyakönyvvezető a trencsényi anyakönyvvezető felhatalmazásával működött közre. (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GR2B-97MT?i=78&cc=1452460>).

- Marsovszky (ma: Palacky) utcai utcakép Trenčínben. Bal oldalon középen Kátser Henrik háza, amelyben a 24. felmérési felügyelőség működött (fent). A képeslap reprodukciója megjelent: Ján Hanušin: *Trenčín na starých pohľadniciach* [Trencsén régi képeslapokon]. Bratislava, 2004. Köszönjük a Trenčéni Múzeum segítségét. Az épületet a II. emeleti tervrajz segítségével, a GoogleStreet alkalmazással sikerült azonosítani (lent). L. ehhez Reisz T. Csaba cikkét

2353 szám.

Én. 1913.

Dobrovics Győző

mióaxaki főtanácsosi, csimmel is jelleggel felruházott háromszögletű kivutali főnök részére
a magyar nemességnek, Csíkyasszonyfai elónévvel való adományozása.

Mi Első Ferenc József (következék, a nagy, csim) Emlékeztül adjunk csimmel tudatván

mindenakkal kiket illet: Hogy Mi, Kormányunk körüli
magyar Ministerünk előterjesztése folytán kegyelmes
tekintetbe, és figyelembe, vevén Dobrovics
Győző Ferenc József-Antalunk lovagja, mi-
szaki főtanácsosi, csimmel is jelleggel felruházott három-
szögletű kivutali főnök Kivutalunk Fellegünk és Fel-
ges Uralkodó Házuunk iránti, állandó hűségét, vala-
mint a magyar-román határvonalon az 1910. évi
fogaratosított határvizsgálati munkálatok körében kor-
mánybiztosi minőségben teljesített szolgálatait, nevezett
Dobrovics Győzöt és hitelt nevelő, született
Marton Ludoviktól származó József és
Károly, nevű fiait, s Ester, áldásából születő, ex-

után, születendő mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadéka és maradéka, mind az imént
emléltet kiváló érdemeiket, mind pedig királyi kegyelmünktől és kegyelmességünktől fogva, melyekkel
dicső emlékeztül Kódcsunk, a boldogult magyar Királyok példájára mind azt, ki Fellegünk és Fel-
leges Uralkodó Házuunk és Magyarországuunk, szent koronája iránt, szép, jó és nemes tetteik által
magának érdemeiket, az ex, és az, erény ösvényét követni, törökösök jutalmazni és határis kor-
látásul a jutalom kitünő és maradandó jelével és emlékével feldicsőíteni, szoktuk, királyi hatal-
munkból és különös kegyelmünktől és kegyelmességünktől Magyarországuunk és társországu
valóságos, igaz régi és kétségtelen nemzei közé és sorába, az Csíkyasszonyfai
elónév használatásának engedélyezésre, mellett felvándósoktatottuk, legfelsőbb királyi
akaratumk, szerint kegyelmesen, megengedvén, hogy eszentül jövőendő örök időhig fentnevezett
Dobrovics Győző, mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadéka és maradéka
az Csíkyasszonyfai elónév használatát, mellett, mindazon jogokkal, elhesven és firkasson,
melyekkel emlélt Magyarországuunk és társországuinak valóságos, igaz, régi és kétségtelen